

Марела Манојловић • Бранкица Вељковић

ПРИРУЧНИК

за учитеље

Свет око нас

за други разред основне школе

eduka

Марела Манојловић, Бранкица Вељковић

ПРИРУЧНИК ЗА УЧИТЕЉЕ
СВЕТ ОКО НАС
ЗА ДРУГИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Проф. др Бошко Влаховић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Доц. др Наташа Филиповић

ЛЕКТОР И КОРЕКТОР
Гордана Влаховић

ИЗДАВАЧ
Едука д.о.о. Београд
Ул. Змаја од Ноћаја бр. 10/1
Тел./факс: 011 3287 277, 3289 443, 2629 903
Сајт: www.eduka.rs • имејл: eduka@eduka.rs

ЗА ИЗДАВАЧА
Наташа Филиповић, директор

САДРЖАЈ

1. Увод	5
2. Концепција уџбеничког комплета	6
3. Наставни план и програм Света око нас за 2. разред основне школе	7
4. Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања – Природа и друштво	13
5. Индивидуализација у раду са децом са сметњама у напредовању у редовној школи	16
Поремећаји аутистичког спектра	16
Избор образовних стандарда за децу са поремећајима аутистичког спектра	21
Блаже сметње у менталном развоју	24
Избор образовних стандарда за децу са блажим сметњама у менталном развоју	27
Хиперкинетички синдром (хиперактивност)	30
Коришћена литература	33
6. Планирање циљева, задатака и активности	34
Логичко и критичко мишљење	36
Технике подстицања мишљења у наставном процесу	37
Питања, задаци, налози	38
Оцењивање и извештавање	40
7. Годишњи план рада	43
8. Годишњи план (распоред) наставног градива	45
9. Додатна литература	67
10. Писане дневне припреме по наставним јединицама	69
11. Прилози	211
12. Литература	287

1. УВОД

Приручник из предмета Свет око нас за други разред конципиран је тако да наставнику пружи могућност јаснијег разумевања концепције постојећег уџбеника, као и да подстакне идеје за осмишљавање и реализацију наставе овог предмета.

Такође, у приручнику се налазе и сегменти који обухватају подсетнике и конкретне примере из методике наставе, успешна решења реализације програмских садржаја и примере добре праксе, најчешће потешкоће у организацији и реализацији наставе, као и предлог писаних припрема за сваку наставну јединицу. Наставник ће предложене нацрте писаних припрема схватити само као један од начина осмишљавања и реализације часа, прилагодиће их условима свог рада и потребама конкретног одељења које води, односно могућностима и интересовањима својих ученика. На крају сваке припреме дат је и предлог листе за самоевалуацију рада наставника за реализовани час. Ова листа може послужити наставнику као смерница за анализу процеса и ефеката сопственог рада на часу, као и планирање и унапређивање будућих наставних активности.

Надамо се да ће наставник коришћењем овог приручника моћи ефикасније и квалитетније да планира, реализује и вреднује свој наставни рад и напредовање ученика.

2. КОНЦЕПЦИЈА УЏБЕНИЧКОГ КОМПЛЕТА

Уџбенички комплет *Свети око нас 2* садржи градиво предвиђено наставним програмом *свети око нас* за други разред.

Дидактички је обликован тако да се у њему налазе логично повезани садржаји прожети низом задатака различитог типа и занимљивостима, а све то прате пригодне илустрације и слике. Бубица, водич кроз уџбенички комплет, ту је да ученике заинтересује за рад, пита, постави задатак, а понекад и да да свој духовит коментар. Нови садржаји, кад год је то могуће, уводе се позивањем на дечје искуство и претходно стечено знање.

Уџбенички комплет садржи разноврсне задатке за понављање и утврђивање градива који омогућавају деци да развију самосталност у стицању, примени и провери стечених знања. На крају мање или веће целине налазе се задаци под насловом *Покажи шта знаш*. Они служе за понављање и процену усвојености тих садржаја.

Трудили смо се да текст уџбеничког комплета одговара старосном узрасту ученика. Водили смо рачуна о дужини и форми реченице, као и о речнику којим ученици располажу (нови појмови су додатно објашњени у речнику на крају уџбеничког комплета).

Предвиђени садржаји у другом разреду сматрају се проширивањем знања које су ученици већ стекли у првом разреду. Овако конципиран уџбеник омогућава ученицима да до нових, проширених сазнања дођу помоћу огледа, истраживања у природи и својој околини и коришћењем разноврсне научно-популарне литературе за децу. Свим наставницима је позната чињеница да је знање квалитетно само онда кад је у функцији развијања различитих умећа и навика, као способности примене у свакодневном животу.

Надамо се да ће наш уџбенички комплет подстаћи ученике да се баве истраживачким активностима у природи и да ће код њих развити и навику коришћења литературе за децу као и других извора информација који су им доступни.

3. НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ СВЕТА ОКО НАС ЗА 2. РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Циљ и задаци

Основна сврха изучавања интегрисаног наставног предмета *Свети око нас* је да усвајањем знања, умења и вештина деца развијају своје сазнајне, физичке, социјалне и креативне способности, а истовремено спознају и граде ставове и вредности средине у којој одрастају као и шире друштвене заједнице. Откривањем света код деце се развијају сазнајне способности, формирају се основни појмови и постепено се граде основе за систем појмова из области *природе, друштва и културе*. Истовремено стичу се знања, умења и вештине које им омогућавају даље учење. Активним упознавањем природних и друштвених појава и процеса подстиче се природна радозналост деце. Најбољи резултати постижу се уколико деца самостално истражују и искуствено долазе до сазнања – спознају свет око себе. Систематизовањем, допуњавањем и реструктурирањем искуствених знања ученика и њиховим довођењем у везу са научним сазнањима, дечија знања се надограђују, проверавају и примењују. Кроз интерактивне социјалне активности они упознају себе, испољавају своју индивидуалност, уважавајући различитости и права других, уче се како треба живети заједно. Усвајањем елементарних форми функционалне писмености омогућује се стицање и размена информација, комуницирање у различитим животним ситуацијама и стварају се могућности за даље учење. Примена наученог подстиче даљи развој детета, доприноси стварању одговорног односа ученика према себи и свету који га окружује и омогућује му успешну интеграцију у савремене токове живота.

Општи циљ интегрисаног наставног предмета *Свети око нас* јесте да деца упознају себе, своје окружење и развију способности за одговоран живот у њему.

Остали циљеви и задаци овог наставног предмета су:

- развијање основних појмова о непосредном природном и друштвеном окружењу и повезивање тих појмова;
- развијање способности запажања основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности;
- развијање основних елемената логичког мишљења;
- развијање радозналости, интересовања и способности за активно упознавање окружења;
- оспособљавање за самостално учење и проналажење информација;
- интегрисање искуствених и научних сазнања у контуре система појмова из области природе и друштва;
- стицање елементарне научне писмености и стварање основа за даље учење;
- усвајање цивилизацијских тековина и упознавање могућности њиховог рационалног коришћења и дограђивања;
- развијање еколошке свести.

ДРУГИ РАЗРЕД

Циљеви и задаци

- формирање елементарних научних појмова из природних и друштвених наука;
- овладавање почетним техникама сазнајног процеса и почетним методама и техникама учења;

- подстицање дечијих интересовања, питања, идеја и одговора у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу у складу са њиховим когнитивно-развојним способностима;
- подстицање и развијање истраживачких активности деце;
- подстицање уочавања узрочно-последичних веза, појава и процеса, на основу различитих параметара;
- описивање и симулирање неких појава и моделовање једноставних објеката у свом окружењу;
- слободно исказивање својих запажања и предвиђања и самостално решавање једноставних проблем-ситуација;
- развијање различитих социјалних вештина и прихватање основних људских вредности за критеријум понашања према другима;
- развијање одговорног односа према окружењу као и интересовања и спремности за његово очување.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

- ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА (28 часова)
 - Жива природа* (12 часова)
 - Заједничке особине живих бића (1 час)
 - Процеси који се одвијају у живим бићима (дисање, исхрана, раст, остављање потомства) (3 часа)
 - Разлике међу живим бићима у зависности од средине у којој живе (1 час)
 - Разноврсност биљака у мојој околини (2 часа)
 - Разноврсност животиња у мојој околини (2 часа)
 - Значај биљака и животиња за човека (2 часа)
 - Човек као део живе природе и његова улога у очувању природне равнотеже (1 час)
 - Нежива природа* (12 часова)
 - Где све има воде (облици појављивања и основна својства воде) (1 час)
 - Променљивост облика и слободна површина воде, услови тока (2 часа)
 - Ваздух свуда око нас, ваздух – услов живота (1 час)
 - Како препознати ваздух (кроз сопствено кретање и покретање тела) (2 часа)
 - Сунце – извор светлости и топлоте и услов живота (1 час)
 - Промене које настају при загревању и хлађењу воде и ваздуха (промена температуре, испаравање и замрзавање воде, настајање облака, магла, падавине, ветар...) (3 часа)
 - Дуга (1 час)
 - Земљиште – услов за раст и развој биљака (1 час)
 - Веза живе и неживе природе* (4 часа)
 - Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба (2 часа)
 - Облик тела живих бића у зависности од средине у којој она живе (1 час)
 - Без чега не могу жива бића – нераскидива веза живе и неживе природе (1 час)
- ГДЕ ЧОВЕК ЖИВИ (15 часова)
 - Насеља (појам и врсте насеља некад и сад) (2 часа)
 - Рељеф и површинске воде у месту и околини (1 час)
 - Живимо у насељу (групе људи, улоге појединаца и група) (2 часа)
 - Правила понашања у групи (права и одговорности припадника групе, обичаји, традиција и празници некад и сад) (4 часа)

Сналажење у насељу (улица, број, карактеристични објекти...) (2 часа)

Саобраћај у насељу (врсте саобраћаја и комуникације, саобраћајна средства, ред и безбедност и култура понашања у саобраћају...) (4 часа)

ЉУДСКА ДЕЛАТНОСТ (17 часова)

Човек ствара (услови за живот и рад, потребе људи, производи људског рада) (2 часа)

Исти материјал – различити производи, различити материјали за исти производ (1 час)

Разноврсност материјала (дрво, камен, метал, стакло, разне врсте пластике, гума, папир, картон, пластелин...) (1 час)

Основна својства материјала (тврдоћа, еластичност, пластичност...) и њихов значај за људску делатност (2 часа)

Понашање материјала под механичким утицајима (2 часа)

Утицај топлоте на тела (промена температуре, ширење и скупљање, топљење и очвршћавање, сагоревање...) (2 часа)

Топлотна проводљивост материјала (2 часа)

Могућност наелектрисавања тела и особине које тада испољавају (2 часа)

Електрична проводљивост материјала (провера помоћу струјног кола са батеријом и малом сијалицом) (2 часа)

Комбиновање материјала и прављење нових целина (1 час)

КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ (12 часова)

Дан, одређивање доба дана према положају Сунца, трајање дана (1 час)

Кретање у простору и времену (промена положаја у току времена) (1 час)

Шта све утиче на брзину кретања тела (облик и величина тела, материјал од кога је начињено, подлога, средина, јачина деловања) (4 часа)

Брзина кретања организама у зависности од облика тела и средине у којој живе (1 час)

Мерење времена (појам сата и коришћење часовника) (2 часа)

Временске одреднице: дан, седмица, месец, година (1 час)

Делови године – годишња доба (трајање) (1 час)

Сналажење на временској ленти (1 час)

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Упутство је саставни део наставног програма. Односи се на начин реализације програма ради остваривања циљева и задатака предмета *Свети око нас*, као и циљева и задатака разрађених по разредима. Учитељ је дужан да се упозна са циљевима и задацима, концепцијом, сврхом и структуром програма предмета и да их уз наводе дате у упутству доследно примењује у непосредном васпитно-образовном раду са ученицима.

Програм предмета *Свети око нас* задржао је постојећи оквир, наставни план од 72 часа годишње или два часа недељно по разреду, као и досадашњи принцип завичајне наставе знатно обogaћен садржајима природних наука. У структури програма уз садржаје наведен је и фонд часова. Понуђени фонд часова је оријентациони водич кроз реализацију наведених садржаја програма у процесу наставе. Његово уважавање, уз избор адекватних активности ученика, омогућује успешну реализацију циљева и задатака програма, посебно оних који се односе на садржаје природних наука. Подразумева се извесна флексибилност у самом процесу наставе која је условљена динамиком реализације и зависи од разноврсности ситуација учења које осмишљава сам учитељ.

У наставном процесу полази се од несистематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. При избору програмске грађе примењена је концепција *спиралних кругова* у циљу формирања елементарних појмова и постављања мреже за *систем појмова* из наведених области, у складу са узрасним карактеристикама ученика.

Основна интенција наставе предмета Свет око нас није само на усвајању програмских садржаја већ на подстицању развојних потенцијала деце. Наведени садржаји су усмерени на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности деце, што се очигледа у наведеним циљевима.

Кроз цео програм предмета Свет око нас циљеви су дати двојачко:

- *експлицитне* – као идеје водиле у практичној реализацији програма
- *имплицитне* – дати и садржани у избору, структурирању и начину реализације програмских садржаја

Циљеви програма су постављени тако да експлиците и имплиците утичу на развој ученика, паралелно изграђујући њихове *интелектуалне способности, практичне вештине, ставове и вредности*.

Експлицитне циљеви јасно су наведени у програмским садржајима.

Имплицитне циљеви су „прикривени” и наглашавају *васпитну компоненту образовања*. Они се реализују и спроводе преко одабраних садржаја и активности, *који превазилазе оквире предмета и разреда, залазе у све области* које се обрађују у оквиру првог циклуса образовања и надаље. Конкретизују се кроз одређене оперативне задатке и активности, а односе се на сферу стицања умења и навика, развијања вештина, као и формирања ставова из следећих области: *екологија, демократијност, здравље и технологија*.

Обе групе циљева реализују се избором садржаја из области природе, друштва и културе. У процесу учења/наставе ученик ће пречистити представе, градити појмове и поставити основе за формирање система појмова, научити како се уочава разлика између претпоставке – тврдње – чињенице и стичати увид у структуре и сплетове узајамних веза у свету коме припада.

Програм предмета *Свет око нас* растерећен је фактографије и понављања. Измењеном концепцијом програма, односно остваривањем циљева и задатака преко спиралних кругова, избегава се понављање, а усвајањем садржаја програма, омогућује надограђивање знања, умења, вештина и ставова, изградња појмова из области природе и друштва. Концепција предмета подразумева оспособљавање ученика за коришћење различитих извора знања, графичких и електронских медија, с намером да се код ученика развије функционална писменост као подлога за даље учење.

Програмом су одређени само општи циљеви и задаци предмета *Свет око нас* у целини и по разредима а даља оперативна разрада циљева и задатака препуштена је учитељима као својеврсни вид слободе у креирању наставног процеса.

Свет око нас у I разреду односи се само на непосредно окружење – *Моја околина*, а у II разреду – *Моје место, насеље са околином*. На овај начин је заступљена концепција завичајног принципа.

Од учитеља се очекује да оствари интегрисани приступ у формирању појмова. Има могућности да користи садржаје унутар предмета, као и оне на нивоу разреда, и на основу њих да примењује мултидисциплинарни приступ при изграђивању појмова. При томе треба поштовати одреднице принципа корелације на свим нивоима (предметном,

разредном, међуразредном и међупредметном), уважавајући све наставне и ваннаставне облике рада и активности у школи и изван ње. *Свети око нас* као наставни предмет има могућности за корелацију са знатним бројем изборних предмета у првом и другом разреду (*Чувари природе, Рука у тесџу, Народна традиција, Грађанско васпитање...*) јер су садржаји ових програма и *Света око нас* међусобно компатибилни.

Исти садржаји се могу разматрати са више аспеката и на тај начин се остварују различити циљеви и задаци предмета. Истовремено, исти циљеви и задаци могу се остваривати кроз различите садржаје (унутар и изван предмета), што зависи од избора и начина структурирања садржаја и активности у оквиру теме. Реализовање циљева и задатака преко понуђених садржаја програма *Света око нас* заједничка су обавеза за све учеснике наставног процеса.

Активности ученика

При остваривању циљева и задатака предмета *Свети око нас* мора се имати у виду да су *садржаји и активности неодојиви у наставном процесу*. Важно је одабрати активности које ангажују како поједина чула тако и више чула паралелно. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима деце при упознавању света и процесу учења. Добра интеграција чулних утисака је услов за правилно искуствено сазнање и отворен пут за трансформацију представа и **опажајно – практичног мишљења у појмовно**.

Кад год је то могуће, у процесу учења треба омогућити ученицима избор различитих активности и садржаја, сходно њиховим субјективним склоностима, ради постизања жељених циљева. Активности треба осмислити тако да (уз опрез) *дете испробава своје могућности*. Неопходно је пружити му прилику да кроз *активности покаже своју особљеност* у практичној примени усвојених знања. За изучавање природних појава врло је значајно *проблемско структурирање* садржаја као подстицај радозналости и интелектуалне активности деце. *У првом и другом разреду предности имају истраживачке активности засноване на чулном сазнању, стечене практиковањем кроз експерименте у осмишљеној образовној активности*, као и у свакодневном животу и спонтаној игри. Пожељне су активности које омогућују интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света око нас, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине.

Значајне активности ученика у оквиру предмета *Свети око нас* јесу:

- **Посматрање** са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика);
- **Описивање** – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;
- **Процењивање** – самостално одмеравање;
- **Груписање** – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
- **Праћење** – континуирано посматрање ради запажања промена;
- **Бележење** – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
- **Практиковање** – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
- **Експериментисање** – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;
- **Истраживање** – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;

– **Сакупљање** – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;

– **Стварање** – креативна продукција;

– **Играње** – дидактичке, едукативне и спонтане игре;

– **Активности у оквиру мини–пројекта** – осмишљавање и реализација.

Већина циљева и задатака овог предмета постиже се кроз непосредну израживачку активност деце и ненаметљив подстицај и подршку наставника.

Наставне методе и активности

Најефикасније методе учења у настави предмета *Свет око нас* јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу стицања знања. Потребно је стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Погодне су различите методе учења – наставе.

Партиципативне методе учења поред стицања знања омогућују развој способности и вештина, а посебно доприносе развоју когнитивних процеса, захваљујући делању – практиковању одређених радњи.

Решавање проблем–ситуација које доводе до когнитивног конфликта, погодују развоју мисаоних способности.

Кооперативне методе учења омогућују социјалне активности на заједничким задацима, велики степен личног ангажовања и сналажење у социјалном контексту.

Интерактивне методе, од рада у пару до тимског рада, омогућују разне облике социјалне партиципације и обогаћивање сопственог искуства кроз размену са другима.

Амбијентално учење омогућује најадекватнији простор за упознавање света око нас. Променљивост амбијента обезбеђује сагледавање исте ствари са различитих аспеката у различитим околностима и различитим појавним формама.

Игра као најживотнија ситуација, и деци на овом узрасту најпримеренија активност, изузетно је погодна, ненаметљива форма учења.

Постављени циљеви и задаци реализују се пре свега кроз наставни процес у школи, обогаћен осталим облицима активности у оквиру школског програма. За потребе овог предмета посебно су погодни: организоване посете, шетње, излети, настава у природи, осмишљене екскурзије, зимовања и летовања ученика.

Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплета за први и други разред, у реализацији програма за предмет *Свет око нас* препоручује се и коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио–визуелних и електронских медија; посебно аутентичних природних и друштвених извора, као најверодостојнијих показатеља стварности, појава и процеса у свету у коме живимо.

Праћење и вредновање треба обављати континуирано, уважавајући интересовања и активности ученика у процесу учења, а у складу са индивидуалним развојним способностима. Обавеза учитеља је да организовањем наставе – учења, утиче мотивационо и подстицајно на развој способности ученика – уз максимално коришћење диференцираних захтева и интересантних начина рада – у циљу поштовања права на различитост, како у нивоу предзнања ученика, тако и динамике развоја њихових потенцијалних способности. При процесу праћења остваривања постављених циљева и задатака, као и постизању постављених стандарда, пожељно је што мање користити класичне писмене провере знања – контролне и писмене вежбе. Поред мотивационог значаја, оцена би требало да представља и одраз квалитета испуњености постављених стандарда (знања, умења, ставова и вредности) у оквиру предмета.

4. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ПРВОГ ЦИКЛУСА ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА ПРИРОДА И ДРУШТВО

Општи стандарди постигнућа – образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања за предмет Природа и друштво *садрже стандарде постигнућа за области*: Жива и нежива природа, Екологија, Материјали, Кретање и оријентација у простору и времену, Друштво и Држава Србија и њена прошлост. *У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа.*

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на основном нивоу.

1. ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА

У области ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА ученик/ученица:

- 1ПД.1.1.1. прави разлику између природе и производа људског рада
- 1ПД.1.1.2. зна ко и шта чини живу и неживу природу
- 1ПД.1.1.3. зна заједничке карактеристике живих бића
- 1ПД.1.1.4. уме да класификује жива бића према једном од следећих критеријума:
изгледу, начину исхране, кретања и размножавања
- 1ПД.1.1.5. препознаје и именује делове тела живих бића
- 1ПД.1.1.6. разликује станишта према условима живота и живим бићима у њима

2. ЕКОЛОГИЈА

У области ЕКОЛОГИЈА ученик/ученица:

- 1ПД.1.2.1. препознаје и именује природне ресурсе
- 1ПД.1.2.2. зна употребну вредност природних ресурса
- 1ПД.1.2.3. разликује повољно и неповољно деловање човека по очување природе

3. МАТЕРИЈАЛИ

У области МАТЕРИЈАЛИ ученик/ученица:

- 1ПД.1.3.1. зна основна својства воде, ваздуха и земљишта
- 1ПД.1.3.2. зна да су вода у природи, ваздух и земљиште састављени од више материјала
- 1ПД.1.3.3. зна да различите животне намирнице садрже различите састојке
- 1ПД.1.3.4. зна основна својства материјала: тврдоћа, еластичност, густина, растворљивост, провидност, намагнетисаност
- 1ПД.1.3.5. зна да својства материјала одређују њихову употребу и препознаје примере у свом окружењу
- 1ПД.1.3.6. зна промене материјала које настају због промене температуре, услед механичког утицаја и деловања воде и ваздуха

4. КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ

У области КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ ученик/ученица:

- 1ПД.1.4.1. уме да препозна кретање тела у различитим појавама
- 1ПД.1.4.2. зна помоћу чега се људи оријентишу у простору: лева и десна страна, стране света, адреса, карактеристични објекти
- 1ПД.1.4.3. уме да одреди стране света помоћу Сунца
- 1ПД.1.4.4. зна јединице за мерење времена: дан, недеља, месец, година, деценија и век
- 1ПД.1.4.5. уме да прочита тражене информације са часовника и календара

5. ДРУШТВО

У области ДРУШТВО ученик/ученица:

- 1ПД.1.5.1. зна које друштвене групе постоје и ко су њихови чланови
- 1ПД.1.5.2. зна основна правила понашања у породици, школи и насељу

- 1ПД.1.5.3. зна које људске делатности постоје и њихову улогу
- 1ПД.1.5.4. зна који су главни извори опасности по здравље и живот људи и основне мере заштите
- 1ПД.1.5.5. зна поступке за очување и унапређивање људског здравља

6. ДРЖАВА СРБИЈА И ЊЕНА ПРОШЛОСТ

У области ДРЖАВА СРБИЈА И ЊЕНА ПРОШЛОСТ ученик/ученица:

- 1ПД.1.6.1. зна основне облике рељефа и површинских вода
- 1ПД.1.6.2. зна основне типове насеља и њихове карактеристике
- 1ПД.1.6.3. зна географски положај и основне одреднице државе Србије: територија, границе, главни град, симболи, становништво
- 1ПД.1.6.4. зна најважније догађаје, појаве и личности из прошлости
- 1ПД.1.6.5. зна основне информације о начину живота људи у прошлости
- 1ПД.1.6.6. зна шта су историјски извори и именује их

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на средњем нивоу.

1. ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА

У области ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА ученик/ученица:

- 1ПД.2.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на очигледним примерима
- 1ПД.2.1.2. зна основне разлике између биљака, животиња и људи
- 1ПД.2.1.3. примењује вишеструке критеријуме класификације живих бића
- 1ПД.2.1.4. зна улогу основних делова живих бића
- 1ПД.2.1.5. разуме повезаност услова живота и живих бића у станишту
- 1ПД.2.1.6. разуме међусобну зависност живих бића у животној заједници

2. ЕКОЛОГИЈА

У области ЕКОЛОГИЈА ученик/ученица:

- 1ПД.2.2.1. разликује обновљиве и необновљиве природне ресурсе
- 1ПД.2.2.2. разуме еколошку оправданост употребе обновљивих ресурса и рационалног коришћења необновљивих ресурса
- 1ПД.2.2.3. зна основне мере заштите живе и неживе природе као природних ресурса
- 1ПД.2.2.4. зна шта је добробит животиња и поступке којима се она штити

3. МАТЕРИЈАЛИ

У области МАТЕРИЈАЛИ ученик/ученица:

- 1ПД.2.3.1. зна сложенија својства воде и ваздуха: агрегатно стање и кретање
- 1ПД.2.3.2. зна да су различита својства воде, ваздуха и земљишта последица њиховог различитог састава
- 1ПД.2.3.3. разликује материјале који су добри проводници топлоте и електрицитета од оних који то нису
- 1ПД.2.3.4. зна да топлотна и електрична проводљивост материјала одређују њихову употребу и препознаје примере у свом окружењу
- 1ПД.2.3.5. разликује повратне и неповратне промене материјала
- 1ПД.2.3.6. разликује промене материјала при којима настају други материјали од оних промена материјала при којима не настају други материјали

4. КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ

У области КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ ученик/ученица:

- 1ПД.2.4.1. зна да кретање тела зависи од силе која на њега делује, врсте подлоге и облика тела
- 1ПД.2.4.2. зна да се светлост креће праволинијски
- 1ПД.2.4.3. уме да пронађе тражене улице и објекте на плану насеља
- 1ПД.2.4.4. уме да пронађе основне информације на географској карти Србије: највећа и најважнија насеља, облике рељефа и површинских вода
- 1ПД.2.4.5. уме да пронађе и упише тражене информације на ленти времена

5. ДРУШТВО

У области ДРУШТВО ученик/ученица:

- 1ПД.2.5.1. зна које су улоге различитих друштвених група и њихових чланова
- 1ПД.2.5.2. зна кој а су права и обавезе чланова у различитим друштвеним групама
- 1ПД.2.5.3. разуме повезаност и међузависност различитих људских делатности

6. ДРЖАВА СРБИЈА И ЊЕНА ПРОШЛОСТ

У области ДРЖАВА СРБИЈА И ЊЕНА ПРОШЛОСТ ученик/ученица:

- 1ПД.2.6.1. препознаје и именује облике рељефа и површинских вода у свом месту и у околини
- 1ПД.2.6.2. зна основне одлике рељефа и вода у држави Србији
- 1ПД.2.6.3. разуме повезаност природно-географских фактора – рељефа, вода, климе – и делатности људи
- 1ПД.2.6.4. зна редослед којим су се јављали важни историјски догађаји, појаве и личности
- 1ПД.2.6.5. уочава сличности и разлике између начина живота некад и сад
- 1ПД.2.6.6. препознаје основна културна и друштвена обележја различитих историјских периода
- 1ПД.2.6.7. препознаје на основу карактеристичних историјских извора о ком историјском периоду или личности је реч

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на напредном нивоу.

1. ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА

У области ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА ученик/ученица:

- 1ПД.3.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на мање очигледним примерима
- 1ПД.3.1.2. разуме функционалну повезаност различитих делова тела живих бића

3. МАТЕРИЈАЛ

У области МАТЕРИЈАЛИ ученик/ученица:

- 1ПД.3.3.1. разуме како загревање и хлађење воде и ваздуха утичу на појаве у природи
- 1ПД.3.3.2. примењује знање о променама материјала за објашњење појава у свом окружењу

4. КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ

У области КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ ученик/ученица:

- 1ПД.3.4.1. уме да чита географску карту примењујући знања о странама света и значењу картографских знакова

5. ДРУШТВО

У области ДРУШТВО ученик/ученица:

- 1ПД.3.5.1. разуме заједничке карактеристике друштвених група и разлике међу њима
- 1ПД.3.5.2. разуме да се права и обавезе чланова друштвених група међусобно допуњују

6. ДРЖАВА СРБИЈА И ЊЕНА ПРОШЛОСТ

У области ДРЖАВА СРБИЈА И ЊЕНА ПРОШЛОСТ ученик/ученица:

- 1ПД.3.6.1. зна шта је претходило, а шта је уследило након важних историјских догађаја и појава

5. ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА У РАДУ СА ДЕЦОМ СА СМЕТЊАМА У НАПРЕДОВАЊУ У РЕДОВНОЈ ШКОЛИ¹

ПОРЕМЕЋАЈИ АУТИСТИЧКОГ СПЕКТРА

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Аутизам је развојни поремећај који се испољава до треће године живота. Тежина клиничке слике варира од најтежих манифестација аутизма до сасвим дискретних форми аутистичког понашања. Зато и говоримо о поремећајима аутистичког спектра.

Ма колико се међусобно разликовали, сви поремећаји аутистичког спектра имају неке заједничке карактеристике: поремећај социјалних интеракција, поремећај комуникације и стереотипије у понашању.

ПОРЕМЕЋАЈ СОЦИЈАЛНИХ ИНТЕРАКЦИЈА

Деца са аутизмом често немају потребу да остваре контакт са другим особама или се, пак, социјални контакт остварује само да би се задовољиле властите потребе. Дете које је повређено, уплашено или тужно, неће тражити утеху од друге особе, нити ће покушати да са другом особом подели своје задовољство. С друге стране, деца са аутизмом углавном не препознају емоције других људи. Контакт погледом је обично површан и краткотрајан, пре свега због тога што дете са аутизмом не уме да прочита емоцију са лица друге особе. Многа правила социјалног живота, почев од оних најлакших, па све до најкомплекснијих, особе типичног развоја усвајају спонтано, без икакве формалне обуке. За децу са аутизмом, неписана правила социјалног функционисања представљају велику загонетку која се може само делимично решити упорним и систематским радом.

ПОРЕМЕЋАЈ КОМУНИКАЦИЈЕ

Нека деца са аутизмом уопште не говоре. Код ове деце не јавља се ни гест као спонтани покушај да се надомести недостатак вербалне комуникације. У многим случајевима, развија се говор који нема комуникативну функцију. Често се у говору запајају: бизарна модулација гласа, ехолалија (понављање туђих речи), неологизми (измишљене речи), идиосинкразије (говор специфичан само за ту особу), неправилна употреба личних заменица (о себи говоре у трећем, а често и у другом лицу)... Изразити су поремећаји прагматике, чак и код деце са високофункционалним аутизмом, која имају развијену вербалну комуникацију. Они се испољавају на различите начине: дете не уме да одреди адекватну удаљеност од саговорника; да прилагоди интензитет и модулацију гласа социјалним захтевима; да препозна када би требало да ћути а када да говори; да одреди колико би дуго требало да говори о одређеној теми; да препозна комуникационе намере саговорника итд. Деца са аутизмом, осим у ретким случајевима, не разумеју идиоме, фразе и сарказам у говору. Њихово разумевање говора је буквално.

СТЕРЕОТИПИЈЕ У ПОНАШАЊУ

Деца са аутизмом често су заокупљена бојом, мирисом, текстуром, вибрацијом и другим карактеристикама предмета који су небитни за њихово функционисање. Понекад имају ритуале који могу бити везани за било који аспект живота: исхрану, облачење, успављивање... Углавном имају отпор према променама. Многа деца са аутизмом имају стереотипне покрете телом или деловима тела (лепршање рукама, клађење, љуљање, увртање

¹ Из приручника за наставнике *Индивидуализација у раду са децом са сметњама у напредовању у редовној школи* проф. др Ненада Глумбића и Љиљане Вдовић, Едука, Београд, 2012.

прстију, ход на врховима прстију итд.). Деца са високофункционалним аутизмом могу имати уска, ограничена и необична интересовања. Тако се дешава да ученик нижих разреда основне школе одлично познаје возове, пилоне или неке врсте животиња, а да при томе има отпор према већини наставних садржаја који се обрађују у школи.

ОСТАЛИ ПОРЕМЕЋАЈИ

Осим наведених, ученици са аутизмом могу имати и бројне друге поремећаје који на различите начине утичу на њихово образовање.

Поремећаје аутистичког спектра карактерише учестала појава сензорних абнормалности. Оне се најчешће испољавају: у облику сензорне преосетљивости, када обични звуци и додири изазивају бол и друге непријатне сензације; у виду снижене осетљивости појединих чула; у виду немогућности да се јасно идентификује извор звука и да се занемари позадинска бука; у облику снижене толеранције на дуготрајно излагање сензорним стимулусима итд.

Аутизам се може комбиновати са било којим нивоом интелектуалног функционисања, од најтежих форми интелектуалне ометености до просечних или чак натпросечних интелектуалних способности.

Код деце са аутизмом и тежим облицима интелектуалне ометености може се очекивати и не тако ретка појава епилептичних напада који су изузетно ретки код деце са високофункционалним аутизмом.

У овој последњој категорији, пак, честа је моторичка неспретност, која се може испољити и неким обликом диспраксије. Један од облика диспраксије код деце школског узраста јесте и поремећај рукописа – дисграфија.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

На основу доброг познавања природе аутистичког поремећаја, могуће је осмислити извесна упутства за образовно-васпитни рад са овом популацијом. Међутим, ниједно упутство не би требало схватити као рецепт који би се могао применити на сваку појединачну ситуацију и на свако дете са аутизмом. Наставницима се саветује да пажљиво прочитају општа упутства за прилагођавање образовно-васпитног рада деци с поремећајима аутистичког спектра, а да све недоумице разрешавају уз консултацију са дефектологом.

1. Обезбедите структуриран ритам дана

Деца са аутизмом не умеју да организују и користе слободно време на продуктиван начин. Зато им је потребно обезбедити високоструктуриран ритам дана, и код куће и у школи. Потребно је да се установи одређена рутина које ћемо се придржавати што је више могуће. Једном установљена рутина пружа детету са аутизмом утеху и сигурност.

2. Користите визуелну подршку

За многу децу са аутизмом слике имају много већи значај у преношењу порука него речи. Зато користите визуелну подршку кад год је то могуће. Ако ученику дајете вербални налог који он не разуме, престаће да вас слуша. Слика ће му помоћи да остане у контакту са вама. Потребно је, наравно, да дете разуме значење одређене слике. Зато би слике требало да буду сасвим реалистичне, без непотребних детаља и карикатура. Уколико дете не разуме слику, можете користити фотографије или тродимензионалне објекте. Када дете овлада одређеном активношћу, визуелна подршка се смањује, а некада и сасвим укида. Визуелна подршка је посебно значајна приликом стварања распореда.

3. Направите распоред активности

Добро структуриран ритам дана уз адекватну визуелну подршку најбоље се може остварити креирањем визуелних распореда. Визуелни распореди омогућавају деци са аутизмом да предвиде редослед активности, да боље усмере пажњу и да се осећају сигурном. Најбоље би било да се направи један општи визуелни распоред, који би служио за структурирање активности у току једног школског дана, и низ специфичних визуелних распореда који се односе на конкретне активности у току једног школског часа или неке ваннаставне активности.

Како да направимо општи визуелни распоред? Потребно је да прво изаберемо слике, фотографије или симболе са одређеним значењем. На пример, цртеж или фотографија лопте може да означава игру у школском дворишту. Визуелна средства треба пластифицирати јер ће се користити током дужег временског периода. Дете треба да научи значење одређеног симбола. То се постиже дуготрајном, доследном и свакодневном употребом истих симбола у идентичним околностима. Иако симболи могу бити поређани на једном листу папира, много је ефикасније да се у прављењу визуелних распореда користи чичак-трака. Чичак-трака треба да се постави на јасно видљиво и лако доступно место, нпр. на унутрашњу страну врата учионице. Боја чичак-траке треба да се јасно разликује од боје коришћених симбола. Сlike које означавају главне активности у школи поређамо на чичак-траку одозго надоле. Нпр. можемо имати слику која се односи на час математике, затим слику која означава мали одмор, слику која се односи на час матерњег језика, слику за активност у школском дворишту итд. Испод сваке слике треба да буде и словима назначена активност. У већ наведеном примеру са лоптом, на дну пластифициране картице на којој је фотографија лопте написаћемо „игра у дворишту“. Картице се увек ређају тако да се између појединачних слика види чичак-трака у дужини од око 5 цм. На дну чичак-траке прави се џеп или сандуче у које ће се картице са симболима одлагати када одређена активност буде завршена. У близини визуелног распореда не би требало да буде других визуелних средстава.

На почетку сваког радног дана доведемо ученика до места на коме се налази визуелни распоред и укратко испричамо шта ћемо радити тога дана. Задржимо се на првој картици и кажемо шта та картица представља. Затим скинемо картицу са чичак-траке и однесемо је до места где ће се обавити одговарајућа активност. Када активност буде завршена, заједно са дететом одлажемо картицу у џеп или у кутију на дну чичак-траке, а затим узимамо следећу картицу и са њом поступамо на идентичан начин.

Овај поступак се, у зависности од способности детета, може донекле модификовати. За децу ненавиклу на визуелне распореде некад ће бити потребно да се и на месту на коме се обавља активност налази симбол те активности. С друге стране, деци која су извежбана у коришћењу визуелних распореда биће довољно да распоред дневних активности буде написан у свесци. Ако ученик уме да чита, распоред се може организовати у форми чек-листе, тако да ученик може да штиклира сваку активност која је завршена. Важно је да се визуелни распореди користе упорно, без обзира на то што нам се можда чини да дете не разуме њихово значење.

За децу која не говоре и не разумеју налоге, користите стварне предмете у циљу антиципације следеће активности. На пример, десетак минута пре часа физичког васпитања дајте им да држе малу гумену лопту; ако одлазе кући колима, неколико минута пре поласка дајте им аутомобил играчку. Понављајте ове активности свакодневно користећи увек исте предмете.

Помоћу визуелних распореда може се организовати и било која друга активност: овладавање одређеном вештином, учење неког садржаја или израда домаћих задатака. Приликом израде домаћих задатака, важно је да ученик унапред зна колико ће нека активност трајати. Ако, на пример, треба да напише три реда неког слова, потребно је да му се да свеска у којој је на почетку сваког од три реда написано по једно слово. Родитељи треба да направе визуелни распоред у коме ће се наизменично смењивати картице са словом (три картице за сваки ред) и картице које означају награду која ће уследити након сваког исписаног реда.

4. Наградите дете

Ако се одлучите да помоћу визуелног распореда подучавате ученика са аутизмом, једна од картица морала би да се односи и на награду. Награда се добија као резултат успешно изведених активности. Она се може користити и за поткрепљивање социјално пожељног понашања. У избору награде руководимо се жељама самог детета. За неко дете ће адекватну награду представљати „смајли“, жетон или балончић, док ће за неко друго дете функцију награде имати комадић омиљене хране или краткотрајно обављање омиљене активности.

5. Говорите конкретно и јасно

Говорите јасно. Не користите сувишне речи. Уместо да кажете: „Данас је прилично хладно. Не би било лоше да обучеш јакну када будемо ишли у шетњу“, једноставно реците: „Обуци јакну“. Питајте ученика шта сте рекли да бисте проверили да ли вас је разумео. Немојте користити идиоме. Ако кажете детету да се „претвори у уво“, можете очекивати само две реакције: дете не разуме шта сте изговорили или, пак, добија панични напад јер нити зна како да се претвори у уво, нити жели да постане уво. Избегавајте иронију и сарказам. Вашу иронично изговорену опаску да уживате када дете лупа вратима, ученик са аутизмом схватиће буквално. Иако вам то не изгледа учтиво, радије кажите: „Дај ми књигу“, него „Да ли би могао да ми даш књигу?“ Ако ваш налог није експлицитан, дете са аутизмом помислиће да га питате да ли он може (тј. има способност) да вам да књигу. Ако нудите избор, нека ваша понуда буде што конкретнија. „Да ли би волео да црташ црвеном или плавом оловком?“ много је боља опција него питање: „Којом би бојицом волео да црташ?“ Имајте у виду да деца са аутизмом боље реагују на визуелну него на слушну информацију. Према томе, ако дете уме да чита, добро би било да му напишете своје захтеве.

6. Преусмерите стереотипе

Ограничена интересовања, стереотипије и ритуали саставни су део клиничке слике аутизма. Извесни стереотипи у понашању никада неће нестати. По правилу, стереотипије не треба забрањивати већ преусмеравати. То је могуће само ако детету понудимо другу активност, врло сличну његовом стереотипу, која ће имати социјално прихватљиву форму. Дешава се, на пример, да дете хода тачно одређеном путањом по учиниоци. Можемо да направимо од итисона кружне облике које ћемо поређати у непосредној близини његове путање и тражити да хода газећи по кружним формама. Ако дете има неки стереотипни покрет телом, можемо осмислити игру у којој ће се тај покрет користити у комбинацији са неким другим, сличним покретом. Овакве активности се могу лепо уклопити у наставу физичког или музичког васпитања. Ако у току одређеног часа немамо могућности за реализацију наведених активности, евентуалну појаву стереотипија треба игнорисати.

Нека деца имају отпор према променама, а свака промена рутине изазива страх. Ако нашу уобичајену активност у дворишту морамо да изменимо због лошег времена, онда би што пре у визуелном распореду требало заменити картице како би се дете навикло на новонасталу ситуацију. У извесним случајевима, деца са аутизмом пружају отпор према променама које су свакодневне и које чине саставни део школских активности, као што је одлазак у физкултурну салу. У том случају потребно је да више пута у току претходног часа кажемо да ће следећи час бити одржан у физкултурној сали прецизирајући колико је времена остало до завршетка часа. Нпр. можемо рећи да за десет (пет, три...) минута почиње час физичког. Иако деца са аутизмом често немају концепт метричког времена, свакодневним понављањем наведених активности постепено се навикавају на правилну употребу термина којима се одређује трајање. Оријентација у времену лакше ће се постићи ако користимо тајмере или пешчане сатове. Уколико је дете изразито анксиозно приликом преласка из једне у другу просторију, треба му дозволити да са собом понесе омиљену играчку или неки други предмет за који је нарочито везано.

Ако ученик са аутизмом има уска и ограничена интересовања, њих би требало искористити као потенцијал за усвајање наставних садржаја из различитих предмета. Ако је, на пример, ученик фасциниран животињама и ако има снажан отпор према математици, онда ћемо таблицу множења обрађивати задацима следећег типа: „Ако у седам кавеза има по три мајмуна, колико има укупно мајмуна?“ На сличан начин могу се обрађивати граматика, ликовно васпитање итд.

Повремено се ученику са аутизмом могу дозволити омиљене активности у форми награде или као део процеса учења. Тада се, међутим, суочавамо са проблемом временског ограничавања такве активности. Због тога је потребно да се одреди правило у погледу трајања одређене активности. Добро је да дете у сваком тренутку зна колико му је преостало времена за омиљену активност. То се постиже употребом тајмера који визуелно приказују проток времена. Иако су врло једноставни уређаји, тајмере је понекад тешко набавити у нашој средини. Уместо тога, могу се користити пешчани сатови различите величине.

7. Поставите јасна социјална правила

Деца са аутизмом не поштују ни најосновнија правила понашања. Имајте у виду да се не ради о невоспитању, већ о неразумевачу социјалних правила. Ако ученик са тежим обликом аутизма не показује интересовање за друге особе, потребно је да га постепено укључимо у интерактивну игру. То је најбоље учинити на часу физичког васпитања тако што ћемо организовати наизменичне активности. Деца са високофункционалним аутизмом имају већи капацитет за разумевање социјалних правила, али их не могу усвојити спонтано. Корисно средство за прихватање правила понашања јесу тзв. социјалне приче. Ове приче се пишу за сваку конкретну ситуацију, а могу бити презентоване и у сликовној форми. У причи се описује одређена ситуација, како се протагонисти приче осећају и шта би се могло десити.

8. Помозите ученику са аутизмом да се избори са сензорним проблемима

Деца са аутизмом не могу да игноришу небитне сензорне стимулусе и да разликују важније и мање важне информације. Зато је потребно да са плафона уклоните све висеће елементе, а са зидова и панела све цртеже, графиконе и друге визуелне садржаје који се не користе свакодневно. Алтернативно, визуелна средства се могу прекрити и приказивати само када је то неопходно. Учиниоца не би требало да буде у непосредној близини улице. Ученик са аутизмом треба да седи у предњем делу учионице, удаљен и од прозора и од врата, како би опажао што мање непотребних стимулуса. Сто за којим седи дете не би требало да буде обојен јарким бојама. На столу треба да се налази само оно што је тренутно потребно за рад.

Нека деца са аутизмом изузетно су осетљива на звукове одређене фреквенције. Ова деца најчешће покривају уши рукама. Ако дете виче или на други начин прави галаму, могуће је да му смета околна бука коју покушава да маскира звуцима које само производи. Оваквој деци треба дозволити да се привремено изолирају. У ту сврху се могу користити ниски паравани, који не заузимају много простора, слушалице и антифони. Ако се дете плаши одређеног звука (нпр. дела неке песме), можете снимити такву песму и пуштати је сваког дана тако што ћете интензитет тона подесити испод границе чујности, постепено га појачавајући до прихватљивог нивоа.

Деца са аутизмом могу имати снажне негативне реакције на трепћуће светло. Ако сте убеђени да светло не трепери, вероватно грешите. Реч је о томе да ни ви ни друга деца не можете опазити оно што опажају нека деца са аутизмом. Да бисте избегли треперење светла, користите увек нове сијалице, избегавајте употребу флуоресцентног светла, а уместо компјутера користите лаптоп. Посаветујте родитељима да затраже савет офталмолога у вези са евентуалном куповином ИРЛЕН наочара са обојеним филтерима. Ако дете уме да пише, избегавајте папир интензивно жуте боје. Бели папир, који се у нашим школама најчешће користи, такође није најбоље решење за децу са аутизмом. Уместо тога користите сиви, светлоплави или светлосиви папир.

Нека деца са аутизмом не подносе поједине тактилне стимулусе. Уверите се да им не смета текстура одеће или наставног средства. Не додирујте их.

Извесни облици понашања (љуљање, окретање укруг, пењање по столовима, повишена покретљивост итд.) упућују на могућност да је детету са аутизмом потребна интензивнија сензорна стимулација. Овој деци је потребно дозволити да повремено учествују у моторичкој активности, најбоље у виду награде за извршени задатак. Осим тога, детету које је стално у покрету потребно је дозволити да носи испуњени прслук, будући да снажан притисак обезбеђује неопходну стимулацију. Ношење испуњеног прслука требало би ограничити на временски интервал од двадесет минута. Искористите часове физичког васпитања за стимулацију љуљањем. Дете може да се љуља на љуљашци или на великим лоптама за пилатес лежећи на стомаку, при чему масирамо леђа кружним покретима у смеру казаљке на сату. Нека деца ће уживати ако их увијемо у струњачу и благо котрљамо. Искуство показује да се током љуљања и лежања у струњачи боље учи говор него током уобичајених активности у учионици.

9. Укључите друге ученике у систем подршке

Осталој деци из разреда објасните зашто се ученик са аутизмом понаша на одређени начин. Мотивишите их да учествују са њим у интерактивној игри. Искористите прилику када се организује излет или нека друга ваннаставна активност да одредите децу која ће бити задужена да помажу детету са аутизмом. Деца се бирају само ако се добровољно пријаве. Посебно ћете истаћи њихову улогу ако им доделите неки беџ или траку са натписом који указује на њихову функцију. Тиме, не само да помажемо детету са аутизмом, већ и код осталих ученика развијамо одговорност, толеранцију и самопоштовање. Посаветујте се са дефектологом у вези са формирањем „круга пријатеља“ и других облика вршњачке подршке.

ИЗБОР ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА ЗА ДЕЦУ СА ПОРЕМЕЋАЈИМА АУТИСТИЧКОГ СПЕКТРА

Ученик са аутизмом који има очувану интелигенцију и релативно добре комуникационе способности, моћи ће да усваја наставне садржаје као и деца из опште популације под условом да се обезбеди висок степен индивидуализације наставе. Уколико се индивидуализацијом наставе чак ни на основном нивоу не могу постићи одговарајући образовни ефекти, потребно је приступити изради индивидуалних образовних програма. Посебан изазов за наставнике представљају ученици са тешким облицима аутизма. Са њима се често ништа не ради или се, пак, прави прећутни договор између наставника и родитеља да ће се прелазна оцена „зарадити“ механичким усвајањем основних чињеница (формула, образаца, закона...). Огромна енергија уложена у механичко памћење непотребних садржаја може се целисходније искористити прилагођавањем прописаних образовних стандарда. Никада не инсистирајте на томе да ученици са аутизмом меморишу садржаје који су изван способности њиховог разумевања. Ако дете са аутизмом никада не научи да пише или да чита, ви за то нисте одговорни. Уколико, пак, приморавате дете са аутизмом, које нема одговарајуће когнитивне способности, да пише или да чита, бићете одговорни за могуће последице таквих активности.

Избор активности, понуђених у опису образовних стандарда, треба заснивати на познавању конкретног ученика са аутизмом. Отуда наведено решење треба схватити само као могући предлог за избор образовних стандарда који се могу примењивати у раду са децом са аутизмом.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ПРВОГ ЦИКЛУСА ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА

Природа и друштво

Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања за предмет природа и друштво садрже стандарде постигнућа за области: Жива и нежива природа, Екологија, Материјали, Кретање и оријентација у простору и времену, Друштво и Држава Србија и њена прошлост.

Жива и нежива природа

- **Зна заједничке карактеристике живих бића.** У општој популацији обраћамо пажњу на исхрану, дисање, кретање и сличне карактеристике живих бића. Неке особине животиња и људи, попут реакције на бол, још увек се не обрађују у овој фази образовања. Полазимо од претпоставке да сва деца, на основу властитог искуства, знају када ће неко друго дете осетити непријатност и бол. Објашњења различитих осећаја, везана за рецепторе и чулне органе, остављамо за више нивое школовања. За разлику од деце из опште популације, деца са аутизмом морају се научити да људи и животиње осећају бол. Дете са аутизмом ће згазити друга који седи на струњачи, не због намере да га повреди, већ због непознавања чињенице да се одређеном активношћу другим особама наноси бол. Пошто је способност генерализације код деце са аутизмом врло ограничена, заједничке карактеристике треба обрађивати само у складу са непосредним животним искуством ученика. Тако ћемо, на пример, говорити како се креће Марко (друг из клупе), учитељица Јелена, мама Драгана, кућни љубимац детета са аутизмом, а не како се крећу људи, пси, змије и сл. Тек када (и ако) дете стекне способност генерализације, користићемо општије термине за анализу начина кретања.
- **Уме да класификује жива бића према једном од следећих критеријума: изгледу, начину кретања, исхрани.** Можете помоћи деци са аутизмом употребом визуелне подршке и табеларним организовањем информација. У ту сврху могу се користити слике живих бића и табеле са написаним критеријумима класификације у првом реду.
- **Препознаје и именује делове тела живих бића.** За ученика са аутизмом важно је да препознаје и именује делове сопственог тела и тела других особа. Ако дете не говори, треба га учити да покаже именовани део тела на налог. Уколико постоје синоними за одређени део тела, изаберите само један термин који се најчешће користи. Приликом именовања полних органа, деца из опште популације користе еуфемизме којима су научена у породичној средини и врло лако запажају које термине могу користити у различитим контекстима. Дете са аутизмом треба да користи термине који ће бити социјално прихватљиви, који се неће мењати током времена и које ће лекар моћи да препозна ако буду имали здравствене проблеме. Зато је најбоље да се од најранијег детињства полни органи именују латинским терминима. Деца са развијенијом способношћу говора могу да именује и делове тела других живих бића.
- **Разликује станишта према условима живота и живим бићима у њима.** Нека деца са аутизмом моћи ће да се упознају са стаништима у својој непосредној околини. Ограничити се на основне информације.

Екологија

Разликује повољно и неповољно деловање човека на очување природе. Дете треба да усвоји одређена правила понашања везана за сопствену делатност (где се бацају папирићи, које се биљке не смеју газити итд.). Будите сигурни да је дете разумело правило. Никада не постављајте правила којих нећете моћи увек да се придржавате.

Материјали

- **Зна основна својства материјала.** У зависности од степена развоја интелектуалних и говорно-језичких способности ученика са аутизмом, извршите избор основних својстава материјала које ћете обрађивати. Ученик може, уз помоћ очигледних средстава, да разуме топлотна својства материјала на елементарном нивоу (нпр. метална кашика постаје топла ако њоме мешамо врелу супу; школска капија је хладна у зимским месецима и сл.). На исти начин обрађујемо и друга својства материјала, трудећи се да дете учи на основу непосредног искуства.
- **Зна да својства материјала одређују њихову употребу.** Потребно је да дете на најконкретнијем нивоу научи који се предмети користе за одређене активности блиске његовом животном искуству.
- **Зна промене материјала које настају услед механичког утицаја.** Дете треба да се увери да једном поломљен предмет не може више да се користи.

Крећање и оријентација у простору и времену

- **Зна помоћу чега се људи оријентишу у простору.** Ако дете има способност да препознаје леву и десну страну, стране света и да се оријентише помоћу карактеристичних објеката, томе ћемо га учити, као и сву осталу децу. Међутим, у великом броју случајева мораћемо да се ограничимо на оријентацију у просторијама школе и непосредног окружења. Ако дете има развијену вербалну комуникацију, требало би га научити да каже своју тачну адресу као одговор на питање: „Где станујеш?“ Само ће деца са високоразвијеним интелектуалним способностима моћи да на уопштеном нивоу закључе како се људи оријентишу у простору.
- **Зна јединице за мерење времена.** Многа деца са аутизмом не могу уопште да усвоје јединице за мерење времена. Деци је најлакше да науче који је дан у недељи ако о томе свакодневно говоримо. Остале јединице за мерење времена треба усвајати постепено, користећи пригодне околности везане за прославу Нове године, одлазак на распуст и сл.

Друштво

- **Зна које друштвене групе постоје и ко су њихови чланови.** Да би се развило осећање припадности друштвеној групи, дете са аутизмом требало би да схвати да је део разреда. Добро би било да на неком панелу истакнете заједничку фотографију свих ученика из разреда и да се сва деца потпишу. Дете треба да научи у који разред и одељење иде и ко су чланови његовог разреда. Важно је и да ученик са аутизмом зна да наведе чланове своје породице.
- **Зна који су главни извори опасности по здравље и живот људи и основне мере заштите.** У највећем броју случајева биће довољно да дете усвоји правила понашања приликом руковања електричним апаратима, прелажења улице итд. Правила се формулишу имперсонално (радије реците: „Улица се прелази када је упаљено зелено светло“, него: „Ти треба да пређеш улицу када је упаљено зелено светло“). Уверите се да је ученик генерализовао правило тако што ћете га примењивати у различитим околностима. Наиме, ако увек у истој улици показујете семафор за пешаке, ученик са аутизмом могао би да помисли да се правило које сте поставили односи само на ту улицу. Нека деца са аутизмом немају никакву идеју о опасности. Ову децу треба увежбати да се зауставе када им кажете: „Стоп!“
- **Зна поступке за очување и унапређивање људског здравља.** Треба искористити рутине и визуелне распореде да се дете са аутизмом научи вештинама одржавања личне хигијене и хигијене простора.

У највећем броју случајева садржаји везани за државу Србију и њену прошлост врло су апстрактни за ученика са аутизмом и стога их не треба обрађивати. Док са другом децом обрађујемо садржаје из наведене области, ученици са аутизмом могу да састављају слагалицу са неким историјским мотивом или са државним обележјем Републике Србије, да у мноштву слика проналазе државну заставу, да на основу показаног модела проналазе слике познатих личности из националне историје и сл. Нека деца са високофункционалним аутизмом могу имати супериорну способност памћења историјских датума и чињеница из прошлости, што свакако треба искористити за продубљење разумевања историјских околности.

БЛАЖЕ СМЕТЊЕ У МЕНТАЛНОМ РАЗВОЈУ

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

У овој публикацији под блажим сметњама у менталном развоју подразумевамо стање лаке интелектуалне ометености. Сваки облик интелектуалне ометености карактеришу значајна ограничења у интелектуалном функционисању и адаптивном понашању. Наведена ограничења настају у развојном периоду, тј. до 18. године живота. Највећи број деце са интелектуалном ометеношћу има блаже сметње у менталном развоју. Ова деца имају успорен развој когнитивних, говорно-језичких, моторичких и социјалних способности, што у многим случајевима постаје очигледно тек у млађем школском узрасту. Деца са лаком интелектуалном ометеношћу имају исте физиолошке, емоционалне и социјалне потребе као и сва друга деца. Међутим, ова деца ступају у животну утакмицу са лошије развијеним адаптивним способностима од вршњака из опште популације. Многе карактеристике ученика са блажим сметњама у менталном развоју могу се разумети само унутар друштвеног контекста. Приликом навођења заједничких карактеристика ове деце треба имати на уму да је реч о изузетно хетерогеној популацији. Стога је нереално очекивати да ће се свако појединачно дете уклопити у општи приказ лаке интелектуалне ометености који наводимо у овом тексту.

КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ

Деца са лаком интелектуалном ометеношћу пролазе кроз исте фазе сазнајног развоја као и деца из опште популације, али нешто споријим темпом. Осим тога, ова деца не достижу највише нивое формалних логичких операција. Њихово је мишљење конкретно тако да се радије фокусирају на очигледне карактеристике предмета, појава или бића него на нека мање видљива, апстрактна својства. Из истих разлога, ова деца ће лакше разумети актуелна догађања него догађаје из прошлости или хипотетичке ситуације у будућности.

ПАЖЊА

Ученици снижених интелектуалних способности, по правилу, имају краткотрајну пажњу. Неуспех у учењу, бар једним делом, може се објаснити и тиме што деца не поклањају довољно пажње постављеном задатку. Осим тога, ова деца имају и мањи обим пажње, тј. не могу истовремено да обрате пажњу на већи број релевантних стимулуса. Некада усмеравају пажњу на мање битне аспекте задатка, занемарујући при томе најважније информације.

ПАМЋЕЊЕ

Деца са лаком интелектуалном ометеношћу тешко памте нове информације, а већ запамћене релативно брзо заборављају. Основни проблем ове деце јесте недостатак

ефективне стратегије упамћивања. Посебно тешки за упамћивање јесу ментално и језички захтевни задаци.

ГОВОР И ЈЕЗИК

Деца са блажим сметњама у менталном развоју имају успорен, а у неким случајевима и атипичан, говорно-језички развој у области артикулације, семантике, синтаксе и прагматике. Артикулациона одступања могу се испољити у облику омиције (изостављања гласова), супституције (замене једног гласа другим стандардним гласом) или дисторзије (измењене артикулације гласа као у случају „котрљајућег р“). На плану семантике, најизразитији проблеми односе се на ограничен вокабулар и недовољно познавање лексичких односа између речи. Синтаксичке конструкције могу бити врло специфичне, у складу са когнитивним функционисањем појединца. Највеће проблеме ова деца имају у домену прагматике, тј. правилног разумевања и употребе говора у социјалном контексту.

МОТИВАЦИЈА

Ако нека особа мисли да су за све успехе и неуспехе у њеном животу одговорни судбина, случај или други људи, кажемо да таква особа има спољашњи локус контроле. Насупрот томе, особе са унутрашњим локусом контроле сматрају да је највећи број позитивних и негативних догађаја у њиховом животу резултат њихове властите активности. Мала деца, без изузетка, имају спољашњи локус контроле. Сазревањем, она постају свесна последица својих активности. Деца са лакоом интелектуалном ометеношћу задржавају спољашњи локус контроле. То се испољава у претераном ослањању на друге особе, у сталном очекивању неуспеха и у неприхватању одговорности за властито понашање.

ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ

Деца са лакоом интелектуалном ометеношћу често се сусрећу са неразумевашем и неприхватањем унутар вршњачке групе. Услед искуства неуспеха и недовољно развијених адаптивних способности, ова деца се често повлаче из социјалних интеракција или их остварују на неприкладан начин. Проблеми у понашању могу да настану због тога што дете не прави разлику између адекватних и социјално неприхватљивих облика понашања, као реакција на фрустрацију због неуспеха у школи или због тога што је дете научено да привлачи пажњу других ученика који га охрабрују да се понаша на непримерен начин. Осим тога, нека деца са лакоом интелектуалном ометеношћу имају тзв. дуалне дијагнозе, односно придружене психијатријске болести, које значајно утичу на њихово понашање и социјалну адаптацију.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

Карактеристике ученика са блажим сметњама у менталном развоју изискују прилагођавање приступа у наставном раду. Педагошке импликације су наведене оним редом којим су описиване њихове опште карактеристике.

КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ

Когнитивни развој не зависи само од личности и активности појединца, већ и од његовог окружења. Интелектуалну ометеност не можемо „излечити“, али можемо обезбедити повољне околности за учење у складу са дететовим потребама и могућностима. Наш је задатак да препознамо на ком се развојном нивоу налази ученик и да задатке прилагодимо његовим сазнајним способностима.

С обзиром на природу мишљења, увек треба користити конкретна наставна средства. Придржавајте се принципа очигледности, али имајте у виду то да превелик број наставних средстава такође омета процес учења. Апстрактне концепте треба преносити у мањем обиму, повезујући их са конкретним примерима. Научене садржаје увек треба повезивати са животним потребама ученика, са његовим искуством и могућностима њихове примене. Постављени циљеви морају бити краткорочни, а награде за успешно изведену активност тренутне.

ПАЖЊА

Задатак треба да буде презентован тако што ће се ученику предочити ограничен број стимулуса. Из задатка уклањамо све оне информације и стимулусе који су небитни за његово решавање. Ученику усмеравамо пажњу на најважније податке, критичне за решавање задатка. Охрабрујемо и подстичемо ученика да одржи пажњу на задатку, краткотрајним додиром или речима у императивном облику (пази, види, стани, спреми се...). Тежину задатака постепено повећавамо.

ПАМЋЕЊЕ

Ученици из опште популације спонтано организују информације како би их лакше упамтили. Деци са лаком интелектуалном ометеношћу можемо помоћи тако што ћемо груписати објекте које опажају и које би требало да упамте. Груписање може бити просторно (објекти који припадају некој класи сврставају се у групе са јасно ограниченим линијама) или временско (прво се приказују објекти једне категорије, а затим се, после краће паузе, приказују објекти друге категорије).

Најчешћа грешка коју наставници праве јесте да ученику са интелектуалном ометеношћу презентују велики број информација у кратком временском периоду. Ученик може да упамти мањи број података, под условом да се информација више пута понови и илуструје конкретним примерима. Затражите од ученика да понови шта сте рекли или да, са неколико речи, опише кључне елементе наученог садржаја. Помозите ученику да повеже новостечену информацију са властитим искуством (нпр. „Видиш, девојчица из ове приче зове се Маја, баш као што се и твоја сестра зове Маја“). Уверите се да ученик разуме оно што би требало да упамти.

ГОВОР И ЈЕЗИК

Уколико ученик има било који поремећај говора и језика, затражите помоћ логопеда. Користите једноставне речи. Прилагодите своје излагање могућностима ученика. Повремено проверавајте да ли ученик разуме оно о чему говорите. Током излагања наставних садржаја користите макете, цртеже и слике. Избегавајте метафоричке изразе, идиоме и фразе. Реченице би требало да буду кратке. У раду са млађом децом користите увек исте термине уз постепено увођење синонима.

МОТИВАЦИЈА

Познато је да ништа не успева тако добро као успех. Ако ученик има нагомилано искуство неуспеха, престаће да се труди. Да би ученик са лаком интелектуалном ометеношћу био мотивисан за учење, морате му пружити шансу да успешно изврши задатак. У почетку постављајте само оне задатке за које сте сигурни да ће их ученик са лакоћом извршити. Ученика треба јавно похвалити за сваки тачан одговор и за сваки тачно извршени задатак. Од

наставника се не очекује да похваљује ученика без икаквог разлога, већ да ствара ситуације у којима ће постојати разлог да га похвали. Тек када ученик стекне самопоуздање, можемо га научити како да реагује на неуспех.

ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ

Наставник треба да делује превентивно како ученик са интелектуалном ометеношћу не би испољио проблеме у понашању. Од почетка школовања треба неговати пријатну разредну атмосферу. Вршњачка едукација и други облици сарадничког учења имају позитиван утицај на прихваћеност деце са блажим сметњама у менталном развоју. Индивидуализован приступ овим ученицима омогућава им да стекну позитивна искуства у процесу учења. Тиме се развија њихово самопоуздање што умањује могућност појаве социјално неприхватљивих облика понашања. Непримерено понашање ових ученика често се погрешно тумачи. Импулсивност може бити резултат емоционалне незрелости а не свесне намере да се крше одређене норме понашања. Директан стил комуникације, коришћење колоквијалних израза и привлачење негативне пажње чести су код деце која потичу из одређених супкултурних слојева, као и код ученика који немају довољно развијене социјалне вештине. Наставник треба да затражи помоћ дефектолога у процесу креирања програма за развој социјалних вештина. Евентуална појава бизарног понашања могла би да укаже на дуалну дијагнозу, када се препоручује саветовање са дечјим психијатром.

ИЗБОР ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА ЗА ДЕЦУ СА БЛАЖИМ СМЕТЊАМА У МЕНТАЛНОМ РАЗВОЈУ

Основни ниво знања, вештина и умења требало би да постигне најмање 80 одсто ученика. Треба имати у виду то да знања са основног нивоа нису увек мање сложена од знања са средњег или напредног нивоа. То се дешава због тога што су базичним нивоом обухваћена и нека темељна знања, неопходна за сналажење у животу, без обзира на ниво њихове сложености. Очекује се да би таквим фундаменталним знањима требало да овладају готово сва деца, укључујући и ону са лаком интелектуалном ометеношћу. Захтев да знање буде повезано са реалним животним ситуацијама посебно је значајан за децу снижених интелектуалних способности. У процесу избора образовних стандарда увек би требало имати на уму применљивост знања.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ПРВОГ ЦИКЛУСА ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА

Природа и друштво

Жива и нежива природа

- **Прави разлику између природе и производа људског рада.** Код неке деце са лаком интелектуалном ометеношћу опајају се елементи мишљења карактеристични за децу предшколског узраста. Један од тих облика мишљења јесте и антропоморфизам, тј. сагледавање природних феномена као производа људске делатности. На пример, дете сматра да су планине направили људи слагањем камења. У млађем школском узрасту постојано треба радити на уочавању разлике између природе и производа људског рада.
- **Зна ко и шта чини живу и неживу природу.** Због остатака анимистичког начина мишљења, нека деца повезују живот са кретањем у тој мери да им изгледа потпуно нелогично да дрво припада живој, а камен који се котрља низ стену неживој природи.

Развојем конкретног логичког мишљења, стицањем искустава и учењем, деца са блажим сметњама у менталном развоју требало би да стекну способност разликовања живе и неживе природе на крају прве фазе образовног циклуса.

- **Зна заједничке карактеристике живих бића.** Дете наводи основне карактеристике живих бића: исхрана, дисање, кретање, размножавање и сл. Посебну пажњу обратити на биљке, будући да њихова исхрана, дисање и кретање нису тако очигледни као што је то случај са животињама.
- **Уме да класификује жива бића према једном од следећих критеријума: изгледу, начину кретања, исхрани.** У процесу класификације наводимо само оне биљке и животиње које ученик познаје. Ученику треба помоћи да се, током класификације, доследно придржава задатог критеријума. Ако ученик има потешкоће да у свом речнику пронађе одговарајући хипероним, користите описне изразе (нпр. уместо биљојед можемо користити израз „животиња која једе биљке“).
- **Препознаје и именује делове тела живих бића.** Веома је важно да ученик препознаје и именује делове властитог тела. Постоји развојна правилност у усвајању делова тела (од главе надоле и од центра ка периферији). Мање покретни и мање видљиви делови тела најкасније се усвајају. Проверите да ли ученик зна шта је потиљак, теме или потколеница. Препознавање делова тела треба заснивати на директном искуству а не на механичком понављању. Можемо, на пример, искористити неку игру током које ће деца гледати у потиљак другог ученика, ставити свеску на теме главе и сл. Дете треба научити да исте делове тела препознаје и код животиња, а тек потом прелазимо на препознавање и именовање делова тела које имају само поједина жива бића.
- **Разликује станишта према условима живота и живим бићима у њима.** Ученик треба да разликује неколико типова станишта, најчешће оних која су у његовом непосредном окружењу. Сам термин станиште не мора се користити, али је важно да ученик зна које се биљке и животиње могу видети у реци, језеру или шуми.

Еколоџија

- **Препознаје и именује природне ресурсе.** Ученик треба да именује ресурсе, као што су: воде, земљиште, шуме, биљни и животињски свет. Неке природне ресурсе, попут горива, руда и минерала, тешко је препознати због апстрактних и ретко коришћених термина којима се означавају. Довољно је да ученик препозна назив индустријских производа који се користе (нпр. за загревање или покретање моторних возила), а који су добијени искоришћавањем природних ресурса.
- **Разликује повољно и неповољно деловање човека по очување природе.** Најважније је да ученик схвати како својим понашањем делује на очување природе или на њену деградацију, а тек потом да разуме како остали људи утичу на природу. Ови садржаји се најбоље усвајају кроз еколошке акције спроведене у локалној заједници.

Материјали

Многи стандарди основног нивоа из ове области врло су тешки за децу са блажим тешкоћама у менталном развоју. Ученик би требало да усвоји основна знања која су неопходна за самосталан живот у безбедном окружењу. Треба да познаје основна својства материјала, а посебно електрична и топлотна. Научене садржаје треба довести у директну везу са безбедним и одговорним понашањем (правилно руковање електричним апаратима, адекватно облачење у летњим месецима, опасност и заштита од пожара, гашење пожара и сл.). Растворљивост и магнетна својства материјала обрађују се на конкретном нивоу, применом усвојених знања у пракси. Ученик треба да препозна и именује одређене промене материјала, као што су рђање, труљење, кување и сл.

- **Уме да препозна кретање тела у различитим појавама.** Од ученика се очекује да препознаје различите облике кретања у појавама које се могу лако опажати и које су блиске искуству детета.
- **Зна помоћу чега се људи оријентишу у простору.** Ученик треба да препознаје леву и десну страну свога тела и да одреди објекте који се налазе са његове леве, односно десне стране. Мањи број ученика снижене интелигенције моћи ће да одреди леву и десну страну на другој особи. Важно је да се ученик оријентише у простору школе, породичног дома и насеља у коме живи и да научи да прати оријентире као што су: упадљиве грађевине, називи улица, мостови, реке и сл. Сваки ученик треба да зна своју адресу и главне стране света.
- **Уме да одреди стране света помоћу Сунца.** С обзиром на то да се у савременом свету ретко оријентишемо у односу на положај Сунца, сасвим је довољно да ученик зна на којој страни света Сунце излази, а на којој залази.
- **Зна јединице за мерење времена.** Ученик треба да познаје појмове дана, недеље, месеца и године. Појмови деценије и века врло су апстрактни и често недостижни за већину деце са лаком интелектуалном ометеношћу.
- **Уме да прочита тражене информације са часовника и календара.** Иако се утврђивању тачног времена помоћу положаја казаљки на сату поклања велика пажња, мали број ученика може да усвоји ову вештину. Стога се од ученика очекује да тачно време утврди на неки други начин: помоћу дигиталног часовника, мобилног телефона, програма појединих телевизијских станица које у углу екрана имају дигитални часовник итд. Нека деца ће моћи да се оријентишу помоћу календара повезујући датум са одређеним даном у недељи.

Друштво

- **Зна које друштвене групе постоје и ко су њихови чланови.** Очекује се да ученик препознаје и именује друштвене групе којима сам припада или оне којима припадају чланови његове породице, пријатељи и познаници.
- **Зна основна правила понашања у породици, школи и насељу.** Деца треба да усвоје иста правила понашања која важе и за децу из опште популације. Ученику мора бити јасно шта се од њега очекује, зашто постоје одређена правила и које су могуће последице њиховог кршења.
- **Зна које људске делатности постоје и њихову улогу.** Ученици би требало да препознају, именују и описују људске делатности које су блиске њиховом животном искуству.
- **Зна који су главни извори опасности по здравље и живот људи и основне мере заштите.** Деца са блажим сметњама у сазнајном развоју морају се научити да живе што самосталније у безбедном окружењу. Стога је усвајање овог образовног стандарда за њих изузетно важно. Правила понашања морају бити илустрована бројним конкретним примерима. У ту сврху најбоље је користити прикладне видео-записе, краће едукативне филмове и сл. Усвојена знања се могу додатно учврстити играњем улога са наведеном тематиком.
- **Зна поступке за очување и унапређивање људског здравља.** Ученик треба да води рачуна о личној хигијени, хигијени простора, адекватној исхрани, редовним физичким активностима и о свим другим поступцима везаним за очување и унапређивање здравља. Имајте у виду то да деца која потичу из средина са ниским социоекономским статусом обично немају у својој околини одраслу особу од поверења. Ову децу посебно треба обучити томе коме могу да се обрате када имају неки здравствени проблем или недоумицу у вези са бригом о властитом здрављу.

Деца са блажим сметњама у менталном развоју могу развити снажан емоционални однос према актуелним догађањима и према особама и појавама које их окружују. С друге стране, апстрактне категорије, попут државе у којој живе и њене прошлости, тешко могу да разумеју. На крају првог циклуса обавезног образовања, ученик треба да зна у ком граду и у којој земљи живи, који је главни град Србије, која је званична химна, како изгледа застава Србије и сл. Ученик треба да разуме да и друге земље имају своја обележја. Наведени садржаји се могу усвојити путем конкретних примера и путем властите активности (нпр. певање химне, цртање заставе и сл.). Ученика постепено уводимо у догађаје из прошлости тако што се прво хронолошки сређују важни догађаји у животу самог детета, а потом се одређује животно доба његових родитеља и предака. Корисно је да ученик сазна шта су његови родитељи радили када су били деца, чиме су се играли, у коју су школу ишли, коју су музику слушали. Ученик треба да препозна мањи број знаменитих личности из прошлости Србије и да наведе њихове особине, активности или догађаје који се за њих везују. Не наводимо векове и године.

У зависности од места у коме ученик живи, дајемо основне информације о рељефу, површинским водама, типовима насеља и његовим карактеристикама, повезујући наставне садржаје са непосредним искуством детета.

ХИПЕРКИНЕТИЧКИ СИНДРОМ (ХИПЕРАКТИВНОСТ)

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Хиперкинетички или хиперактивни синдром са поремећајем пажње (АДХД) најчешћи је ментални поремећај код деце. Јавља се као последица неравнотеже између одређених хемијских супстанци у мозгу. Неравнотежа између ових супстанци може значајно да утиче на понашање детета, расположење, размишљање и пажњу. Поред детета, последице осећа и породица, у којој се јавља значајно повећан ниво стреса, као и учестала депресија.

Хиперкинетички поремећај са поремећајем пажње присутан је код три до десет одсто школске деце, а три пута је чешћи код дечака него код девојчица. Јавља се у првим годинама живота, а дијагностикује се најчешће при поласку детета у школу.

Дете са овим проблемом у сталном је покрету, узнемирено је, са изразито краткотрајном пажњом. Не може да истраје у започетим активностима. Прекида још незавршену активност како би отпочело нову, па и њу напустило недовршену. Хиперактивно дете би све да види, да додирне, привуче. Све што чује – оно би да види, без икакве селекције или скале вредности која би неким садржајима дала предност а неке занемарила. И најмањи шум или догађај привлачи дететову пажњу и одвлачи га од задате активности. Дете са хиперактивним проблемом не успева да прати упутства и не сналази се у групи и групним правилима. Није свесно свог проблема и не може да објасни своје понашање.

Хиперкинетички или хиперактивни поремећај карактеришу три основна симптома.

1) *Хиперактивност*. Дете је у сталном покрету, врполи се, устаје и шета по одељењу, не може да седи када ситуација то од њега захтева, претерано трчи, пење се у ситуацијама у којима је то неодговарајуће, често има проблем да се тихо игра, претерано прича.

2) *Импулсивност*. Даје одговоре исхитрено и непромишљено и пре него што се доврши питање, има проблем да сачека да дође на ред, често прекида друге (упада у разговор или игру).

3) *Поремећај пажње*. Тешко одржава пажњу на задацима или у игри, не обраћа пажњу на

детаље и често прави грешке у изради задатака (које нису производ незнања), често не може да следи ни директне инструкције и не успева да доврши задатке или своје обавезе, има тешкоће у самосталном организовању задатака и активности, често избегава да започне рад на задацима који изискују трајнији напор, губи ствари и школски прибор, заборавно је у дневним активностима, лако га ометају спољашњи стимулуси.

Уколико се симптоми не лече правовремено и на одговарајући начин, могу имати велики утицај на смањење квалитета живота детета и његове околине. Код детета са АДХД-ом најчешће се јавља лош успех у школи, који је често знатно испод нивоа његових интелектуалних могућности, осећање усамљености и недостатак самопоуздања, неуспех у дружењу са осталом децом, неуспех у покушајима да се укључи у додатне школске и ваннаставне активности. Преко 50 одсто деце са овим проблемом не може да прати редован наставни план и програм, па се укључују у додатне часове за савладавање школског градива. Такође, испитивања показују да 35 одсто деце напусти школу, а само пет одсто стекне факултетско образовање. Уколико деца нису обухваћена одговарајућим третманом, проблеми се настављају и у адолесценцији, као и у одраслом добу.

НАЈЧЕШЋЕ ЗАБЛУДЕ У ТУМАЧЕЊУ УЗРОКА ПРОБЛЕМА

Погрешно је веровање да су деца са АДХД-ом лења и незаинтересована. Проблеми ове деце директно утичу на смањење посвећености и истрајности у активностима, што је посебно уочљиво у изради школских и домаћих задатака. Деца са овим проблемом често не могу да разумеју и запамте дате инструкције, не могу да изразе мисли на разумљив начин те да самостално усмере пажњу и одрже је на задатим активностима; имају озбиљнијих потешкоћа у писању и читању услед чега лако одустају и постају незаинтересована. Отуда је осмишљена и структурирана подршка одраслог неопходна.

Често се верује да је недостатак дисциплине у породичном окружењу главни „кривац“ за настанак овог поремећаја. Истраживања показују да су неадекватне васпитне мере заправо последица а не узрок овог поремећаја. Услед бројних проблема са којима се свакодневно сусрећу, родитељи ове деце често имају неадекватне и непримерене реакције. Усвајање ефикаснијег начина васпитања омогућиће разрешавање бројних проблема и отклањање многих тешкоћа деце са овим проблемом.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

ОРГАНИЗАЦИЈА ЧАСА

Због проблема са пажњом, дете са АДХД-ом треба да седи близу наставника, са што мање предмета на радној површини стола, као и у видном пољу. Наставник је тада у могућности да лакше прати и усмерава рад детета.

Наставне активности и задаци морају бити разноврсни. Активности које изискују мировање треба смењивати активностима које изискују кретање. На прве знаке умора (када дете почиње да прекида рад, да се врпољи, прича и сл.), неопходно је променити активност, односно дати детету задужење које ће му задовољити потребу за кретањем.

Када се суочи са сложеним задацима (када треба да препише текст и одговори на питања или да изврши неку рачунску операцију), дете са АДХД-ом не успева да запамти упутства, не може да се сети редоследа радњи и тачног решења задатака. Због тога је важно давати краће задатке које дете може да обави у кратком временском року. Дуже и сложеније текстове и задатке треба делити на више мањих целина. У задацима треба смањити број захтева (да их не буде више од три).

Примереније је примењивати усмено испитивање, кратким питањима, што ређе у групи. Понекад деца са овим синдромом испољавају смањену координисаност у покретима,

нарочито када су у питању сложене активности. Потешкоће се посебно јављају у писању и цртању, где деца са АДХД-ом имају проблем да организују различите покрете по утврђеном редоследу. Зато је потребно да наставник, у складу са могућностима конкретног детета, продужи време за израду задатака писаним путем.

Проблематично понашање биће ређе уколико дете може да предвиди активности, па је важно активности најављивати и држати се предвиђеног распореда.

Дете са АДХД-ом не би требало укључивати у активности које нису структурисане, добро организоване и које се врше без надзора одраслог. Такође, требало би избегавати такмичарске активности, као и активности у већим групама које се одвијају по сложенијим правилима.

КОМУНИКАЦИЈА

Детету са овим проблемом неопходно је обраћати се јасним, кратким и недвосмисленим реченицама. Из упутстава и налога треба избацити све непотребне изразе. Веома је корисно тражити од детета да понови захтев како би се проверило разумевање. Дете може да запише упутства, али је при томе потребно проверити исправност записаног. Такође, захтеви треба да буду прилагођени могућностима детета – не тражити од њега нешто за шта је унапред јасно да не може да реализује. На пример, тражење од ученика да седи и решава задатке двадесетак минута или да чека да наставник или родитељ заврши започети разговор са другим лицем, сигурно ће довести до непожељног понашања. Захтеве, упутства и објашњења требало би давати у ситуацијама у којима нема других стимулуса који би детету одвлачили пажњу. И правила која се постављају треба да буду јасна и једноставна, и пожељно је да буду видно истакнута. Уколико желимо да нас дете разуме и реализује захтев, треба избегавати формулације типа „ако–онда“. У постављању услова пожељна је формулација „када–онда“. Међутим, уколико детету том приликом задамо неколико захтева истовремено, врло је вероватно да неће моћи да их реализује (нпр. да препише текст са табле, уради задатке и сачека да наставник прегледа).

Ако дете почне на часу да се непримерено понаша, може се и невербалним ставом зауставити у неодговарајућој активности (стати поред њега, ставити му руку на раме, узети му свеску и погледати је и сл.). Корисни су и унапред договорени сигнали за умиривање (пуцање прстима, картице у боји или са сликама и сл.).

ПОХВАЛЕ, НАГРАДЕ И КАЗНЕ

Због своје импулсивности, дете са овим проблемом не размишља о ономе што ради у одређеном тренутку. Не може да предвиди последице својих поступака. Због тога доводи у опасност и себе и друге. Склоно је да поступа увек на исти начин иако је за сличне поступке раније било кажњавано. Дете нема намеру да лоше поступа – оно зна како би требало да се понаша у одговарајућој ситуацији, али без помоћи одраслог не може да спроведе одговарајућа правила понашања. Због тога је неопходан системски рад одраслог на развијању прво спољашње, а затим и унутрашње мотивације.

Ако се дете прихватљиво понаша, треба га наградити. Ако желимо да одустане од непримереног понашања, које није опасно ни по њега ни по друге, треба да игноришемо такво понашање. Уколико се дете понаша непримерено и доводи у опасност и себе и друге, казна је неопходна. При томе треба имати на уму да ће одрасли, с обзиром на дететова честа неодговарајућа понашања, прибегавати све чешћим и строжим казнама, које неће имати ефекта. Такође, претерано кажњавање ће довести до тога да дете пажњу усмерава на избегавање казне а не на пожељне облике понашања.

Под наградама се не подразумевају само слаткиши, играчке и слично. Награде су и пажња коју одрасли посвећује детету када се адекватно понаша, наклоност и уважавање које испољава, као и давање могућности детету да обавља за њега пријатне активности. Дете треба наградити чим се примерено понаша. У пракси је често обрнут случај. Наставник пажњу усмерава на дете са овим проблемом када жели да га опомене, подсети на задатак и

усмери на задату активност. Како дете настави да ради започето, наставник пажњу усмерава на неког другог. И тако се проблем наставља.

Подстицаји треба да буду за дете значајни. Похвале не треба давати уопштено, као у примеру „браво“, „ово си одлично урадио/урадила“ и слично. Дете неће моћи да разуме на шта се похвала конкретно односи.

С обзиром на то да се дете са АДХД-ом лако засити сваког понављања, награде би требало често мењати. Дете треба хвалити и због уложеног труда, а не само због оствареног резултата.

Дете са овим проблемом често доживљава неуспехе и критике наставника и родитеља, па може да створи слику о себи као о неспособном и лошем детету. Уколико се проблему не приђе системски и правовремено, дете са АДХД-ом може да развије поремећаје у понашању.

Коришћена литература:

1. AAIDD (2011). *Intellectual disability: Definition, classification, and system of support (11th ed.)*, AAIDD, Washington, DC.
2. Beirne-Smith, M., Ittenbach, R. F., Patton, J. R. (2002). *Mental retardation (6th ed.)*, Merrill Prentice Hall, Ohio.
3. Fernández, J. M. G., Cobacho, J. P., Adelantado, P. P. B. (2005). *Discapacidad intelectual: Desarrollo, comunicación e intervención*, CEPE, Madrid.
4. Глумбић, Н. (2010). *Одрасле особе са аутизмом*, Универзитет у Београду – ФАСПЕР (ЦИДД), Београд.
5. Graziano, A. M. (2002). *Developmental disabilities: Introduction to a diverse field*, Pearson Education Company, Boston.
6. Губерина Абрамовић, Д. (2008). *Приручник за рад с ученицима с посебним потребама интелектуалним у разредну наставу у основној школи*, Школска књига, Загреб.
7. Хана, Ј. (2007). *Подршка у учењу деци са посебним потребама из спектра аутизма: Практичан водич за родитеље и особље у редовним школама и вртићима*, Републичко удружење за помоћ особама са аутизмом, Београд.
8. Јапунца Милисављевић, М. (2008). *Методика наставе математике за децу ометену у интелектуалном развоју*, Универзитет у Београду – ФАСПЕР (ЦИДД), Београд.
9. Министарство просвете и спорта Републике Србије (2006). *Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, Просветни преглед, Београд.
10. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2009). *Обавезни стандарди за крај обавезног образовања*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
11. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (математика)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
12. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (природа и друштво)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
13. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (српски језик)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
14. Moor, J. (2002). *Playing, laughing and learning with children on the autism spectrum: A practical resource of play ideas for parents and carers*, Jessica Kingsley Publishers, London.
15. СЗО (1992). *ИЦД-10 Класификација менталних поремећаја и поремећаја понашања*, ЗУНС, Београд.
16. Федели, Д. (2007). *Хиперактивно дејство*, Evro-Giunti, Београд.
17. Ковачевић, Ј. (2007). *Дејство са посебним потребама у редовној школи*, Учитељски факултет, Београд.

6. ПЛАНИРАЊЕ ЦИЉЕВА, ЗАДАТАКА И АКТИВНОСТИ

Савремена концепција наставе треба да омогући ученику конструкцију знања, односно процес активне изградње употребљивих знања и умења. То подразумева властити напор ученика, његово мишљење и активност. У савременом наставном процесу акценат више није на преносу информација, већ на стварању услова и могућности ученицима за самосталну конструкцију знања. Нагласак би требало да буде на процесу учења, улози и активностима ученика и исходима тог процеса. Каквог ће квалитета бити исход наставе, зависи од квалитета организације наставе/учења. У њеном току морају бити ангажовани виши мисаони процеси, који омогућавају ученику да разуме и интерпретира чињенице, примени научено знање у свакодневним животним ситуацијама, изводи закључке и аргументовано их образлаже и слично. Најчешћа смерница о томе које мисаоне активности и на који начин се развијају у школи садржи Блумова таксономија у когнитивном домену.

Бенџамин Блум са сарадницима креирао је таксономију циљева васпитања и образовања у три подручја: **когнитивном** (нове информације, мисаоне активности), **афективном** (осећања, склоности, интересовања, вредности) и **психомоторном** (физичке и перцептивне активности и вештине). Циљеве и исходе у когнитивном подручју разврстао је у шест основних категорија, које су хијерархијски уређене (према нивоу апстраховања), а то су: **знање, схватање, примена, анализа, синтеза и евалуација**. У доњој табели су дати нивои са примерима мишљења и типовима активности којима се ови различити мисаони процеси ангажују.

Компетенција	Демонстрирана знања и вештине	Активности којима се проверава оствареност исхода на датом нивоу
Знање	опажа, именује информације; зна датуме, податке, места, зна главне идеје	дефиниши, наведи, опиши, идентификуј, покажи, означи, изабери, испитај, именуј и сл.
Схватање	разуме информацију; преводи из једног у други контекст; интерпретира податке, упоређује, разликује; уређује, групише, открива узроке, предвиђа последице	резимирај, опиши, интерпретирај, повежи, процени, дискутуј, прошири
Примена	користи информације; користи методе, појмове, теорије у новим ситуацијама; решава проблеме користећи усвојене вештине или сазнања	примени, демонстрирај, покажи, реши, испитај, преобликуј, класификуј, експериментиши, истражи
Анализа	одређује структуру; организује делове; препознаје главни смисао; идентификује елементе	анализирај, издвој, уреди, објасни, класификуј, подели, упореди, изабери
Синтеза	користи старе идеје за стварање нових; генерише из датих података; повезује знања са другим областима; предвиђа закључке/закључује	замени, направи план, предвиди, формулиши, припреми, уопшти, поново напиши

Евалуација	упоређује, утврђује сличности и разлике између идеја; процењује вредност теорија и излагања; бира на основу рационалних аргумената; утврђује вредност података; препознаје субјективност	процени, одлучи, оцени, провери, тестирај, измери/одмери, предложи, изабери, просуди, објасни, закључи, резимирај
------------	--	---

Бројни аутори су разматрали и проверавали ваљаност хијерархијских структура Блумове таксономије у когнитивном подручју. Међу њима су и Андерсон и Кратвол, који су проширили таксономију комбинујући когнитивне процесе и димензије знања. Управо оваква таксономија може да олакша наставницима планирање наставе, односно прецизније формулисање циљева и операционализацију исхода.

Ова ревидирана таксономија подразумева две димензије сазнавања:

- **знање** – *знање чињеница; знање појмова и структура појмова* (концептуална знања); *знање постојања и процедура* (процедурална знања), и *свесћ о сазнајним процесима, као и учење сазнајних процеса потребних за сазнавање других знања* (метакогнитивна знања);
- **когнитивне процесе.**

Користећи ову таксономију у планирању наставе кроз планирање циљева наставне јединице, наставник ће много јасније усмеравати сазнајне процесе које жели да ангажује код ученика, као и врсте знања којима ученик треба да овлада у процесу учења. Такође, ова таксономија омогућава наставнику да проверава оствареност циљева и исхода, као и да планира и реализује праћење и оцењивање напредовања ученика.

Много је лакше проверавати квалитет и прецизност осмишљених циљева наставних јединица у односу на ову таксономију. Као што је познато, сврха одређивања циљева часа јесте да се прецизно дефинише шта је то што ученик треба да научи на датом часу. У доњој табели су дати примери нејасно формулисаних циљева, који неминовно доводе до проблема у планирању, достизању и вредновању квалитета образовних постигнућа ученика.

Нејасно дефинисани циљеви часа	Нејасно дефинисани исходи часа	Експлицитно и конкретно дефинисани циљеви часа	Експлицитно и конкретно дефинисани исходи часа
➤ Усвајање знања о важним догађајима из савремене историје Србије	➤ Ученици ће знати важне догађаје из савремене историје Србије	➤ Усвајање знања о пет главних догађаја из савремене историје Србије	➤ Ученици умеју да наведу пет главних догађаја из савремене историје Србије
• Упознавање ученика са деловима тела живих бића	• Ученици ће знати делове тела живих бића	• Уочавање и именовање делова тела живих бића	• Ученици умеју да препознају и именују делове тела живих бића

Да би час био успешно реализован, неопходно је избећи замке планирања превеликог броја циљева за један наставни час, као и нејасно или прешироко формулисаних циљева. Ако је нејасно шта је циљ часа, немогуће је проценити да ли је он реализован. Такође, неће бити јасно који су очекивани исходи тог часа. Зато при планирању и реализацији часова треба имати на уму:

- конкретно дефинисани циљеви часа;

- усклађеност циљева и стандарда постигнућа ученика;
- прецизно одређене активности ученика;
- разноврсност активности ученика;
- релевантност активности у односу на циљ;
- број предвиђених активности за реализацију циља;
- трајање активности;
- остварљивост циљева за предвиђено време активности.

При планирању наставних часова, наставник се, поред осталог, руководи и следећим питањима:

- Који је циљ/су циљеви часа? Који су очекивани ефекти/исходи?
- На које начине ће се циљ/циљеви остварити?
- Шта ученици раде на часу (које активности обављају)?
- У којој мери су активности ученика разноврсне и сврсисходне у односу на предвиђени циљ и ефекте?
- На које начине су уважена искуства ученика и ранија сазнања?
- На које начине се остварује повезаност са претходно наученим градивом из датог предмета?
- Шта може бити тешкоћа у реализацији припремљеног часа? Који се проблеми очекују?
- На основу којих активности/показатеља ће наставник знати да је одређени час успео?

ЛОГИЧКО И КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ

Како би се ученици припремили да користе читав низ вештина и развију различите облике мишљења и понашања, како би могли да тумаче и повезују информације у смислене целине и идеје, које ће затим и практично примењивати, у настави морају бити заступљени и виши мисаони процеси.

Логичко мишљење користи логичка правила закључивања приликом решавања проблема, а то су:

- **дефинисање** појаве;
- уопштавање појаве – извођење општег из појединачног (**индукција и класификација**);
- закључивање о појединачном на основу општег (**дедукција**);
- **поређење** – утврђивање једнакости, разлика или сличности;
- **допуњавање целине** (комплементарност);
- **обртање процеса** (реверзибилност);
- разлагање на делове у циљу уочавања њиховог односа и склапање целине од делова (**анализа и синтеза**).

Критичко мишљење има све карактеристике логичког мишљења, али укључује и преиспитивање, процењивање и просуђивање или вредновање у односу на одговарајући критеријум.

Критичко мишљење је сложен мисаони процес, којим се:

- активирају сви потенцијали јединке;
- предмет проучавања сагледава са различитих аспеката;
- промишља се, закључује, предвиђају се исходи неког догађаја и понашања;
- има јасан циљ;

- може бити креативан, јер се информације преобликују, осмишљавају се алтернативни поступци и сл.

Основа за развој *критичког мишљења* је развој способности децентрације – сагледавање појаве са различитих аспеката (јавља се између 7. и 9. године и развија интензивно до 11. године).

Процес *критичког мишљења* креће од неке идеје која се анализира, преиспитује, упоређује са другим сличним и супротним идејама; затим се заузима став о тој идеји или се формулише нова идеја.

Неопходно је да се у наставном процесу, у оквиру свих наставних предмета, од ученика захтева:

- да доносе закључке или процењују ваљаност и утемељеност изнетих закључака;
- да на различитим примерима из свакодневног живота уочавају разлику између чињеница и субјективног тумачења чињеница;
- да износе аргументе у прилог одређене тврдње или против ње;
- да тумаче поруке, како оне експлицитно дате, тако и оне скривене између редова;
- да препознају угао гледања из којег неко говори, да пореде и вреднују различита гледишта;
- да самостално уочавају и формулишу проблеме;
- да предлажу различита решења проблема.

ТЕХНИКЕ ПОДСТИЦАЊА МИШЉЕЊА У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

Наведени примери само су неки од погодних техника које подстичу различите нивое мишљења. Примери предложених техника погодни су за примену у свим предметима, у свим фазама наставног процеса, као и на различитим типовима часова. Омогућавају индивидуализован и диференциран приступ, прилагођен различитим могућностима деце.

• Мозгалица	Слободно асоцирање на неку тему, идеју, појам, са циљем да се добије што више могућих начина за размишљање о њој; све се записује, без селекције.
• Коцкарење	У односу на извучени број ученици извршавају тражени захтев. 1. Опиши 2. Упореди 3. Повежи 4. Рашчлани 5. Примени 6. За/против
• Графичко представљање (Венов дијаграм)	Разврставање сличности и разлика између две или више појаве, чиме је омогућено организовање података у категорије
• Инсерт техника	Наведени примери захтева уз читање текста омогућавају метакогнитивни приступ учењу, као и повезивање претходно наученог. • Шта знам о тој теми? <i>означи +</i> • Шта је ново што сам сазнао/-ла? <i>заокружи</i> • Шта ме је изненадило и зашто? <i>означи *</i> • Шта ми је било посебно занимљиво? <i>означи !</i> • Шта ми је нејасно? <i>означи -</i>
• Читање са предвиђањем	Погодно за развој логичког и критичког мишљења

Метакогнитивном знању, о којем је било речи на претходним странама, не посвећује се довољна пажња у нашем образовном систему. Неопходно је у наставном процесу научити ученике да управљају сопственим учењем, како би могли да размишљају о сопственим изборима, процењују њихову успешност, постављају циљеве за своје учење, као и свој даљи развој. Ученик са развијеном метакогницијом познаје себе, односно има свест о сопственим јаким и slabим странама у учењу. Поред тога, ученици који уче метакогнитивно могу да анализирају захтеве како би размотрили различите могућности у њиховом извршењу и умеју да образложе зашто су се одлучили баш за тај начин рада. У наставном процесу наставник може одговарајућим активностима да усмерава ученике да објасне задатак својим речима, да разговара са ученицима о томе шта све треба учинити у припреми рада на задатку, у току рада, и после завршетка, да дискутује шта је то што ученици уче лако, а шта не, и међусобно размењују шта су о себи ново научили у току израде задатка.

Кроз наведене примере питања, ученицима је омогућено метакогнитивно учење. Питања се односе на припрему за читање одређене лекције, а могу се примењивати и при најави нове наставне теме, одређеног садржаја или појма.

Пример метакогнитивних питања
Прочитај наслов, па одговори на питања:
• Шта мислиш шта је описано у тексту?
• Шта знаш о томе? Напиши/испричај.
• Шта би волео/-ла да сазнаш о томе? Напиши/испричај.
• Прочитај текст пажљиво.

ПИТАЊА, ЗАДАЦИ, НАЛОЗИ

Задаци се могу груписати у:

- *задашке одвореног типа*, као на пример: кратак одговор, допуњавање реченица одређеним речима, есеј, допуњавање табеле... и
- *задашке затвореног типа*: спаривање, двочлани (алтернативни) избор, вишеструки избор, ређање по задатом критеријуму, исправљање понуђених одговора и сл.

Приликом формулисања задатака спаривања, пожељно је дати један појам или више објашњења који ће остати неповезани, али то обавезно треба напоменути у самом захтеву.

Алтернативна питања могу се допунити захтевом да се, уколико је тврдња нетачна, напише тако да буде тачна, како би се избегао висок степен погађања.

У табели су дати примери задатака вишеструког избора који захтевају ангажовање сложенијих мисаоних процеса.

Примери задатака вишеструког избора	
Задаци уочавања сличности и разлика	Заокружи слова испред тачних одговора. Издвој сличности између наведених живих бића: девојчица, пас, орао, штука. а) Сва наведена бића спадају у групу сисара. б) Сва наведена бића спадају у групу сваштоједа. в) Сва наведена бића крећу се у потрази за храном. г) Сва наведена бића живе на копненим стаништима.

Задаци уочавања узрока и последица	Заокружи слова испред тачних одговора. Од наведених активности људи издвој оне које доводе до нарушавања односа у природи. а) одлагање отпада у реку б) усвајање закона о заштити угрожених биљних врста в) постављање хранилица за животиње г) пошумљавање д) испуштање хемијских средстава у земљиште ђ) лов животиња у време њиховог размножавања и неговања младунаца
------------------------------------	--

Основна правила при формулисању задатака:

- задаци треба да буду граматички, правописно и стилски исправни;
- избегавати упитне реченице – не *Како...?*, већ *Опиши...* и *Објасни...*;
- користити речи које су добро познате ученицима;
- формулисати реченице (исказе) на нов начин, а не онако како су дати у уџбенику;
- ако се не може избећи негација, потребно ју је подвући или зацртити;
- род и број у понуђеним одговорима у задацима са вишеструким избором треба да буду усаглашени са родом и бројем у основном исказу (*Заокружи слово испред тачног одговора или Заокружи слова испред тачних одговора*);
- једним задатком се испитује један појам;
- одговарање на једном задатку не сме да усмерава одговарање на другом нити да зависи од одговарања на друго питање;
- не постављати ученицима задатке „замке”, у којима се мере интелектуалне способности, а не знање;
- не формулисати задатке који су намењени трагању за оним што ученик не зна, односно што је недовољно обрађено;
- избегавати тривијалне задатке;
- поставити јасно упутство шта се од ученика тражи и како треба да одговори и дати му све елементе потребне за решавање задатка;
- задатке уредити по сложености или по сличности.

Питања, налози и задаци могу да траже од ученика:

- проналажење сличности и разлика између података, феномена, појмова;
- проналажење хијерархијски надређених и хијерархијски подређених појмова за појам који се учи;
- проналажење сопствених примера и илустрација за дати појам;
- класификовање неких појава;
- сумирање појединачних налаза и закључака;
- самостално вредновање неких чињеница (шта је важније а шта мање важно, шта је тачније итд.);
- ређање у неки смислени редослед (на пример логички, хронолошки);
- налажење синонима, сличних речи и антонима за термине којима су означени појмови у лекцији;
- одређивање кључних речи у лекцији или главних идеја у прочитаном тексту уз образлагање;
- самостално временско и просторно лоцирање неке појаве;

- навођење примера за практичну примену знања које се учи;
- успостављање просторних, временских и узрочних веза између конкретних појава, чињеница и догађаја.

ОЦЕЊИВАЊЕ И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Разговор са ученицима једна је од основних активности наставника, који се јавља у континуитету, у свим фазама наставног процеса. Без обзира на то које је све поступке наставник спроводио у процесу оцењивања – посматрање, усмено и писмено испитивање, тестирање, оцењивање ученичких радова, оцењивање домаћих задатака – са ученицима је неопходно разговарати о:

- планираним исходима и очекиваним постигнућима;
- ефикасним начинима наставе и учења којима ће се остварити дефинисани циљеви и исходи;
- критеријумима оцењивања;
- оствареним резултатима;
- начинима побољшања успеха и конкретним корацима.

Оцењивање у наставном процесу може бити:

- наставниково оцењивање ученика;
- заједничко оцењивање наставника и ученика;
- међусобно оцењивање ученика без учешћа наставника;
- самооцењивање ученика.

Што се процеса самооцењивања ученика тиче, у табели су дате само неке од тврдњи уз помоћ којих ученик може да прати и оцењује свој рад. Од изузетне је важности омогућити ученицима промишљање на ова и слична питања и на самим часовима, како би могли да развију метакогнитивне навике и оспособе се за самостално управљање процесом учења и напредовања.

Пожељно је да наставник са учеником продискутује резултат самопроцене и заједно са учеником планира даље кораке у раду.

Тврдње	Најчешће	Повремено	Ретко	Никад
Могу да објасним својим речима шта треба да урадим у задатку.				
Одређујем циљ пре сваког учења.				
Знам шта учим лако, а шта тешко у новој лекцији.				
Знам шта ми помаже при учењу тежег градива.				
Могу да поставим три питања у вези са лекцијом.				
Пре учења нове лекције размишљам о наслову и присећам се шта већ знам о томе.				
Могу да одредим кључне речи у новој лекцији.				
При учењу нове лекције могу да одговорим на питања: Шта? Где? Како? Зашто?				
Користим различите изворе информација, самостално или уз помоћ одраслих.				
Постављам питања одраслима када ми треба појашњење дела лекције или лекције у целини.				

Ученицима је, без обзира на узраст, потребна подршка наставника у виду:

- указивања на оно што је успешно урађено у претходној фази рада;
- конкретног усмерења на оно што је још потребно да науче или ураде;
- сугестија о различитим начинима рада у наредној фази учења;
- подстрека када покажу напредак у учењу.

У процесу праћења и вредновања напредовања ученика треба избегавати честе, а недовољно прецизне и јасне повратне информације, као на пример: *Ниси се довољно потрудио/-ла... Следећи пут у усменом одговарању мораш да будеш сигурнији/сигурнија... Ниси довољно знао/-ла о...* Оваква упутства треба конкретизовати и везати за одређени планирани циљ учења и исход или стандард постигнућа ученика, као и даље конкретне кораке које од ученика очекујемо. Ово је само један од могућих начина давања адекватне повратне информације ученику на његово, на пример, усмено одговарање: *Показао/-ла си да правиш разлику између довољно и недовољно утицаја човека на природу (основни ниво). За следеће одговарање треба да научиш основне мере заштите живе и неживе природе (средњи ниво)...* Управо у овом процесу размене наставник користи прилику да развије и ојача и метакогнитивне капацитете ученика, о чему је било речи у претходним поглављима.

У том смислу, квалитетан и користан извештај о раду и напредовању ученика треба да:

- буде јасан и лако разумљив;
- опише ученикова постигнућа у односу на дефинисане исходе;
- јасно прикаже наредне кораке у учењу;
- укаже на развојне потребе ученика;
- садржи запажања наставника о позитивним личним особинама ученика;
- буде саопштен у правилним размацима и роковима са којима су сви упознати.

7. ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА

НАСТАВНА ТЕМА	ОБРАДА	ОСТАЛО	УКУПНО
Где човек живи	13	7	20
Кретање у простору и времену	7	4	11
Људска делатност	9	5	14
Жива и нежива природа	18	9	27
УКУПНО:	47	25	72

8. ГОДИШЊИ ПЛАН (РАСПОРЕД) НАСТАВНОГ ГРАДИВА

ЛЕГЕНДА	
ОБЛИЦИ РАДА Ф – фронтални И – индивидуални Г – групни П – рад у пару	НАСТАВНА СРЕДСТВА УК – уџбенички комплет ИЛ – илустрације ФТ – фотографије ФМ – филм
НАСТАВНЕ МЕТОДЕ Д – дијалошка М – монолошка ПР – метода писаних радова Т – текст метода ПРР – практични радови ИД – илустративно-демонстративна ИА – игровне активности Е – експеримантална	

МЕСЕЦ: СЕПТЕМБАР		ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС					РАЗРЕД: ДРУГИ	
НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА	
Где човек живи	1.	Школа	утврђивање	Ф, И, Г	Д, Т, ПР, ИА	УК	1ПД.1.5.2.	1ПД.3.5.1.
	2.	Права и обавезе ученика	обрада	Ф, И, Г	Д, Т, ИА, ПР	„Буквар дејјих права“, УК	1ПД.2.5.2.	1ПД.3.5.1.
	3.	Школски празници; школа некад	обрада	Ф, И	Д, М, Т, ИД	ФТ, CD, УК	1ПД.1.6.4.	1ПД.1.6.5. 1ПД.2.6.5.
	4.	Дом и породица	обрада	Ф, И, Г	Д, Т, ИД, ИА	УК, ученички радови	1ПД.1.5.1.	1ПД.1.5.2. 1ПД.2.5.1.
	5.	Шира породица; наши преци	обрада	Ф, И	Д, М, ИД, Т, ПР	УК, ИЛ, ФТ, ФМ, стари предмети	1ПД.3.5.1.	1ПД.3.5.2.
	6.	Породица	утврђивање	Ф, Г, И	Д, ИА	УК, предмети и костими	1ПД.1.5.2.	1ПД.2.5.2.
	7.	Неко живи у селу, а неко у граду	обрада	Ф, И	Д, М, ИА, ПР	УК, ФТ, текстови	1ПД.1.5.3.	1ПД.1.6.2.
	8.	Насеља – град и село	обрада	Ф, И	Д, ПР, ИА	ФТ, полупрограмирани материјал, стикери	1ПД.1.5.3.	1ПД.1.6.2. 1ПД.2.5.3.

МЕСЕЦ: ОКТОБАР			ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС				РАЗРЕД: ДРУГИ	
НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА	
Где човек живи	9.	Правила понашања у насељу; насеља некада	обрада	Ф, И, Г	Д, ИД, ПР, ИА	УК, CD	ИПД.1.5.2. ИПД.1.5.3. ИПД.2.5.1. ИПД.2.5.2. ИПД.2.5.3. ИПД.2.6.5. ИПД.3.5.2.	
	10.	Насеља	утврђивање	Ф, И	Д, ИД	објекти у насељу, фотоапарати	ИПД.1.5.2. ИПД.1.5.3. ИПД.1.6.2. ИПД.2.5.1. ИПД.2.5.2. ИПД.2.5.3. ИПД.2.6.5. ИПД.3.5.2.	
	11.	Саобраћај (врсте и средства)	обрада	Ф, И	Д, М, ИД, ИА	УК, ФТ, текстови		
	12.	Саобраћај у насељу; саобраћајни знакови и опасности	обрада	Ф, И, Г	Д, М, ИА, ИД	УК, CD, модели саобр. знакова	ИПД.1.5.2.	
	13.	Саобраћај	утврђивање	Ф, И	Д, ИА, ПР	УК, CD, модели саобр. знакова	ИПД.1.5.2.	
	14.	Сналажење у насељу	обрада	Ф, И, Г	Д, ПР, ИА, Т	УК	ИПД.1.4.2. ИПД.2.4.3.	
	15.	Стране света	обрада	Ф, И, Г	Д, М, ИД, ИА	објекти, предмети	ИПД.1.4.2. ИПД.1.4.3.	
	16.	Сналажење у насељу и околини	утврђивање	Ф, И	Д, ПР, Т	УК	ИПД.1.4.2. ИПД.1.4.3. ИПД.2.4.3.	
	17.	Облици рељефа	обрада	Ф, И, Г	Д, М, ИД, Т	УК, ФТ, зидни календар	ИПД.1.6.1. ИПД.2.6.1. ИПД.2.6.3.	

МЕСЕЦ: НОВЕМБАР			ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС				РАЗРЕД: ДРУГИ	
НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА	
Где човек живи	18.	Воде око нас	обрада	Ф, И	М, Д, ИД, ИА, Т	УК	1ПД.1.2.3. 1ПД.1.5.4. 1ПД.1.6.1. 1ПД.2.2.3. 1ПД.2.2.4. 1ПД.2.6.1.	
	19.	Рељеф и воде у месту и околини	утврђивање	Ф, И, П	Д, ПР	УК, наставни лист	1ПД.1.6.1. 1ПД.2.6.1.	
	20.	Где човек живи	систематизација	Ф, И, Г	Д, ИА	квиз питања	стандарди за целу област	
	21.	Кретање	обрада	Ф, И, Г	Д, М, ПР, ИА	УК	1ПД.1.4.1.	
Кретање у простору и времену	22.	Шта утиче на кретање тела	обрада	Ф, И	Д, М, Е	УК, припремљени материјал	1ПД.1.4.1. 1ПД.2.4.1.	
	23.	Кретање тела	утврђивање	Ф, И	Д, Т, ИА	наставни лист	1ПД.1.4.1. 1ПД.2.4.1.	
	24.	Дан; одређивање доба дана	обрада	Ф, И	Д, Т, ИА, ПР	УК	1ПД.1.4.4.	
	25.	Меримо време	обрада	Ф, И	Д, ПР, ИД	УК, часовници	1ПД.1.4.5.	
	26.	Меримо време	утврђивање	Ф, И, Г	Д, Т, ПР, ИД, ИА	УК, часовници	1ПД.1.4.5.	

МЕСЕЦ: ДЕЦЕМБАР		ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС					РАЗРЕД: ДРУГИ
НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Кретање у простору и времену	27.	Од месеца до године	обрада	Ф, И	Д, М, ПР, ИД	УК, CD, календар, временска лента	1ПД.1.4.4. 1ПД.1.4.5. 1ПД.2.4.5.
	28.	Годишња доба	обрада	Ф, И, Г	Д, ИА, М, ПР	УК, хамер, стикери	1ПД.1.4.4.
	29.	Временске одреднице и годишња доба	утврђивање	Ф, И	Д, ПР, ИА	УК, часовник	1ПД.1.4.4. 1ПД.1.4.5. 1ПД.2.4.5.
	30.	Промене у природи у зависности од годишњих доба	обрада	Ф, И	Д, Т, ПР, ИД, ИА	УК, ФТ, CD	1ПД.2.1.5.
	31.	Кретање у простору и времену	систематизација	Ф, И, Г	Д, ИА	квиз питања	стандарди за целу област
Људска делатност	32.	Различита занимања људи	обрада	Ф, И	Д, Т, ИА	УК	1ПД.1.5.3. 1ПД.2.5.3.
	33.	Човек ствара	обрада	Ф, И	Д, М, Т, ИД	УК, предмети	1ПД.1.5.3. 1ПД.2.5.3.
	34.	Производи људског рада	утврђивање	Ф, И, П	Д, ИД	УК, предмети од глиномала	1ПД.1.5.3. 1ПД.2.5.3.

МЕСЕЦ: ЈАНУАР		ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС					РАЗРЕД: ДРУГИ
НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Људска делатност	35.	Материјали за различите предмете	обрада	Ф, И	Д, ИА, ИД, Т	УК, предмети, узорци, ФТ	1ПД.1.3.5.
	36.	Материјали се разликују	обрада	Ф, И	Д, Т, ИД, ПР	УК, предмети и узорци материјала, наставни лист	1ПД.1.3.4.
	37.	Материјали	утврђивање	Ф, И	Д, ПР, ИД	УК, радови ученика	1ПД.1.3.4. 1ПД.1.3.5.
	38.	Појам и значај рециклаже	обрада	Ф, И, П	М, Д, ИД	УК, ФТ, предмети погодни за рециклажу	1ПД.1.2.3. 1ПД.2.3.6.
	39.	Утицај топлоте на материјале	обрада	Ф, И	Д, ИД, Е, ПРР	УК, свећа, пластелин, термометар	1ПД.1.3.6.

МЕСЕЦ: ФЕБРУАР		ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС					РАЗРЕД: ДРУГИ
НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Људска делатност	40.	Топлотна проводљивост материјала	обрада	Ф, И	Д, ИА, Е	УК, предмети за огледе	1ПД.2.3.3. 1ПД.2.3.4.
	41.	Утицај топлоте на тела	утврђивање	Ф, И, Г	Д, ПР, ИА		1ПД.1.3.6. 1ПД.2.3.3. 1ПД.2.3.4.
	42.	Појава звана електрицитет	обрада	Ф, И	Д, Т, Е	УК, предмети за огледе	1ПД.2.3.3.
	43.	Пут електричне струје	обрада	Ф, И	Д, Е, ПР	УК, струјно коло, предмети за огледе	1ПД.2.3.4.
	44.	Електрична проводљивост материјала	утврђивање	Ф, И, П	Д, Е	УК, струјно коло, предмети за огледе	1ПД.2.3.4.
Жива и нежива природа	45.	Људска делатност	систематизација	Ф, И, Г	Д, ПР, ИА	УК, квиз питања	стандарди за целу област
	46.	И ти припадаш природи	утврђивање	Ф, И, Г	Д, ПР, ИД, ПРР	УК, колаж папир, хамер	1ПД.1.1.2. 1ПД.2.1.1. 1ПД.2.1.2.
	47.	Заједничке особине живих бића	обрада	Ф, И, Г	Д, М, Т, ПР, ИД	УК, картице	1ПД.1.1.3. 1ПД.2.1.2.

МЕСЕЦ: МАРТ	ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС					РАЗРЕД: ДРУГИ	
НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Жива и нежива природа	48.	Билке су свуда око нас	обрада	Ф, И	Д, ИА, Т, ПР	картице, ФТ, УК, хербаријум	1ПД.1.1.4.
	49.	Грађа биљке; билке се разликују	обрада	Ф, И	Д, ПР, ИА	УК, ppt презентација	1ПД.1.1.5. 1ПД.2.1.4.
	50.	Упознај боље дрвеће	обрада	Ф, И	Д, ПР, ИД	УК, ФТ	1ПД.2.1.3. 1ПД.2.1.4. 1ПД.2.1.6.
	51.	Различита стабла биљака	обрада	Ф, И, Г	Д, Т, ПР, ИД	УК, ФТ	1ПД.2.1.3. 1ПД.2.1.4.
	52.	Самоникле и гајене билке	обрада	Ф, И	Д, Т, ПР, ИД	УК, РС	1ПД.2.1.3. 1ПД.2.1.5.
	53.	Билке	утврђивање	Ф, И, П	Д, ПР, ПРР	УК, биљке, саксије	1ПД.1.1.4. 1ПД.1.1.5. 1ПД.2.1.3. 1ПД.2.1.4. 1ПД.2.1.5.
	54.	Различите групе животиња	обрада	Ф, И	Д, ИА, Т, ПР	УК, ФТ	1ПД.2.1.3.
	55.	Различита грађа тела животиња; различити начини кретања	обрада	Ф, И, П	Д, ПР, ИД, ИА	УК, ФТ	1ПД.1.1.4. 1ПД.1.1.5. 1ПД.2.1.4. 1ПД.2.1.5.

МЕСЕЦ: АПРИЛ

ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС

РАЗРЕД: ДРУГИ

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Жива и нежива природа	56.	Животиње се различито хране	обрада	Ф, И, Г	Д, ПР, Т, ИД	УК	1ПД.1.1.4. 1ПД.2.1.5. 1ПД.2.1.6.
	57.	Где живе животиње	обрада	Ф, И	Д, Т, ИД	УК, ФТ, наставни лист	1ПД.1.1.6. 1ПД.2.1.6.
	58.	Животиње	утврђивање	Ф, И	Д, ПР	УК, радови ученика	1ПД.1.1.4. 1ПД.1.1.5. 1ПД.2.1.3. 1ПД.2.1.4. 1ПД.2.1.5. 1ПД.2.1.6.
	59.	Човек је део живе природе; човек и природа	обрада	Ф, И	Д, Т, ИД	УК	1ПД.1.1.1. 1ПД.2.1.2.
	60.	Без воде нема живота	обрада	Ф, И	Д, ПР, Т, ИА	УК, наставни лист	1ПД.1.1.2. 1ПД.1.2.1. 1ПД.1.2.2. 1ПД.1.3.1.
	61.	Вода у природи кружи	обрада	Ф, И	Д, ПР, Е	УК	1ПД.1.3.1. 1ПД.2.3.1. 1ПД.3.3.1.
	62.	Како настају киша, снег, магла	обрада	Ф, И, Г	Д, М, ПР	УК	1ПД.2.3.1. 1ПД.3.3.1.
	63.	Вода	утврђивање	Ф, И, Г	Д, М, ПР, ИА		1ПД.1.1.2. 1ПД.1.2.1. 1ПД.1.2.2. 1ПД.1.3.1. 1ПД.2.3.1. 1ПД.3.3.1.

МЕСЕЦ: МАЈ

ПРЕДМЕТ: СВЕТ ОКО НАС

РАЗРЕД: ДРУГИ

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГЊУЋА УЧЕНИКА
Жива и нежива природа	64.	Сунце – извор светлости и топлоте	обрада	Ф, И	Д, Т, ПР, ИА	УК	1ПД.1.1.2. 1ПД.2.2.1. 1ПД.2.2.2.
	65.	Ваздух – услов живота; ветар	обрада	Ф, И	Д, Т, Е	УК	1ПД.1.1.2. 1ПД.1.3.1. 1ПД.2.2.1. 1ПД.2.2.2. 1ПД.2.3.1. 1ПД.3.3.1.
	66.	Земљиште	обрада	Ф, И	Д, ИД, ПР	У, РС	1ПД.1.1.2. 1ПД.1.3.1.
	67.	Услови живота	утврђивање	Ф, Г, П	Д, ПР	наставни лист, УК	1ПД.1.1.2. 1ПД.1.3.1. 1ПД.2.2.1. 1ПД.2.2.2. 1ПД.2.3.1. 1ПД.3.3.1.
	68.	Човекова околина	обрада	Ф, И, Г	Д, ИД, ПРР	УК, ФТ, ФМ	1ПД.1.2.3. 1ПД.2.2.3.
	69.	Нежива природа	утврђивање	Ф, И	Д, ПР	УК	1ПД.1.1.2. 1ПД.1.3.1. 1ПД.2.2.1. 1ПД.2.2.2. 1ПД.2.3.1. 1ПД.3.3.1.
	70.	Жива и нежива природа	систематизација	Ф, Г, И	Д, ИА	квиз питања	1ПД.1.1.2. 1ПД.2.1.1. 1ПД.2.2.3. 1ПД.3.1.1.

9. Додатна литература:

1. Бертино, Андре, Вала, Фредо, *366...и више прича о животињама*, Евро, Београд 1997.
2. Брдар, Станка, *Како сјасити дрво*, Креативни центар, Београд 2002.
3. Николас, Харис, *Свети сисара, гечја илустрирована енциклопедија*, Књига-комерц, Београд 2005.
4. *Моја прва књига о свету - илустрирани атлас*, Змај, Нови Сад 2002.
5. Белами, Дејвид, *101 начин да сјасемо земљу*, Одисеја, Београд 2004.
6. Ршумовић, Љубивоје, *Буквар гечјих права*, Ршум, Београд 1998.
7. Матановић, Вера, *Еколошко-природњачки водич са методичким упутствима за учитеље*, Драган Срњић, Београд 2001.
8. 1000 нових питања и одговора, СТОПЕР БООК; Београд 2004.
9. Група аутора, *Зелени путокази*, Предшколска установа Врачар, Београд 1995.
10. *Деца света*, Вук Карацић, Београд 1972.
11. *Велика енциклопедија за децу*, Змај, Атлантис, Нови Сад 1997.
12. Габалда, Жак, Болие, Рене, *Дечје свезнање- Шта знамо о животињама и биљкама*, БИГЗ, Београд, 1995.
13. Вилкс, Анђела, *Годишња доба*, НС Панонија, Нови Сад 2006.
14. Сенћански, Томислав, *Мали кућни ољеди 1*, Креативни центар, Београд 2002.
15. Сенћански, Томислав, *Мали кућни ољеди 2*, Креативни центар, Београд 2003.
16. Сенћански, Томислав, *Мали кућни ољеди 3*, Креативни центар, Београд 2003.

10. ПИСАНЕ ДНЕВНЕ ПРИПРЕМЕ ПО НАСТАВНИМ ЈЕДИНИЦАМА

НАПОМЕНА: У писаним дневним припремама коришћене су скраћенице **ОВ = обједињена верзија уџбеника** и **РВ = раздвојена верзија уџбеника**, а односе се на наше уџбенике који су, по налогу Министарства раздвајани на „радне и нерадне”. Ми их сада пружамо у обе верзије – да их користите према жељи, потребама и могућностима. Дакле, ОВ је уџбеник са вежбањима, а РВ подразумева уџбеник и радну свеску.

Редни број: 1.	Наставна јединица: Школа	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – поновити и проширити стечена знања о школи, запосленима у њој и школским правилима.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1ПД.2.5.2, 1ПД.3.5.1.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, игровне активности, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 8, 9; РВ: радна свеска, стр. 6, 7; ОВ: уџбеник 2а, стр. 6, 7		
ТОК ЧАСА – Мотивациона активност – решавање асоцијације (прилог 1) – Уочавање школских просторија на илустрацији у уџбенику, описивање њихових карактеристика и разлика, објашњавање њихове намене, упоређивање са школом коју деца похађају, анализа стихова Душана Радовића о учioniци. – Игра пантомиме: неколико ученика показује послове који се обављају у школи, а остали ученици погађају који су то послови. – Разговор о пословима које обављају запослени у школи (било би лепо и корисно позвати на час некога од њих ко ће у неколико реченица појаснити и приближити свој посао деци). – Разговор о правилима понашања у школи. – Ученици наводе правила понашања у школи које учитељ записује на табли. Ученици имају задатак да одабрана правила понашања препишу у своје свеске и илуструју их. <u>Предлог за групну активност која се може остварити као домаћи задатак или на часовима српског језика и ликовне културе</u> Ученике поделити у две или четири групе (у зависности од броја ђака). Једна или две групе ће имати задатак да напишу <i>школа им се у школи свиђа</i> , а друге две групе <i>школа би у својој школи променили</i> . Листе са запажањима објединити и нека од њих ученици треба да илуструју. Од тога направити плакат под називом <i>Моја школа</i> . Пожељно је да учитељ са децом фотографише поједине школске просторије, ученике, запослене и да те фотографије буду саставни део плаката. – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 6, 7; ОВ: уџбеник 2а, стр. 6, 7.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 2.	Наставна јединица: Права и обавезе ученика	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова <i>права</i> и <i>обавезе</i> ; – упознавање са децјим правима и обавезама; – препознавање сопствених права и обавеза.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1ПД.2.5.2, 1ПД.3.5.1.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, игровне активности, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 10; РВ: радна свеска, стр. 8; ОВ: уџбеник 2а, стр. 8, „Буквар децјих права”		
ТОК ЧАСА – Ученици усмено наводе асоцијације на појмове <i>имам право да...</i> и <i>немам право да...</i> – Упознајемо ученике са члановима Конвенције о децјим правима из књиге <i>Буквар децјих права</i>, Љ. Ршумовића. Правимо избор чланова Конвенције децјих права која сматрамо важним и деци тог узраста разумљивим. За објашњење користимо и стихове Љ. Ршумовића. – Учитељ истиче деци значај њихових права и објашњава да свако право подразумева и одређене обавезе које морају испуњавати да би им права била остварена. – Ученици самостално читају наведена права и обавезе из уџбеника, а затим у паровима гласно изговарају (у првом лицу) по једно право и одговарајућу обавезу. На пример: - ученик: „Имам право да стичем знања о свему што је потребно.” - ученик: „Зато треба редовно да долазиш у школу и извршаваш своје школске обавезе.” – После урађеног задатка, одабрани ученици глуме ситуацију у којој се право на слободно изражавање мишљења остварује (уз подршку учитеља и без прекидања и упадања у реч других ученика). – Постављена питања и задатак из уџбеника треба да усмере разговор на лична искуства и изражавање самосталног мишљења. – Ученици гласањем бирају по три права и три обавезе које сматрају најважнијим. Учитељ их записује на табли, а ученици у своје свеске. Ученици могу написати и неко право и обавезу којих нема у уџбенику. – Самостални рад ученика на задацима из РВ: радне свеске, стр. 8; ОВ: уџбеника 2а, стр. 8 и провера урађеног читањем од стране ученика. – Домаћи задатак: ученици сами треба да изаберу стихове Љубивоја Ршумовића из уџбеника које ће научити напамет.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература: Приручник за грађанско васпитање – сазнање о себи и другима (2. разред)		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 3.	Наставна јединица: Школски празници; школа некад	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање са школским празницима, значајним датумима и знаменитим личностима; – уочавање разлика и сличности у изгледу и начину рада школа некад и сад.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.6.4, 1ПД.1.6.5, 1ПД.2.6.5, 1ПД.2.6.6.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, текстуална, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 11, 12; РВ: радна свеска, стр. 8; ОВ: уџбеник 2а, стр. 9, 10, старе фотографије, CD		
ТОК ЧАСА – Слушање „Химне Светом Сави” (CD) – Учитељ разговара са ученицима о празницима који се славе у њиховој школи постављајући питања из уџбеника. – Следи краће упознавање ученика са животом и делом Светог Саве, што учитељ може учинити причајући или читајући припремљени текст. Посебно истаћи његову улогу народног учитеља и заштитника српске писмености и српских школа. – Ученици читају текст из РВ: уџбеника, стр. 11; ОВ: уџбеника 2а, стр. 9, уочавају и усмено описују разлике у прослави школске славе некад и сад. – Учитељ на примеру Светог Саве објашњава деци појам <i>знамениите личности</i> и тиме их уводи у причу о називу школе (уколико школа носи назив личности); датум који се прославља као Дан школе. – Подсећање на први разред и њихову прву прославу Дана школе (изношење и размена утисака). – Разговор о изгледу школе некада, као и о правилима понашања у старим српским школама. У уџбенику се налазе фотографије унутрашњости једне старе учионице. Задатак за ученике је да опишу учионицу са слике и упореде је са својом учионицом. Учитељ чита ученицима текстове који говоре о правилима која су важила за ђаке и обавезама учитеља (прилог 2). – Један ученик гласно чита „Ђачку заклетву из прошлог времена” (уџбеник). – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 8; илустрација детаља са прославе Дана школе или Светог Саве; смишљање и писање сопствене ђачке заклетве.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература: Симовић, Ранко, <i>Свети Сава први српски просветитељ</i> , Драганић, Београд 2001. Часопис <i>Свети Сава</i> , НИП „Дечје новине”, Горњи Милановац 2007.		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 4.	Наставна јединица: Дом и породица	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – проширивање знања о породици; – неговање љубави и међусобног поштовања чланова уже породице; – развијање свести о правима и обавезама чланова породице.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.1, 1ПД.1.5.2, 1ПД.2.5.1, 1ПД.2.5.2, 1ПД.3.5.1, 1ПД.3.5.2.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 13, 14; ОВ: уџбеник 2а, стр. 11, 12, 13, ученички радови		
ТОК ЧАСА		
– Ученицима дати инструкције из прилога 3. Резултате рада припремити за 6. час. После тога радове поставити на видно место у учионици тако да током дужег времена сви ученици могу пажљивије и детаљније да их разгледају и тако сазнају с ким и како живе њихови другари у одељењу.		
– Разговор о дому и различитим породицама, члановима уже породице, правима и обавезама њених чланова, вредностима породице као групе (прилог 4). – Заједничка анализа текстова у плавим пољима у РВ: уџбенику, стр. 13, 14; ОВ: уџбенику 2а, стр. 11, 12, 13. Посебну пажњу обратити на текст који говори о обавезама деце у породици, а потом одиграти кратку игру меморије која ће послужити за његово утврђивање.		
– Ученике поделити у групе. Свака група добија по једну одштампану пословицу или изреку коју треба да објасни. 1.ГРУПА: „Свуд је добро, а у дому најбоље.” 2.ГРУПА: „Тешко дому у ком слоге нема.” 3.ГРУПА: „Да није љубави, не би света било.” 4.ГРУПА: „Шта раде деца? Што виде од оца.” – Давање упутстава за драматизацију ситуација из породичног живота и подела улога као припрема за 6. час (прилог 5). – Домаћи задатак: писмено одговорити на питања из РВ: уџбеника, стр. 13, 14; ОВ: уџбеника 2а, стр. 11, 12, 13.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 5.	Наставна јединица: Шира породица; наши преци	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова: <i>шира породица, прадека, прабаба</i> ; – разумевање породичних односа; – развијање и неговање љубави према члановима уже и шире породице; – упознавање са начином живота наших предака.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.1, 1ПД.1.6.5, 1ПД.2.6.5.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, текстуална, илустративно-демонстративна, писани радови ученика	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 15, 16; РВ: радна свеска, стр. 9, 10; ОВ: уџбеник 2а, стр. 14, 15, илустрације, фотографије, филмови, предмети из прошлости		
ТОК ЧАСА		
– Било би пожељно и корисно да се пре овог часа позову бака и дека неког ученика који су расположени и кадри да се представе деци и испричају занимљиве приче о свом детињству, школовању и оснивању породице. Ако неко од ученика има прабаку или прадеку, позвати и њих. Претходно их замолити да донесу старе породичне фотографије и предмете из прошлости.		
– После разговора са гостима, деци објашњавамо појам шире породице, као и појмове прадека и потомака. Кроз разговор са децом, ослањајући се на њихова лична искуства, појашњавамо рођачке односе. Подстичемо их да говоре о томе како проводе време са члановима шире породице, шта раде, како се осећају када су са њима.		
– Осврћемо се на <i>Зрнце занимљивој знања</i> које се налази у РВ: уџбенику, стр. 15; ОВ: уџбенику 2а, стр. 14, чији садржај треба повезати са животом наших предака. Потом анализирамо текстове и фотографије из РВ: уџбеника, стр. 16; ОВ: уџбеника 2а, стр. 15. За овај део часа обезбедити додатни материјал (приказ породичног стабла из неког децеог часописа, илустрације, репродукције, старе предмете, документарне филмове...).		
– Самостални рад ученика на задацима из наставног листа (прилог 6) и провера урађеног читањем одговора.		
– Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 9, 10.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 6.	Наставна јединица: Породица	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – развијање свести о породичним односима и начинима решавања конфликта; – проширивање знања о породичним празницима.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1ПД.2.5.2.		
Наставне методе: дијалoшка, игровне активности		Облици рада: фронтални, групни, индивидуални
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 11; ОВ: уџбеник 2а, стр. 16, предмети и костими за играчке		
ТОК ЧАСА – Анализа деџих радова према прилогу 3. – Припрема за извођење играчке – драматизација ситуација из породичног живота, према инструкцијама датим на 4. часу. – Играчки – Размена утисака и мишљења – Разговор о важним породичним празницима – Самостални рад ученика – илустровање омиљеног породичног празника – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 11; ОВ: уџбеник 2а, стр. 16		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 7.	Наставна јединица: Неко живи у селу, а неко у граду	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова: <i>насеље, село, њаг</i> ; – уочавање разлика између села и града.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.3, 1ПД.1.6.2.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, игровне активности, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 17; РВ: радна свеска, стр. 12; ОВ: уџбеник 2а, стр. 17, сликовни материјал, текстови, CD		
ТОК ЧАСА – Мотивациона активност (прилог 7) – Мотивисани уводном активношћу ученици ће моћи садржајније да одговоре на прва два питања која им у уџбенику поставља Бубица. – Постављамо питања ученицима: - Зашто су људи од давних времена почели да подижу насеља? Зашто су људска насеља често подигнута у близини неке воде? Због чега су се људи настањивали на земљишту погодном за обрађивање? (Користимо припремљен сликовни материјал и текстове који говоре о настанку првих насеља и начину живота људи у њима.) Која насеља још познајете? Које насеље је најближе вашем насељу? – Заједно долазимо до закључка да су насеља места која су људи подигли да би у њима могли да живе и раде са другима. – Ученици посматрају две фотографије из уџбеника које приказују село и град; уочавају карактеристичне разлике између ових различитих насеља. – Разговарамо са ученицима о начину живота људи у селу и граду, пословима које обављају, дечјим играма, природном окружењу, саобраћају, загађењу околине.... – Заједно закључујемо да се село и град разликују по томе како изгледају, које послове становници у њима обављају и какав им је начин живота. – Потом ученици откривају сличности насеља приказаног на фотографији са насељем у којем они живе. Усмено одговарају на питања: - Шта још постоји у вашем насељу а не налази се на овим сликама? Где се у њему најрадије играете? Шта вам се у њему посебно свиђа? Шта бисте променили? Када би вам први пут у госте дошао неко ко никада није био у вашем насељу, шта бисте му показали? – Истичемо: Нека насеља имају необичне називе: Непричава, Житомислић, Звездан, Сумраковац.... – Разговарамо са децом о овим необичним називима. Причамо им како је село Звездан добило своје име. (Људи који су подигли село, стигли су на то место када је била ноћ и небо осуто звездама.) Користимо и текст који се налази у оквиру 7. наставне јединице (CD). Подстичемо их да одгонетну како су и зашто људи давали остале наведене називе својим насељима. – Самостални рад ученика – прва два задатка у РВ: радној свесци, стр. 12; ОВ: уџбенику 2а, стр. 17 – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 12, трећи задатак (илустрација у свесци)		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 8.	Наставна јединица: Насеља – град и село	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – стицање знања о врстама насеља и различитог начина живота у њима; – оспособљавање ученика за самостално учење; – уочавање предности и недостатака живота у селу и граду.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.3, 1ПД.1.6.2, 1ПД.2.5.3, 1ПД.2.6.3.		
Наставне методе: дијалошка, писани радови ученика, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: слике, полупрограмирани материјал, стикери		
ТОК ЧАСА		
– Решавање ребуса којима ћемо добити називе три града: Ниш, Београд и Краљево. (прилог 8)		
– Ученицима показујемо припремљене слике града и села. Кроз неколико питања подсећамо ученике на разлике и сличности ове две врсте насеља.		
– Објашњавамо начин рада на полупрограмираном материјалу. (Посебно наглашавамо да неће бити оцењивања урађеног, тако да ученици немају разлога да механички преписују решења, већ им материјал омогућује да на занимљив начин науче све што је потребно о насељима.)		
– Ученицима делимо полупрограмирани материјал (прилог 9), на чему индивидуално раде око 30 минута.		
– Смештајући дате тврдње на одговарајућа место (лепећи стикере са тврдњама у одговарајуће колоне – град, планинско село, равничарско село), ученици утврђују знања стечена у индивидуалном раду.		
Тврдње: 1. Људи живе у кућама и зградама. 2. Куће су далеко једна од друге. 3. Куће су збијене једна уз другу. 4. Деца се играју у парку. 5. На оближњем пашњаку налази се стадо оваца. 6. На њивама расте пшеница, сунцокрет и кукуруз. 7. Поред зграде налази се апотека. 8. У комшијском дворишту шетају се кокошке и гуске. 9. У шуми деда сече дрва, а унука бере боровнице.		
– Усмена размена урађеног		
Напомена: алтернативна припрема, прилог 10.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 9.	Наставна јединица: Правила понашања у насељу; насеља некада	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – уочавање значаја које примарне групе имају за појединца; – разумевање правила којима се регулишу односи у социјалним групама; – развијање одговорног односа према социјалном окружењу.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1ПД.1.5.3, 1ПД.2.5.1, 1ПД.2.5.2, 1ПД.2.5.3, 1ПД.2.6.5, 1ПД.3.5.2.		
Наставне методе: дијалогска, илустративно-демонстративна, писани радови ученика, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 24, 25, 26; РВ: радна свеска, стр. 13; ОВ: уџбеник 2а, стр. 25, 26, 27, 28, CD		
ТОК ЧАСА		
– Ученици усмено одговарају на питања: Које потребе имају становници насеља? Ко им може помоћи да остваре те потребе? Шта би се десило ако би ученици дошли у школу, а не би било никога од запослених? Шта би било када се лекар не би појавио на послу? Како би се људи превозили када би сви возачи остали код куће? Шта бисмо доручковали када би сви продавци отишли у исто време на одмор? Зашто један човек не може сам да обавља све послове? Зашто људи живе заједно у насељима? (алтернатива – прилог 11)		
– Заједно долазимо до закључка да људи морају да се удружују, сарађују, договарају и деле послове како би створили све што им је потребно за живот. Ниједан човек не може сам да ради све послове. Свако ради нешто што је потребно свима.		
– Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 13; ОВ: уџбенику 2а, стр. 25.		
– Фронтална провера урађеног читањем од стране ученика.		
– Ученици посматрају слике у РВ: уџбенику, стр. 24, 25; ОВ: уџбенику 2а, стр. 26, 27 и усмено одговарају на питања.		
– На основу децјег искуства, кроз разговор долазимо до правила понашања у насељу.		
– Започињемо реченицу Правило је да... а ученици завршавају јер... Нпр: Правило је да не бацамо смеће по улици јер.... Правило је у превозном средству да уступимо место старијима јер... Правило је да не шарамо по зидовима јер... и слично.		
– У РВ: уџбенику, стр. 26; ОВ: уџбенику 2а, стр. 28 посматрамо изглед градских и сеоских насеља некад и сад. Уочавамо и анализирамо разлике.		
Напомена: додатне фотографије налазе се на CD-у који прати садржаје приручника.		
– Ученици у паровима смишљају и записују захвалнице људима који чувају своје насеље.		
– Домаћи задатак: прочитати Зрнце занимљивог знања из РВ: уџбеника, стр. 25 и илустровати своје идејно решење за део насеља који им се не свиђа.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 10.	Наставна јединица: Насеља	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање појмова и основних карактеристика села и града.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1ПД.1.5.3, 1ПД.1.6.2, 1ПД.2.5.1, 1ПД.2.5.2, 1ПД.2.5.3, 1ПД.2.6.5, 1ПД.3.5.2.		
Наставне методе: дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивнa		Облици рaдa: фронтaлни, индивидуaлни
Настaвнa средствa: објекти у нaсељу, фотoапaрати		
ТОК ЧАСА – Препорука за реализацију овог часа је заједнички обилазак дела насеља у близини школе. Са ученицима фотографишемо карактеристичне објекте, лепо уређене површине, активности људи у насељу, понашање становника, неуређене и запуштене делове насеља ... – После обиласка, деци дајемо задатак да напишу своје утиске и запажања који ће заједно са урађеним фотографијама чинити материјал за израду одељењског паноа на тему <i>Моје насеље</i>. Напомена: алтернативна припрема за овај час налази се у прилогу 12. Прилог 13 је намењен штампању. За домаћи задатак: ученици треба да припреме фотографије са путовања на која су ишли са породицом или школом и да их донесу на следећи час.		Активности
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 11.	Наставна јединица: Саобраћај (врсте и средства)	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање ученика са врстама саобраћаја и њиховим карактеристикама; – упознавање са значајем саобраћаја за живот људи.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1ПД.1.5.3, 1ПД.1.5.4, 1ПД.1.6.5.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 27, 28; РВ: радна свеска, стр. 14; ОВ: уџбеник 2а, стр. 29, 30, припремљени материјал		
ТОК ЧАСА – Припремни задатак за овај час: ученици треба да донесу фотографије са путовања на која су ишли са породицом или школом. Ученици између себе мењају фотографије играјући игру погађања и замишљања: у каквом насељу су њихови другари били; којим превозним средством су тамо путовали; шта су могли да виде у том насељу; како су се тамо забављали. – Разговор о различитим разлозима и потребама људи да путују. • Како до нас стиже воће које успева у далеким земљама? Зашто се у продавницама свако јутро може наћи свежи хлеб? Како су играчке стигле до радњи? На које све начине људи могу бити у контакту са неким ко не живи у истом насељу? Како се неке могу послати поздрави са путовања? – Саопштавамо ученицима да превоз људи, робе као и пренос разних вести и обавештења називамо саобраћај и да је развој саобраћаја људима донео многе погодности. • Шта све саобраћај омогућава људима? Како су некада људи путовали, превозили робу, примали и слали разна обавештења и вести? – Са ученицима анализирамо слике у уџбенику које приказују саобраћајна средства из прошлих времена (опционо: коришћење текстова из прилога 14). – Разговор о старим средствима за пренос порука и вести. Осврт на Зрнце занимљивог знања (РВ: уџбеник, стр. 27; ОВ: уџбеник 2а, стр. 29) које говори о чувеном гласнику–маратонцу. – Ученици описују и упоређују слике у уџбенику које представљају савремена саобраћајна средства за путнички, теретни и информациони саобраћај. Наводе и остала саобраћајна средства која се не налазе у уџбенику. – Игра асоцијација на речи ваздух, вода, копно – На која саобраћајна средства вас асоцирају наведене речи? Та игра представља увод за усвајање поделе саобраћаја на ваздушни, водени и копнени. – Шематски приказ поделе саобраћаја делимо ученицима да залепе у свеске (прилог 15). – Самостални рад у РВ: радној свесци, стр. 14; ОВ: уџбенику 2а, стр. 31 – цртање превозних средстава које најчешће ученици користе и које би волели да користе. Остале задатке задајемо као домаћи рад. Напомена: погледати прилог 16.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 12.	Наставна јединица: Саобраћај у насељу; саобраћајни знакови и опасности	Тип часа: обрада	
Циљеви и задаци часа: – усвојити правила понашања у саобраћају; – развијати способности сналажења у различитим ситуацијама; – подстицати прихватање и поштовање саобраћајних знакова, прописа и правила ради личне сигурности и сигурности других у саобраћају.			
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1.ПД.1.5.4.			
Наставне методе: дијалогска, монолошка, игровне активности, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни	
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 29–33; ОВ: уџбеник 2а, стр. 32–37, дидактички материјал, CD			
ТОК ЧАСА			Уводни
– Мотивациона активност: слушање песама и разговор о безбедном понашању у саобраћају (CD)			
– Посматрање слика у РВ: уџбенику, стр. 29–31; ОВ: уџбенику 2а, стр. 32–34, читање и издвајање битног, одговарање на питања која прате садржаје. – У циљу бољег усвајања правила понашања приликом преласка улице на зебри и безбедног кретања путем без тротоара, организујемо игровне активности у учионици (ученицима по групама делимо улоге саобраћајца, пешака, возила и увежбавамо безбедно кретање). – Разговор о изгледу и намени саобраћајних знакова, као и о потреби да их учесници у саобраћају поштују. Постављамо и питања из РВ: уџбеника, стр. 32; ОВ: уџбеника 2а, стр. 36. (Пожељно је да учитељ/ица покаже унапред припремљене моделе из сваке од 3 групе знакова, да објасни ту поделу, али не треба инсистирати на потпуном усвајању садржаја датих у зеленим пољима из РВ: уџбеника, стр. 32.) – Опасности у саобраћају обрађујемо анализом различитих ситуација представљених илустрацијама у РВ: уџбенику, стр. 33; ОВ: уџбенику 2а, стр. 37.			Главни
– Самостални рад ученика: илустрација саобраћајних знакова које уочавају на путу од куће до школе. – Домаћи задатак: направити саобраћајне знакове од картона (свако дете прави различит знак). Напомена: алтернативна организација часа – амбијентално учење, прилог 17.			
Литература:			

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 13.	Наставна јединица: Саобраћај	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврдити знања о правилима понашања у саобраћају, саобраћајним знаковима и опасностима.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.2, 1ПД.1.5.4.		
Наставне методе: дијалошка, игровне активности, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: припремљени модели саобраћајних знакова, РВ: радна свеска, стр. 15, 16; ОВ: уџбеник 2а, стр. 35, CD		
ТОК ЧАСА – Игра погађања: ученици показују направљене саобраћајне знакове, а остали погађају шта значи сваки знак и којој групи припада (алтернативно решење – учитељ/ица одштампа слике појединих знакова и показује их ученицима или ученици цртају на табли знакове које им задаје учитељ/ица). – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 15, 16; ОВ: уџбенику 2а, стр. 35. – Провера урађеног. – Слушање и певање песмица које се тичу обрађених садржаја (CD)		
Литература:		

Уводни

Главни

Завршни

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 14.	Наставна јединица: Сналажење у насељу	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање основних начина сналажења у насељу (коришћење адресе и карактеристичних објеката); – одређивање почетка улице и распореда парних и непарних бројева.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.2, 1ПД.2.4.3.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, игровне активности, текстуална	Облици рада: фронтални, индивидуални, групни	
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 34, 35; ОВ: уџбеник 2а, стр. 38, 39		
ТОК ЧАСА – Причамо деци причу о лавиринту и клупчету конца које је Аријадна дала Тезеју да пронађе пут кроз замршене ходнике. Подсећамо их и на бајке „Ивица и Марица” и „Палчић”. Питамо их зашто је Тезеј успео да се врати из лавиринта и зашто је Ивица бацао каменчиће на путу кроз шуму. Објашњавамо им да су се некада људи служили сличним начинима како би могли да препознају пут и поново оду на места где су пронашли извор воде, склониште, пећину, обиље плодова... Постављали су камење по неком одређеном реду, зарезивали дрвеће... и данас се планинари сналазе и проналазе путеве према маркираном дрвећу. Цртамо им знак којим се обележава дрвеће у шуми (прилог 18). – Разговарамо са ученицима о томе по чему они памте пут од куће до школе. Који су то карактеристични објекти који им помажу да се снађу и пронађу пут до школе, пријатеља, игралишта...? – Разгледањем илустрације у уџбенику и разговором који се ослања на дечје искуство у сналажењу у сопственом насељу, ученике водимо до следећих сазнања: људи се сналазе у насељу помоћу назива улица и кућних бројева који се налазе на свакој згради или кући; улице почињу од центра насеља, трга или неке веће улице; табле са називом улице налазе се увек на почетку улице; како се одређује која је лева, а која десна страна улице; на левој страни улице увек су непарни кућни бројеви, а десној страни увек парни; зграде на тргу су означене бројевима који се ређају један за другим; ако траже некога у згради која има више спратова треба да знају спрат и број стана; ако стан није обележен бројем, треба погледати плочицу са презименом. – Објашњавамо им да су називи улица и тргова ствар договора становника насеља и да се могу мењати. Називи се најчешће додељују по именима неких славних и заслужних личности, градова, историјских догађаја. Неке улице добијају називе према свом карактеристичном изгледу или некој биљци... – Ученици добијају задатке да: – открију зашто је њихова улица добила баш тај назив и да напишу неколико реченица о томе; – направе списак улица којима пролазе на путу од куће до школе; – смишљају нове називе улица, образлажући свој избор; – нацртају кућу која је у њиховој улици обележена нпр. бројем три.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 15.	Наставна јединица: Стране света	Тип часа: обрада	
Циљеви и задаци часа: – развијање заинтересованости и способности за посматрање и уочавање положаја предмета у простору; – формирање нових појмова (усвајање термина) за оријентацију у простору; – оспособљавање за лако оријентисање у простору; – одређивање страна света према Сунцу.			
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.2, 1ПД.1.4.3.			
Наставне методе: дијалошка, монолошка, илустративно-демонстративна, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни	
Наставна средства: објекти у непосредном окружењу и предмети потребни за игровне активности, РВ: радна свеска, стр. 20; ОВ: уџбеник 2а, стр. 42, 43			
ТОК ЧАСА Напомена: Правилно оријентисање се најуспешније усваја и примењује у конкретним ситуацијама у природном окружењу. Ова припрема предвиђена је за амбијентално учење. – Објашњавамо ученицима да је за сналажење у насељу и простору важно научити и стране света. Ученици уз нашу помоћ наводе основне стране света, а затим им објашњавамо и како се оне означавају. – Стране света лако се могу одредити ако се прати кретање Сунца. Заједнички утврђујемо положај Сунца и демонстрирамо деци начин на који се према њему одређују стране света. У томе се служимо и песмицом: Испред нас је север, Јуџ нам леђа љега, С десне се сунце рађа, А са леве сега.			Уводни
– Подстичемо ученике да уоче објекте који се налазе на све четири стране света. Добро би било уочити и одабрати објекте који ће служити као оријентери. Деца треба да упамте шта су уочила на којој страни света јер у радној свесци имају задатак да напишу шта се у школском дворишту налази на истоку, западу, северу и југу. – Помажемо им да одреде на којој страни света се налази њихова кућа. Ако је школско двориште асфалтирано, деца могу кредама да пишу на свакој страни света што више речи које почињу истим словом као назив те стране света. Ако смо негде у природи, делимо ученике на четири групе које ће стати на четири стране света и изговарати што више речи које почињу истим словом (варијанта игре је занимљива географија).			Главни
– Са ученицима организујемо и игру Тражимо скривене предмете (прилог 19). – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 20; ОВ: уџбеник 2а, стр. 42, 43			Завршни
Литература:			

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 16.	Наставна јединица: Сналажење у насељу и околини	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање основних начина сналажења у насељу; – утврђивање знања о странама света и оријентацији у простору према кретању Сунца; – проширивање знања о оријентацији у природи.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.2, 1ПД.1.4.3, 1ПД.2.4.3.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, текстуална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 37; РВ: радна свеска, стр. 18, 19, 21; ОВ: уџбеник 2а, стр. 40, 41, 44		
ТОК ЧАСА – Провера и анализа домаћег задатка – Самостални рад ученика у РВ: радној свесци, стр. 18, 19, 21; ОВ: уџбенику 2а, стр. 40, 41, 44. – Анализа урађеног. – Рад на тексту <i>Зрнце занимљивої знања</i>, РВ: уџбеник, стр. 37; ОВ: уџбеник 2а, стр. 44		Уводни Главни Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 17.	Наставна јединица: Облици рељефа	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање основних облика рељефа; – уочавање сличности и разлика међу појединим облицима рељефа; – разликовање делова узвишења; – запажање биљног и животињског света који је карактеристичан за различите облике рељефа; – развијање способности ученика за активно посматрање и упознавање изгледа рељефа у свом насељу и његовој околини.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.6.1, 1ПД.2.6.1, 1ПД.2.6.3.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, текстуална		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 38, 39; ОВ: уџбеник 2а, стр. 45, 46, 47, зидни календар, фотографије (CD)		
ТОК ЧАСА – Мотивација – песма Драгана Лукића (прилог 20) Напомена: песмица може се одштампа и подели ученицима да је залепе у свеске и илуструју за домаћи задатак. – Велики календари са сликама различитих предела или фотографије (CD), на очигледан начин могу предочити карактеристичне разлике између појединих облика рељефа. Ученици слике описују и упоређују. – У разговору о различитим облицима рељефа, полазимо од дечјих запажања и утисака који ће им помоћи да опишу изглед предела које су видели. – Илустрација у уџбенику приказује различите облике рељефа. Разговарамо о њиховим одликама. Заједно са ученицима повезујемо одлике рељефа са начином живота људи и њиховим активностима, као и са карактеристичним биљним и животињским светом. Подстичемо ученике да самостално опишу разлике између различитих врста узвишења. На предвиђеним задацима ученици запажају и препознају брежуљак, брег, брдо, планину и равницу. – На табли графички приказујемо различите облике рељефа које ученици треба да нацртају у својим свескама. Потом записујемо и називе облика рељефа. На узвишењима бележимо подножје, падине и врх. – У РВ: уџбенику, стр. 39; ОВ: уџбенику 2а, стр. 47 дати су још неки облици рељефа за проширивање знања. Ако у околини насеља постоје и облици рељефа који нису илустровани и наведени у уџбенику (висораван, речна долина), указујемо им и на њих или их показујемо на часу одржаном на месту где ученици могу да их уоче. – Слике с почетка часа ученици треба да разврставају по сличности. Када на крају активности слике буду разврстане, делимо ученике на групе које ће добити задатак да смисле што више разлога због којих је поједини облик рељефа занимљив и погодан за игру, спортске активности и боравак.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/зadatке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 18.	Наставна јединица: Воде око нас	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање ученика са појмовима: извор, ток и ушће текућих вода; – одређивање леве и десне обале реке; – оспособљавање ученика за разликовање текућих од стајаћих вода; – препознавање, именовање и описивање текућих и стајаћих вода у месту и околини; – развијање интересовања и способности за активно упознавање свог насеља и околине; – развијање интересовања и осећања за чување и заштиту природе.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.2.3, 1ПД.1.5.4, 1ПД.1.6.1, 1ПД.2.2.3, 1ПД.2.6.1.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, игровне активности, текстуална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 40–43; ОВ: уџбеник 2а, стр. 50–53, фотографије (CD)		
ТОК ЧАСА – Ученици решавају ребус чије решење је реч вода. На ребусу је написано слово В и нацртана рода, испред роде је апостроф. – Разговарамо са ученицима: • Где људи могу да пецају? Где живе жабе? У чему је разлика између реке и баре? Које воде постоје у вашем насељу или непосредној околини? У којим од њих вода тече а у којим мирује? – Закључујемо: воде које теку називају се текуће воде, а воде које мирују, стоје, не теку, називају се стајаће воде. – Шематски приказујемо на табли поделу вода на текуће и стајаће. У оквиру поделе поменуте воде треба разврстати. – У наставку часа заједно са ученицима радимо на текстовима, илустрацијама и задацима у РВ: уџбенику, стр. 40–42; ОВ: уџбенику 2а, стр. 50–52. Користимо и фотографије дате у оквиру 18. наставне јединице (CD). – На табли цртамо реку и бележимо на њој извор, леву и десну обалу, ток и ушће. Стрелицом означавамо смер њеног тока. Исти цртеж ученици цртају у својим свескама. – Разговарамо о томе како и зашто воде треба чувати (РВ: уџбеник, стр. 43; ОВ: уџбеник 2а, стр. 53). – Домаћи задатак: сакупити што више текстова и сличица о текућим и стајаћим водама за израду одељењског паноя. Напомена: у прилогу 21 дате су додатне идеје за самостални и групни рад заинтересованих ученика који имају могућности да их реализују.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 19.	Наставна јединица: Рељеф и воде у месту и околини	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврдити стечена знања о основним облицима рељефа и вода у месту и околини.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.6.1, 1ПД.2.6.1.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика	Облици рада: фронтални, рад у пару, индивидуални	
Наставна средства: наставни лист, РВ: радна свеска, стр. 22–25; ОВ: уџбеник 2а, стр. 48, 49, 54		
ТОК ЧАСА – Мотивациона игра – <i>Уловиће грешке</i> (прилог 22) Делимо ученицима наставне листиће на којим се налази текст са грешкама које они треба да уоче и исправе. Игра је предвиђена за рад у пару. – Самостални рад ученика у РВ: радној свесци, стр. 22–25; ОВ: уџбеник 2а, стр. 48, 49, 54. – Провера и анализа урађеног. – Разгледање и коментарисање материјала донетог за одељењски пано који може бити израђен на часу ликовне културе.		Уводни
		Главни
		Завршни
		Литература:

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 20.	Наставна јединица: Где човек живи	Тип часа: систематизација
Циљеви и задаци часа: – проверити стечена знања о свим садржајима ове области.		
Стандарди постигнућа: стандарди за целу област		
Наставне методе: дијалогска, игровне активности	Облици рада: фронтални, групни, индивидуални	
Наставна средства: квиз питања (прилог 23 или презентација на CD-у)		
ТОК ЧАСА – Најава наставне јединице, објашњење правила квиза и подела ученика у екипе. – Квиз Упоишреби „кликере” (прилог 23 или презентација на CD-у) – Сумирање резултата и проглашење најуспешније екипе. – Чланови победничке екипе уз помоћ наставника смишљају још нека питања која нису била обухваћена квизом и постављају их својим другарима. Питања се упућују остатку одељења, а одговара онај ко се први јави.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 21.	Наставна јединица: Кретање	Тип часа: обрада	
Циљеви и задаци часа: – уочавање различитих облика кретања живих бића и покретања предмета.			
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.1.			
Наставне методе: дијалогска, монолошка, писани радови ученика, игровне активности	Облици рада: фронтални, индивидуални, групни		
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 46; РВ: радна свеска, стр. 26; ОВ: уџбеник 2а, стр. 56			
ТОК ЧАСА			
– Организујемо игру пантомиме тако да одабрани ученици показују покрете који су карактеристични за одређене спортове: стони тенис, тенис, куглање, кошарка, фудбал, клизање, хокеј, бацање копља, скок у даљ... – Водимо разговор са ученицима о облицима кретања живих бића и покретања предмета. Постављамо питања: • На који начин долазите у школу? Како се у њој крећете? Шта радите на игралишту? Како се крећете на улици? Како се крећу птице, веверица, глиста, коњ? Које још начине кретања уочавамо у свету око нас?			Уводни
– Заједно са ученицима уочавамо облике кретања посматрајући илустрацију у уџбенику. До закључка да је кретање промена положаја тела у односу на неко друго тело доводимо децу постављајући питања: • У односу на шта се у времену мења положај дечака и девојчице који се клацкају (нпр. у односу на девојчицу која стоји и држи балон или у односу на земљу)? У односу на шта се мења положај дечака који се спушта низ тобоган (у односу на дрво, земљу, другог дечака)? Оваква питања треба поставити за сву децу чије је кретање представљено на слици и извести закључак који наставник записује на табли, а ученици у своје свеске и илуструју један облик кретања по избору. – Да би ученици схватили да током кретања неког тела пролази одређено време које зависи од брзине кретања тог тела, ученицима усмено постављамо следећи задатак: • Замислите да се на путу поред парка тркају дечак који вози тротинет, дечак који трчи, девојчица која скакуће по <i>школици</i> и дечак који вози бицикл. Циљ је да дођу до свог насеља које се налази у близини. Крећу у исто време и на начин на који се свако од њих креће на слици. Шта мислите, коме ће од њих требати најмање времена да стигне до насеља (ко ће стићи први)? Кому ће требати највише времена (ко ће стићи последњи)? Од чега то зависи?			Главни
– Игра <i>Чиџра каже</i> (опис игре дат је у прилогу 24).			Завршни
Литература:			

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 22.	Наставна јединица: Шта утиче на кретање тела	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање знања о различитим факторима који утичу на кретање тела; – развијање склоности ка откривању природних закона кроз експерименте.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.1, 1ПД.2.4.1		
Наставне методе: дијалогска, монологска, експериментална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 47; РВ: радна свеска, стр. 26; ОВ: уџбеник 2а, стр. 57, 58, припремљени материјал		
ТОК ЧАСА – Постављајући питања ученицима понављамо шта је кретање и какви све облици кретања постоје. – Реализујемо експеримент, како би ученици схватили да на кретање тела утиче његов облик и величина, подлога по којој се тело креће, отпор средине кроз коју се тело креће, као и јачина којом покренемо тело. Ток експеримента и потребан материјал дати су у прилогу 25. – Након сваког дела експеримента разговарамо са децом шта су уочили у њему. Запажања записујемо на табли како би нам касније послужила за извођење закључка. Запажања треба да се односе на: ▪ различите начине кретања (котрљање, клизање); ▪ брзину кретања тела под утицајем различитих сила; ▪ брзину кретања тела по различитим подлогама; ▪ брзину кретања тела различитих величина; ▪ брзину кретања тела различитих облика. – Након извођења експеримента и закључка, следи рад ученика на задацима у радној свесци, читање и упоређивање одговора.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 23.	Наставна јединица: Кретање тела	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање знања о кретању тела, облицима кретања и факторима који утичу на њега.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.1, 1ПД.2.4.1.		
Наставне методе: дијалогска, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: наставни лист		
ТОК ЧАСА – Игра <i>Кретање по замислиеном шлу</i> Задатак ученика је да користе тело као изражајно средство. Ученици треба да замисле и покажу кретање у различитим срединама односно у различитим условима: кроз воду, кроз снег, шуњање кроз шуму, трчање пустињом, шљапкање по барици, скакање са камена на камен, пробијање кроз гужву и слично. – Помоћу питања понављамо са ученицима научено: • Шта је кретање? Који начини кретања постоје? Шта утиче на кретање тела? – Самосталан рад ученика на наставном листу (прилог 26) – Анализа урађеног.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 24.	Наставна јединица: Дан; одређивање доба дана	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање знања о дужини трајања дана и о његовим деловима; – оспособљавање за оријентацију у времену.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.4.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, игровне активности, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 48, 49; ОВ: уџбеник 2а, стр. 59, 60		
ТОК ЧАСА		
– Мотивациону активност представља одгонетање загонетке: <i>Свакој дана црна мајка рађа белој сина. (ноћ и дан)</i> – Читамо ученицима песму Драгана Лукића и, уколико је већ не знају, пожељно је да је науче напамет (прилог 27). Док чита песму, наставник може да позива ученике који ће представљати дане у недељи да се ухвате у коло. Кад заврши песму, свако од њих треба да каже који дан представља. После тога мењају места, а остали ученици треба да запамте и кажу назив дана који представља одређено дете.		
– Разговарамо са ученицима о њиховим активностима током радних и нерадних дана (објаснити термин <i>викенд</i>) и омиљеном делу дана (уводна питања у уџбенику). Кроз разговор понављамо појмове <i>обданица</i> и <i>ноћ, јутро</i> и <i>вече</i> . – У уџбенику се налази илустрација круга који представља један дан. Најпре скрећемо пажњу ученика да уоче дужину трајања дана (24 сата – од поноћи до поноћи), а затим објашњавамо појмове који су дати у уџбенику. – Упростићу верзију илустрације из уџбеника наставник црта на табли, а ученици у свескама. – Ученици уочавају различите активности деака током дана на илустрацији и упоређују са својим активностима током једног радног дана. У вези са тим ученици треба да одговоре на питања из уџбеника. – Садржај који објашњава како нам Сунце помаже да одредимо доба дана реализујемо у више наврата (када то временски услови буду дозвољавали). Илустрације и објашњења дата у РВ: уџбенику, стр. 49; ОВ: уџбенику 2а, стр. 60 анализирамо, а потом ученицима дајемо упутство за извођење огледа који ученици треба да изведу самостално када им то временски услови дозволе.		
– Ученицима дајемо задатак да у свесци симболима представе своје активности током радног и нерадног дана. Пример: јутарња хигијена – паста за зубе, четкица, чешаљ..., доручак – шоља, кифла..., школа – књига, оловка, табла... – Ученике који желе да сазнају више упућујемо на текст <i>Зашто дан траје 24 часа</i> из енциклопедије „1000 зашто, 1000 зато”.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 25.	Наставна јединица: Меримо време	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова за мерење времена (<i>сати, минути</i>); – усвајање основних знања о часовнику и његовим деловима; – увежбавање читања времена на часовнику са казаљкама; – оспособљавање за оријентацију у времену.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.4, 1ПД.1.4.5.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 50, 51; ОВ: уџбеник 2а, стр. 61, 62, часовници		
ТОК ЧАСА – Мотивациона питања на која ученици усмено одговарају: - Како ти знаш у које време треба да дођеш у школу? Како твоји родитељи знају када да оду на посао? Зашто је још важно да знамо које је време у току дана? – <i>Бубица</i> у уџбенику поставља питалицу на коју ученици треба да одговоре – сат. – Ученицима објашњавамо да се сат другачије назива часовник, јер њиме меримо време у часовима (сатима). Какви све часовници постоје? (са казаљкама и дигитални; ручни, будилници, зидни) Демонстрирамо што већи број различитих часовника. Ученици усмено одговарају на питања: - Који делови часовника нам омогућавају да сазнамо који је сат и минут у току дана? (бројчаник, велика и мала казаљка) Шта показује велика а шта мала казаљка? У ком правцу се крећу казаљке на часовнику? (Посматрање кретања казаљки на часовнику и утврђивање да се крећу с лева на десно.) – У уџбенику је дато објашњење шта означава сваки део часовника, те овај део часа посвећујемо читању тих објашњења. Након тога ученици читају време са илустрованих часовника у уџбенику. – На правом часовнику учитељ задаје време које ученици треба да запишу у свеске. Тражимо да записују преподневно и послеподневно време. – Ученицима дајемо упутство за прављење часовника од картона који ће понети на следећи час (алтернатива је коришћење картонског сата добијеног уз уџбеник).		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 26.	Наставна јединица: Меримо време	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – даље оспособљавање ученика за оријентацију у времену; увежбавање читања времена на часовнику са казаљкама; увежбавање мерења времена; вршења одређених активности помоћу часовника са казаљкама.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.5.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, писани радови ученика, илустративно-демонстративна, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 52, 53; РВ: радна свеска, стр. 28; ОВ: уџбеник 2а, стр. 63, 64, 65, часовници		
ТОК ЧАСА – Читање и разговор о тексту који се налази у прилогу 28. – Овај део часа реализујемо кроз неколико вежби. ➤ Учитељ подели ученике у 3 групе и свакој задаје различито време које треба да покажу на својим моделима часовника од картона. Први задатак је да ученици навију часовнике на пун сат; други задатак на пола сата; трећи задатак на одређени сат и 15, 25, 50 минута. Уколико се неко од ученика не може снаћи, помажу му остали чланови групе. ➤ Учитељ ученицима задаје задатке да покажу време када: устају, ручају, одлазе на спавање. Сваки ученик треба да покаже намештено време на свом сату и прочита га. ➤ Одељењско мерење на правом часовнику колико је времена потребно да: сви ученици спакују у торбе све књиге свеске и прибор; ураде 15 чучњева; напишу на папиру лепу поруку свом другу из клупе. – Самосталан рад ученика у радној свесци и провера урађеног читањем одговора. – У уџбенику под насловом ЧАСОВНИЦИ НЕКАД дате су слике сунчаних часовника, као и упутство ученицима како да направе један такав часовник. – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 28; ОВ: уџбеник 2а, стр. 63, последњи задатак.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/зadatке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 27.	Наставна јединица: Од месеца до године	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – проширивање знања о временским одредницама (седмица, месец, година); – усвајање појмова <i>календарска</i> и <i>школска година</i> ; – сналажење на календару и временској ленти.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.4, 1ПД.1.4.5, 1ПД.2.4.5.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, писани радови ученика, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 54, 55; ОВ: уџбеник 2а, стр. 66, 67, 68, CD, календар, временска лента		
ТОК ЧАСА – Мотивациону активност представља одгонетање загонетке: <i>Једно дрво, а на њему дванаест њрана, на свакој њрани четири њезда, у сваком њезду по седам јаја. (година, месеци, седмице, дани)</i> За овај део часа погодна је и песма у прилогу 29 или слушање песме <i>Дванаест месеци</i> (CD). – Појмове које деца треба да усвоје (редослед и именовање месеци у години, број дана у сваком месецу, календар и датум) обрађујемо према уџбенику. Илустрација помаже деци да уоче месеце у години и број дана у месецима. – Објашњавамо појмове <i>календарска година</i> и <i>школска година</i> и поредимо их заједно са ученицима. – Самостални практични рад ученика треба да буде сналажење на календару, према задацима које даје учитељ. За сналажење на ленти времена ученицима задајемо следеће задатке: ▪ Ако смо сада у трећој седмици новембра, који месец ће бити за две седмице? Који је месец био пре четири седмице? ▪ За колико месеци или седмица долази нова година? Којим месецом почиње? ▪ Колико месеци треба да прође да бисмо били у априлу? Колико је месеци протекло од прошлог априла? ▪ Колико месеци треба да прође до твог следећег рођендана? – Помоћу шака савијених у песнице са децом увежбавамо броја дана у сваком месецу. Предлог: Један од начина да деца брже и лакше запамте месеце који имају по 30 дана јесте записивање и меморисање скраћенице АПЈУСЕНО. – Домаћи задатак: илустрација загонетке из уводног дела часа.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 28.	Наставна јединица: Годишња доба	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – проширивање и продубљивање знања о годишњим добима, њиховим одликама, месецима који их чине; – усвајање знања о трајању годишњих доба.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.4, 1ПД.2.1.1.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, писани радови ученика, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 56, 57; ОВ: уџбеник 2а, стр. 69, хамер, стикери		
ТОК ЧАСА – На почетку часа ученике делимо у 4 групе и додељујемо им називе годишњих доба. Задатак је да чланови сваке групе смисле по једну одлику годишњег доба, засновану на искуству и до сада стеченом знању ученика. Да ученици не би понављали одлике, пожељно је да учитељ одреди сваком члану у групи на шта треба да се односи његово запажање: биљке, животиње, време, изглед људи... Свако своју одлику записује на папир (боље стикер) и лепе по групама на претходно припремљен хамер. (Наслов на хамеру је ГОДИШЊА ДОБА, а простор за јесен, зиму, пролеће и лето треба да буде обележен.) Након тога анализирамо одлике које су деца навела и вршимо синтезу њихових одговора кроз причу о променама у природи током годишњих доба. – Овај део часа посвећујемо садржајима у уџбенику – читамо и разговарамо са ученицима о: данима почетка годишњих доба, месецима који им припадају, дужини обданице и ноћи током године. Након тога, на хамеру поред назива годишњих доба записујемо и месеце који им припадају. – Игра: У учионици одређујемо 4 места (најједноставније је 4 ћошка) за 4 годишња доба. На наш знак ученици одлазе на место које означава годишње доба када су рођени. Да не би дошло до забуне, најпре им говоримо да се подсети датума свог рођења и ком годишњем добу тај датум припада. Затим изговарамо датуме познатих празника или насумице одабране датуме, а ученици се за сваки од њих распоређују на одговарајућа места.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 29.	Наставна јединица: Временске одреднице и годишња доба	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање знања о временским одредницама и годишњим добима.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.4.4, 1ПД.1.4.5, 1ПД.2.4.5.		
Наставне методе: дијалошка, писани радови ученика, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 29, 30, 31; ОВ: уџбеник 2а, стр. 68, 70, 71, часовници		
ТОК ЧАСА – Игра <i>Дан ноћ</i>. – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 29, 30, 31; ОВ: уџбенику 2а, стр. 68, 70, 71. – Анализа урађеног.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 30.	Наставна јединица: Промене у природи у зависности од годишњих доба	Тип часа: обрада																
Циљеви и задаци часа: – проширивање и продубљивање знања о променама у природи и људским делатностима у зависности од годишњих доба.																		
Стандарди постигнућа: 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.1.5.																		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, писани радови ученика, илустративно-демонстративна, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални																
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 58–61; ОВ: уџбеник 2а, стр. 72, 73, фотографије, CD																		
ТОК ЧАСА – Ученици решавају асоцијацију написану на табли: <table><tr><td>А: сунчање</td><td>Б: кишобран</td><td>Ц: ласта</td><td>Д: снег</td></tr><tr><td>плажа</td><td>школа</td><td>висибаба</td><td>Снешко Белић</td></tr><tr><td>сунце</td><td>жуто лишће</td><td>лишће пупи</td><td>санкање</td></tr><tr><td>ЛЕТО</td><td>ЈЕСЕН</td><td>ПРОЛЕЋЕ</td><td>ЗИМА</td></tr></table> ГОДИШЊА ДОБА – Фронтална обрада садржаја из уџбеника – читање текста и разговор о прочитаном. Ликове са илустрације могу преузети ученици и говорити у првом лицу. – После обраде сваког годишњег доба, ученици имају задатак да у своје свеске или на листу блока нацртају карактеристичне детаље које су запамтили. Довршавање и бојење радова остављамо за домаћи задатак. У току цртања, пуштамо Вивалдијева <i>Четири годишња доба</i> (CD). Да би радови били прегледнији, потребно је да ученици своју страницу свеске линијама поделе на четвртине, чиме ће направити простор за свако годишње доба. – Показујемо фотографије са CD-а које илуструју промене у природи током годишњих доба. – Размена утисака и опажања.			А: сунчање	Б: кишобран	Ц: ласта	Д: снег	плажа	школа	висибаба	Снешко Белић	сунце	жуто лишће	лишће пупи	санкање	ЛЕТО	ЈЕСЕН	ПРОЛЕЋЕ	ЗИМА
А: сунчање	Б: кишобран	Ц: ласта	Д: снег															
плажа	школа	висибаба	Снешко Белић															
сунце	жуто лишће	лишће пупи	санкање															
ЛЕТО	ЈЕСЕН	ПРОЛЕЋЕ	ЗИМА															
Литература:																		

Уводни

Главни

Завршни

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 31.	Наставна јединица: Кретање у простору и времену	Тип часа: систематизација
Циљеви и задаци часа: – проверити стечена знања о свим садржајима ове области.		
Стандарди постигнућа: стандарди за целу област		
Наставне методе: дијалoшка, игровне активности		Облици рада: фронтални, групни, индивидуални
Наставна средства: квиз питања (прилог 30 или презентација на CD-у)		
ТОК ЧАСА – Најава наставне јединице, објашњење правила квиза и подела ученика у екипе. – Квиз <i>Упоишреби</i> „кликере” (прилог 30 или презентација на CD-у). – Сумирање резултата и проглашење најуспешније екипе. – Чланови победничке екипе уз помоћ наставника смишљају још нека питања која нису била обухваћена квизом и постављају их својим другарима. Питања се упућују остатку одељења, а одговара онај ко се први јави.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 32.	Наставна јединица: Различита занимања људи	Тип часа: обрада	
Циљеви и задаци часа: – разумевање значаја и разноврсности људских делатности.			
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.5.3, 1ПД.2.5.3			
Наставне методе: дијалогска, текстуална, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 64; РВ: радна свеска, стр. 32; ОВ: уџбеник 2б, стр. 80, 81			
ТОК ЧАСА			Уводни
– Излагање текста – прилог 31.			
– Након читања текста и анализе развоја људских занимања кроз историју, разговарамо са децом о томе којим занимањима се баве њихови родитељи, рођаци, комшије, чиме су се бавили баке и деке. Подстичемо их да са што више детаља опишу поменуте послове, наведу шта је од алата потребно за обављање тих послова, који су производи њиховог рада, зашто је важно да људи раде те послове и шта би се десило када се нико не би бавио тим пословима. Разговарамо са децом и о њима мање познатим занимањима, попут новинара, дизајнера, историчара, архитекте, археолога, ботаничара, астронома. – Део часа користимо за рад на задацима у РВ: радној свесци, стр. 32; ОВ: уџбенику 2б, стр. 81, а након тога и за упоређивање одговора ученика.			
– Игра пантомиме: један ученик пантомимом представља занимање којим би волео/ла да се бави кад порасте, док остали ученици погађају; затим се ученици смењују.			Главни
Литература:			Завршни

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 33.	Наставна јединица: Човек ствара	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање знања о настанку производа и улози човека у том процесу; – разумевање повезаности људских потреба и настанка различитих производа; – упознавање старих заната.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.1, 1ПД.1.5.3, 1ПД.2.5.3		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 65–67; РВ: радна свеска, стр. 33; ОВ: уџбеник 26, стр. 82–85, предмети, фотографије (CD)		
ТОК ЧАСА – Час почињемо разговором о томе од чега и како су направљени производи које учитељ треба да донесе: кифла, џем, оловка, мајица, играчка, свеска, каиш, сок... Које људске потребе задовољавају ти производи? Наводимо примере из окружења и усмеравамо децу да закључе због којих својих потреба човек ствара те производе (нпр. ормар, ауто, ципеле, телевизор, компјутер, столицу, тањир...). – У уџбенику су сликама приказане фазе настајања воћног сока и дрвене столице. Подстичемо ученике да причају причу према низу слика за ова два производа. – Учитељ записује називе сировина на табли (месо, кожа, дрво, млеко, памук), ученици у својим свескама, а затим испод назива сваке сировине записују што више назива производа који се добијају њиховом прерадом. Следи упоређивање дечјих одговора са наведеним производима у уџбенику. – Старе занате, од којих су неки описани у уџбенику, обрађујемо у овом делу часа. Ученицима показујемо предмете или фотографије предмета које илуструју одређене старе занате (CD). – Ученици уз помоћ учитеља изводе закључак: људске потребе су различите и људи стварају све оно што им је потребно за живот. – Ученицима дајемо упутства за израду домаћег задатка у РВ: радној свесци, стр. 33; ОВ: уџбенику 26, стр. 85.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 34.	Наставна јединица: Производи људског рада	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа:		
– утврђивање знања о процесу настајања производа људског рада; – развијање креативности, маштовитости; – подстицање самосталног истраживачког рада.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.1, 1ПД.1.5.3, 1ПД.2.5.3.		
Наставне методе: дијалошка, илустративно- демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару	
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 33; ОВ: уџбеник 26, стр. 85, предмети од глиномала		
ТОК ЧАСА		
– Час организовати кроз одељењску изложбу предмета направљених од глиномала (дечји радови). Децу подстаћи да говоре о процесу рада и намени тих предмета. Извршити заједничку естетску процену радова.		
– Анализа и упоређивање домаћих задатака који се односе на старе занате – РВ: радна свеска, стр. 33; ОВ: уџбеник 26, стр. 85.		
– Рад у пару: цртање шаре за ћилим.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 35.	Наставна јединица: Материјали за различите предмете	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – проширивање знања о различитим материјалима и производима који се од њих праве; – усвајање знања о подели материјала на природне и вештачке.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.1, 1ПД.1.3.5.		
Наставне методе: дијалогска, игровне активности, илустративно-демонстративна, текстуална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 68, 69; ОВ: уџбеник 2б, стр. 86, 87, предмети од различитих материјала, узорци природних материјала, фотографије (CD)		
ТОК ЧАСА		
– У торби се налазе ситни предмети од различитог материјала (турпија за нокте, салвета, оловка, дрвена кутијица, новчић, стаклени кликер, шналице, чешаљ...). Ученици један по један извлаче предмете из торбе. Пре него што га извуку, на основу додира треба да погоде о ком предмету је реч и од чега је направљен. На катедри затим формирају групе предмета који су направљени од истог материјала.		
– Усмено истичемо: материјали који нас окружују су направљени углавном од комбинације више различитих материјала. Људи често издвоје један најзаступљенији материјал на неком предмету и кажу да је направљен од њега. На пример: за школску клупу кажу да је од дрвета, занемарујући да на клупи има и металних делова као што су шрафови. – Анализирамо од чега су направљени предмети у непосредној околини. – Закључујемо да човек израђује предмете од различитих материјала и при том бира материјал у складу са наменом предмета. – Са ученицима посматрамо слике у уџбенику и водимо разговор о њима. – Показујемо узорке природних материјала: камен, памук, вуна, дрво, глина, кожа ... – Подстичемо ученике да уоче разлике између природних и вештачких материјала. – Ученици одговарају на питања из РВ: уџбеника, стр. 69; ОВ: уџбеника 2б, стр. 87.		
– Читање и разговор о прочитаном: Зрнце занимљивог знања <i>Природна ђума</i>, а затим следи и демонстрација фотографија са CD-а. – Дајемо упутство ученицима шта треба да понесу за следећи час (парче дрвета, мало глине, гумену чизму, лонче, кухињску крпу). Стаклену чашу и камен треба да донесе учитељ.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 36.	Наставна јединица: Материјали се разликују	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање различитих својстава материјала и начини њихове обраде.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.3.4, 1ПД.1.3.5.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, писани радови ученика, илустративно-демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 70, 71, 72; РВ: радна свеска, стр. 35; ОВ: уџбеник 2б, стр. 89, 90, 91, предмети и узорци материјала, наставни лист		
ТОК ЧАСА		
– Сваки ученик испред себе треба да има оловку и резач. Њихов задатак је да пробају да савију оба предмета и изнесу своја запажања о томе које предмете су успели да савију и зашто, а које нису. Овим задатком ученицима се скреће пажња на једну од особина материјала – савитљивост. Неке од осталих особина моћи ће да открију кроз демонстрацију различитих материјала и предмета које су донели на час.		
– Посматрањем и опипавањем материјала и предмета, ученици запажају њихове особине: тврдоћу, тежину, провидност, савитљивост, растегљивост. Из личног искуства, уз помоћ учитеља, наводе и друге особине ових материјала (ломљивост, запаљивост), као и могуће начине њихове обраде.		
– Учитељ црта на табли 4 крупна цвета са по 3 латице. У средини сваког цвета пише начин обраде материјала (лепимо, савијамо, сечемо, ломимо). У латице ученици треба да упишу називе следећих материјала у зависности од тога да ли их је могуће обрадити на тај начин: камен, дрво, стакло, метал, гума, тканина.		
– У наставку часа, ученици добијају наставни лист са табелом (прилог 32) у коју треба да унесу своја запажања. Након попуњавања, разговарамо о урађеном, а ученици наставни лист лепе у свеске.		
– Читање и разговор о прочитаном: Зрнце занимљивог знања <i>Лейенски вир</i> .		
– Домаћи задатак: упутство за рад у пару налази се у РВ: радној свесци, стр. 35; ОВ: уџбенику 2б, стр. 91.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 37.	Наставна јединица: Материјали	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа:		
– упознавање различитих својстава материјала и начини њихове обраде.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.3.4. 1ПД.1.3.5.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 34, 35; ОВ: уџбеник 26, стр. 88, 91, радови ученика		
ТОК ЧАСА		
– Час организујемо кроз одељењску изложбу предмета направљених од различитих материјала (дечји радови). Сваки пар представља свој рад, наводи особине употребљених материјала и излаже поступак израде. – Вршимо заједничку естетску процену радова. – Самосталан рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 34, 35; ОВ: уџбенику 26, стр. 88, 91. – Анализа урађеног.		
Литература:		

Активности

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 38.	Наставна јединица: Појам и значај рециклаже	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појма <i>рециклажа</i> ; – развијање свести о важности акција прикупљања секундарних сировина, као и о правилном одлагању отпада; – развијање креативности коришћењем употребљених материјала.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.2.3, 1ПД.2.2.3.		
Наставне методе: монолошка, дијалошка, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 43; ОВ: уџбеник 2а, стр. 53, фотографије (CD), предмети погодни за рециклажу		
ТОК ЧАСА		
– Мотивациона активност – река идеја: ученицима задати реч <i>ошћиаг</i> и тражити да у пару запишу све речи које их асоцирају на задату реч. Важно је да запишу што више речи за одређено време.		
– Водимо разговор о отпаду и предметима који најчешће заврше у контејнерима. – Разговарамо о материјалима од којих су направљени ти предмети. Када људи престану да их користе, одбацују их као непотребан отпад који завршава на депонијама или у рекама, шумама, поред путева... Поново се осврћемо на садржаје у РВ: уџбенику, стр. 43; ОВ: уџбенику 2а, стр. 53. – Усмено истичемо: рециклажа је најбољи начин да се смањи опште загађење природе. <i>Рециклирајти</i> значи поново прерадити већ коришћени материјал ради поновног коришћења. Тако се смањује потреба за новим сировинама и штеди енергија. Тиме се мање загађује човекова околина, а и цена производа се смањује. Смањује се и количина отпада на планети. – Ученицима показујемо знак за рециклажу који се налази на предметима који се могу рециклирати. Показујемо им неке од тих предмета (пластичну флашу, лименку, тетрапак...) на којима се јасно види знак.		
		
– Цртамо знак на табли, а ученици у свеске.		
– Подстичемо децу да на свој начин објасне зашто тако изгледа и због чега је најчешће зелене боје. – Разговарамо о специјалним контејнерима за раздвајање отпада. – Запис на табли – Рециклира се: стари папир, стакло, алуминијумска амбалажа, пластика, мобилни телефони и рачунари... – Причамо ученицима да се од аутомобилских гума праве подлоге за дечја игралишта у парковима, као и да се неупотребљена храна користи за производњу компоста за биљке. – Размена идеја о томе чиме бисмо могли да заменимо предмете који се користе једном (пластичне кесе, папирне марамице...). – Показујемо ученицима фотографије са CD-а које приказују предмете и уметничка дела настала од рециклираних материјала.		
– Најава организације акције прикупљања старог папира, пластичних флашица, старих дискова, делова играчака... – Део прикупљеног материјала искористићемо за прављење необичних предмета на часу ликовне културе.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 39.	Наставна јединица: Утицај топлоте на материјале	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – уочавање и разумевање везе између промена топлоте и промена које настају на материјалима; – уочавање да промене код материјала под дејством топлоте могу бити повратне и неповратне.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.3.5, 1ПД.1.3.6.		
Наставне методе: дијалогска, илустративно-демонстративна, практични радови		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 73, 74; РВ: радна свеска, стр. 36; ОВ: уџбеник 26, стр. 92, 93, свећа, пластелин, термометар, прскалица		
ТОК ЧАСА – Мотивациона активност: - Како се понашамо у различитим ситуацијама при различитим температурама? Задатак ученика је да мимиком покажу како зими лежу у хладан кревет, а како лежу лети. Изводимо закључак: Људи се понашају различито у различитим ситуацијама и при различитим температурама. Ученици усмено одговарају на питање наставника: - Шта се дешава са материјалима попут пластике, папира, гуме, метала при излагању ватри или високим температурама? – Овај део часа базирамо на питањима и садржајима из уџбеника. Ученицима демонстрирамо топљење свеће, сагоревање прскалице и рад термометра. – Резимирамо и изводимо закључак: материјали који се топе, сагоревају, шире на топлоти. – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 36; ОВ: уџбенику 26, стр. 92, 93. – Анализа урађеног. – Ученицима делимо пластелин који је стајао у фрижидеру. Задатак је да од пластелина направе нешто, на пример омиљену воћку. Подсећамо ученике да се особине материјала мењају под утицајем промене топлоте. Подстичемо их да проналазе различита решења за загревање пластелина.		Уводни Главни Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 40.	Наставна јединица: Топлотна проводљивост материјала	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – уочавање топлотне проводљивости као важног својства неких материјала.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.3.5, 1ПД.1.3.6, 1ПД.2.3.3, 1ПД.2.3.4.		
Наставне методе: дијалогска, игровне активности, експериментална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 75; ОВ: уџбеник 2б, стр. 94, предмети за огледе		
ТОК ЧАСА – Игроказ <i>Правимо ручак</i> Дечак и девојчица треба да глуме куvara и куvariцу. Претходно смо обезбедили шерпице, варјаче, пластичне посуде, дрвене и стаклене чиније, пластичне чаше и есцајг, тањире, шпорет (играчка). Уз нашу помоћ, ученици демонстрирају припрему и кување замишљеног ручка у посудама од различитог материјала. Учитељ питањима треба да подстиче публику да коментарише зашто кувар нпр. грешком кува чорбу у пластичној посуди. Остали ученици могу мимиком показати како би изгледало да пробају врелу супу извађену металном кашиком или дрвеном варјачом, или да склоне металну шерпицу са вреле рингле без заштитне рукавице или крпе. Кроз игру варирамо различите ситуације које деци на очигледан начин показују како поједини материјали проводе топлоту. – Огледом до знања – фронтално извођење огледа из уџбеника и подстицање ученика на извођење закључка о топлотној проводљивости различитих материјала. – Игроказ <i>Ручак је на сџолу</i> Кувар и куvariца с почетка часа постављају замишљени ручак испред сваког ученика. Ручак се састоји од вруће чорбе, шницле и грашка, салате и колача. Задатак ученика је да симулирају правилно коришћење прибора за јело приликом сваког дела овог obroка.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 41.	Наставна јединица: Утицај топлоте на тела	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање знања о особинама материјала; – развијање сарадничких односа унутар групе.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.3.5, 1ПД.1.3.6, 1ПД.2.3.3, 1ПД.2.3.4.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства:		
ТОК ЧАСА – Овај час користимо за вертикално повезивање садржаја о материјалима и њиховим особинама, као и о њиховој топлотној проводљивости и утицају топлоте на њих. То реализујемо кроз заједничку активност <i>у крућ, у крућ</i>. Ученике распоређујемо у 7 група. Свака група добија папир са називом једног од 7 материјала који су обрађени у уџбенику. Задатак је да на папир, који иде у круг, сваки ученик оловком друге боје записује по једну реченицу о материјалу. Реченице треба да се односе на: • особине материјала, • предмете који од њих могу да се направе, • различите начине њихове обраде, • утицај топлоте на њих и на њихову топлотну проводљивост, • као и на погодност за рециклажу. Ову технику карактерише снажан визуелни доживљај који је веома подстицајан за све чланове групе. – Анализа урађеног. – Игра <i>Тојло – хладно</i>: скривање предмета направљених од различитих материјала.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 42.	Наставна јединица: Појава звана електрицитет	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појма <i>електрицитет</i> ; – развијање свести о значају експеримента као методу учења.		
Стандарди постигнућа: 1.ПД.1.3.5, 1ПД.2.3.3.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, експериментална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 76, 77; ОВ: уџбеник 2б, стр. 95, 96, предмети за огледе		
ТОК ЧАСА – Мотивациони разговор – усмено одговарање ученика на питања из уџбеника. – Ученици изводе оглед из уџбеника и уз помоћ наставника изводе закључак. Ток огледа и закључак записују у своје свеске. – На текстовима из РВ: уџбеника, стр. 77; ОВ: уџбеник 2б, стр. 96 ученици уочавају реченице у којима препознају појаву електрицитета. – За обраду текстова могуће је примењивати и <i>инсерти технику</i>. Ученици самостално читају текстове и имају задатак да поред њега ставе договорени знак у складу са својим знањем: √ – овај знак говори да им је садржај текста познат, + – овај знак говори да се први пут сусрећу са садржајем текста, ? – овај знак говори да нису схватили цео садржај, ! – овај знак говори да желе да сазнају више о томе што су прочитали. – Након ове активности, учитељ проверава знакове којима су деца обележила текстове. Објашњава оно што деци није било довољно јасно и упућује радозналце на додатну литературу о Николи Тесли.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 43.	Наставна јединица: Пут електричне струје	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање ученика са процесом настанка струје, струјним колом и електричном проводљивошћу различитих материјала; – развијање свести о опрезном руковању апаратима на струју.		
Стандарди постигнућа: 1.ПД.1.5.4, 1ПД.2.3.4.		
Наставне методе: дијалогска, експериментална, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 78, 79; РВ: радна свеска, стр. 37; ОВ: уџбеник 26, стр. 97, 98, фотографије (CD), струјно коло, предмети за огледе		
ТОК ЧАСА – Мотивациони разговор: • Да ли сте некада били у кући када је нестало струје? Шта сте тада радили? Како сте се сналазили? Шта све не бисмо могли да радимо да нема струје? Како су се људи у давна времена сналазили без струје? – Анализа илустрације из уџбеника и најједноставније објашњење о процесу настанка струје (хидроцентра, термоелектрана, ветрењаче – илустровати фотографијама са CD-а). – Извођење огледа из уџбеника и размена закључака. – Цртање и записивање елемената струјног кола – учитељ на табли, а ученици у својим свескама. – Цртање знака који упућује на опасност од струјног удара (налази се у РВ: уџбенику, стр. 78; ОВ: уџбенику 26, стр. 97) и разговор о мерама опреза. – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 37.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 44.	Наставна јединица: Електрична проводљивост материјала	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање знања о електрицитету и електричној проводљивости предмета; – развијање тандемске сарадње.		
Стандарди постигнућа: 1.ПД.1.3.5, 1ПД.2.3.4.		
Наставне методе: дијалошка, експеримантална		Облици рада: фронтални, рад у пару
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 37		
ТОК ЧАСА – Анализа домаћег задатка са посебним освртом на пронађене занимљивости о Николи Тесли. – Извођење огледа о електрицитету и електричној проводљивости предмета од различитих материјала са претходних часова. Учитељ може да осмисли и неке друге огледе. Ученици огледе треба да изводе у пару.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 45.	Наставна јединица: Људска делатност	Тип часа: систематизација
Циљеви и задаци часа:		
– утврђивање и провера стечених знања из области <i>Људска делатности</i> .		
Стандарди постигнућа: стандарди за целу област		
Наставне методе: дијалошка, писани радови ученика, игровне активности	Облици рада: фронтални, индивидуални, групни	
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 38, 39; ОВ: уџбеник 26, стр. 99, 100, квиз питања (прилог 33 или презентација на CD-у)		
ТОК ЧАСА – Индивидуални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 38, 39; ОВ: уџбенику 26, стр. 99, 100 и усмена анализа урађеног. – Објашњење правила квива и подела ученика у екипе. – Квиз Упошребите „кликере“ (прилог 33 или презентација на CD-у). – Сумирање резултата и проглашење најуспешније екипе.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/зadatке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 46.	Наставна јединица: И ти припадаш природи	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање стечених знања о природи и повезаности њених елемената; – развијање одговорног односа према природи.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1.ПД.1.1.3, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.1.2.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, илустративно-демонстративна, практични радови		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 82, 83; ОВ: уџбеник 26, стр. 102, 103, колаж папир, хамер		
ТОК ЧАСА – Читање песме „Природа” (прилог 34) и разговор о прочитаном. – Ученици усмено одговарају на питања учитеља: • Шта је природа? Како је делимо? Ко припада живој природи? Шта све чини неживу природу? Зашто је нежива природа важна живим бићима? Ко је коме важнији, Сунце биљци или биљка Сунцу? Објасни. – Заједничка анализа илустрације из уџбеника. Кроз разговор долазимо до одговора који упућују на везу живе и неживе природе. Задаци уз илустрацију захтевају од деце пажљиво посматрање и уочавање разноврсности биљног и животињског света, као и активности људи у природи. – На примеру илустрације обнављамо и до сада обрађене садржаје о облицима рељефа и водама у окружењу. – Заједнички рад колаж техником на тему <i>Природа</i>: Учитељ на хамеру обележава површине које ће представљати небо, рељеф и воде. Ученике дели у 4 групе. Једна група има задатак да исцепканим колаж папиром попуњава површине које је исцртао учитељ. Друга група има задатак да од колаж папира прави биљке, трећа животиње, а четврта групу деце која се играју. – Када све групе заврше своје радове, уз помоћ учитеља, ученици заједно комбинују и лепе своје радове правећи композицију која представља слику природе.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/зadatке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 47.	Наставна јединица: Заједничке особине живих бића	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање знања о заједничким особинама живих бића и неопходности постојања неживе природе као услова за живот.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.3, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.1.2.		
Наставне методе: дијалошка, монолошка, текстуална, писани радови ученика, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 84, 85; РВ: радна свеска, стр. 40, 41, 42; ОВ: уџбеник 2б, стр. 104–107, картице		
ТОК ЧАСА – Учитељ треба да припреми онолико картица колико има ученика у одељењу. На свакој од њих написати назив једног бића. Пожељно је да картице буду у 3 различите боје за 3 групе живих бића (биљке, животиње, људи). Број картица по групама треба да буде приближан. На картицама које припадају групи биљака налазе се називи: маслачак, лала, бела рада, трешња, јела, храст, купус... На картицама које припадају групи животиња налазе се називи: зец, лептир, медвед, коњ, пас, верица, мрав, сом, рак... На картицама које припадају групи људи налазе се називи: дечак, девојчица, мама, тата, бака, дека... – Ученици извлаче картице и групишу се према њиховој боји (групи живих бића). – Учитељ групама даје задатак да испишу заједничке карактеристике живих бића представљених на картицама. – Након тога, учитељ заједно са ученицима анализира рад група. Све написане карактеристике се читају, ученици уочавају разлике између група живих бића као и њихове заједничке особине. – Ученици уз помоћ учитеља изводе закључак: сва жива бића се рађају, расту, развијају, остављају потомство, старе и умиру. – Учитељ води разговор са ученицима о томе шта је неопходно живим бићима да би опстала у животу. Наводи их и да наброје елементе неживе природе и поставља им питања типа: • Зашто је Сунчева светлост и топлота потребна биљкама? Зашто је ваздух потребан људима? Зашто је вода потребна животињама? Чиме се хране људи? Како се хране биљке? Зашто је потребно да се човек креће? Како би животиње долазиле до хране ако се не би кретале? – Ученици уз помоћ учитеља изводе закључак: да би жива бића опстала у животу, морају да се хране, узимају воду, дишу и крећу се. Зато су им неопходни: вода, ваздух, Сунце и земљиште. – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 40, 41; ОВ: уџбеник 2б, стр. 106, 107 и анализа урађеног. – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 42.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 48.	Наставна јединица: Биљке су свуда око нас	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање ученика са разноврсним биљкама у нашем окружењу и њиховим значајем за опстанак живог света.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.4, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, игровне активности, текстуална, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: картице, фотографије (CD), РВ: уџбеник, стр. 86, 87; ОВ: уџбеник 26, стр. 108, 109, хербаријум		
ТОК ЧАСА		
– Игра погађања биљака: Учитељ претходно припреми 4 до 5 картица са називима биљака које живе на различитим стаништима (могу се искористити картице са претходног часа). Води се рачуна о томе да се на картицама нађу називи биљака које су деци познате и расту у околини. Одабрани ученик извлачи једну картицу и има задатак да осталим ученицима опише ту биљку не наводећи њен назив. У опису треба да наведе где биљка расте, како изгледа, шта се од неких њених делова прави. Ученик који погоди о којој биљци је реч, следећи извлачи картицу и описује задату биљку. Поступак се понавља док се не погоде све биљке са картица.		
– Овај део часа посвећује се садржајима из уџбеника: учитељ разговара са ученицима о прочитаном тексту и приказаним илустрацијама у РВ: уџбенику, стр. 86, 87; ОВ: уџбенику 26, стр. 108, 109.		
– Учитељ показује ученицима фотографије биљака из различитих станишта (CD), нарочито оних које су деци мање познате, а налазе се у нашој околини; разговара са ученицима о карактеристикама ових биљака.		
– Занимљив задатак за крај часа – тражимо од деце да се присете што више имана људи која носе називе биљака (нпр. Вишња, Јагода, Малина, Ружа, Јасмина, Дуња...).		
– Ученицима показујемо један репрезентативни хербаријум, а потом дајемо упутство за његово прављење (прилог 35).		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 49.	Наставна јединица: Грађа биљке; биљке се разликују	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање са различитим деловима биљака и њиховом улогом.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.5, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.1.4.		
Наставне методе: дијалогска, игровне активности, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 88, 89; РВ: радна свеска, стр. 43, 44; ОВ: уџбеник 2б, стр. 110–113, ppt презентација са CD-а		
ТОК ЧАСА – На табли су написани називи следећих биљака: бамбус, банана, јабука, кактус, кокос, кукуруз, лала, маслчак, палма, ружа, висабаба, вишња, баобаб, секвоја. Ученици треба да погоде које од ових биљака не расту у нашем непосредном окружењу. – Ове биљке расту на различитим местима, али све оне имају нешто заједничко. • Шта мислите, шта је то што има свака биљка? – Овај део часа реализује се уз помоћ презентације са CD-а, <i>Грађа биљака</i>. Ученици посматрају презентацију и разговарају са учитељем, примењујући до сада стечена знања о биљкама. (Алтернативна реализација подразумева рад на садржајима из уџбеника.) – Самостални рад ученика: РВ: радна свеска, стр. 43; ОВ: уџбеник 2б, стр. 110 и усмена анализа урађеног. – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 44; ОВ: уџбеник 2б, стр. 112.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 50.	Наставна јединица: Упознај боље дрвеће	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова <i>листопадно</i> и <i>четинарско</i> дрво; – упознавање са карактеристикама, сличностима и разликама листопадног и четинарског дрвећа.		
Стандарди постигнућа: 1.ПД.1.1.3, 1.ПД.1.1.4, 1ПД.2.1.3, 1ПД.2.1.4, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 90, 91, 92; РВ: радна свеска, стр. 45, 46; ОВ: уџбеник 2б, стр. 114–117, фотографије (CD)		
ТОК ЧАСА – Постављањем питања, учитељ уводи ученике у занимљивост: • Да ли знате да постоји дрво толико велико да у његово стабло може да стане ауто? То дрво се зове баобаб и расте у Африци. Али, то није највеће дрво на планети, јер у Америци расте циновско дрво по имену секвоја. То дрвеће високо је између 80 и 100 метара, обима од 20 до 25 метара. То значи да је високо као солитер од 30 спратова и да је потребно најмање двадесеторо деце да га обухвати. – Уз причу показујемо фотографије са CD-а. – Пожељно би било да се део часа изведе ван учионице у непосредном окружењу, како би ученици уочили разлике између листопадног и четинарског дрвећа, као и коре различитих стабала. – Рад на садржајима из уџбеника – читање текста и разговор о прочитаном. – Цртање листопадног и четинарског дрвета у свесци. – Рад на садржајима из уџбеника <i>за радозналце</i>. – Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 45, 46; ОВ: уџбеник 2б, стр. 116, 117.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 51.	Наставна јединица: Различита стабла биљака	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање са основним карактеристикама зељастих и дрвенастих биљака.		
Стандарди постигнућа: 1.ПД.1.1.5, 1ПД.2.1.3, 1ПД.2.1.4.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, писани радови ученика, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 93; ОВ: уџбеник 2б, стр. 118, фотографије (CD)		
ТОК ЧАСА – Ученицима показујемо фотографије са CD-а на којима су зељасте и дрвенасте биљке. Задатак за ученике је да погоде у чему је основна разлика између те две групе биљака. То ће им бити од помоћи за наредну активност. – Ученицима делимо папериће са називима биљака које имају зељасто или дрвенасто стабло. Задатак је да се ученици према овом критеријуму поделе у две групе. Свака група треба да објасни карактеристике стабала својих биљака. – Рад на садржајима из уџбеника – читање и разговор о прочитаном. – Цртање зељастих и дрвенастих биљака у свесци.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 52.	Наставна јединица: Самоникле и гајене биљке	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова <i>самоникла</i> и <i>гајена биљка</i> ; – упознавање са карактеристикама, сличностима и разликама самониклих и гајених биљака; – упознавање са значајем биљака за људску исхрану и лековитим својствима.		
Стандарди постигнућа: 1.ПД.1.1.4, 1ПД.2.1.3, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, писани радови ученика, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 94–98; РВ: радна свеска, стр. 47, 48; ОВ: уџбеник 2б, стр. 119–125		
ТОК ЧАСА – На табли су написани називи следећих биљака: маслачак, грожђе, бресква, коприва, дуња, висибоба, парадајз, купус, локвањ, храст, грашак, лук, пшеница, бор, трава, кромпир, камилица, лала... Задатак је да ученици кажу где свака биљка расте и да ли јој је за раст и развој потребна помоћ човека. – Рад на садржајима из уџбеника – читање текста и разговор о прочитаном. – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 47, 48; ОВ: уџбенику 2б, стр. 124, 125. – Провера урађеног читањем решења од стране ученика. – Читање и разговор о Занимљивостима о лековитим биљкама (прилог 36). – Домаћи задатак: нацртати самоникле и гајене биљке. – За наредни час потребно је донети земљу, саксије и расад неколико украсних биљака које се могу засадити у овом периоду.		Уводни Главни Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 53.	Наставна јединица: Биљке	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање и провера стечених знања о биљкама.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.3, 1ПД.1.1.4, 1ПД.1.1.5, 1ПД.2.1.3, 1ПД.2.1.4, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, практични радови		Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 49, 50, 51; ОВ: уџбеник 2б, стр. 126, 127, 128, биљке, саксије		
ТОК ЧАСА		
– Ученици усмено одговарају на питања учитеља понављајући претходно научене садржаје о биљкама:		
• заједничке особине живих бића; • основни делови биљке и њихова улога; • веза живе и неживе природе; • подела биљака према изгледу стабла; • самоникле и гајене биљке.		
– Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 49, 50, 51; ОВ: уџбенику 2б, стр. 126, 127, 128.		
– Провера урађеног.		
– Садња биљака у саксијама или школском дворишту.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 54.	Наставна јединица: Различите групе животиња	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање са поделом животиња на различите групе; – уочавање сличности и разлика између тих група; – развијање самосталног истраживачког рада.		
Стандарди постигнућа: 1.ПД.1.1.4, 1ПД.2.1.3.		
Наставне методе: дијалогска, игровне активности, текстуална, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 99; ОВ: уџбеник 2б, стр. 129, фотографије (CD)		
ТОК ЧАСА – Учитељ представља различите животиње (лабуд, орао, мачка, слепи миш, шаран, сом, жаба, даждевњак, мрав, бубамара) наводећи њихове карактеристике без именовања, а задатак ученицима је да погоде о којој животињи је реч. – Ученицима објашњавамо да постоји много врста животиња које су разврстане према одређеним заједничким особинама. Те групе су: сисари, птице, гмизавци, водоземци, инсекти и рибе. – На табли цртамо 6 кругова који представљају те групе, а ученици их преписују у своје свеске. У кругове ученици разврставају – записују споменуте животиње. – Показујемо фотографије још неких представника сваке групе (CD), чије називе ученици треба да допишу у кругове. – Заједничке особине сваке од наведених група животиња анализирамо и објашњавамо према садржајима из уџбеника. – Читамо: Занимљивости (прилог 37) и причамо о прочитаном. – Домаћи задатак: нацртати по једну животињу из сваке групе; прикупити занимљивости о животињама.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 55.	Наставна јединица: Различита грађа тела животиња; различити начини кретања	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање ученика са различитом грађом тела и начинима кретања животиња.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.4, 1ПД.1.1.5, 1ПД.2.1.4, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, илустративно-демонстративна, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 100–103; РВ: радна свеска, стр. 52, 53; ОВ: уџбеник 2б, стр. 130–133		
ТОК ЧАСА		
– Играње игре <i>Појоди ко сам</i> : опонашање животињских гласова и погађање (жаба, вук, пас, оса, сова, крава, кокошка, коњ, магарац, ћуран, голуб...).		
– Ученици усмено описују изглед неке животиње коју добро познају. Учитељ их својим питањима наводи да опишу делове тела и закључе чему они служе.		
– Рад на садржајима из РВ: уџбеника, стр. 100, 102, 103; ОВ: уџбеник 2б, стр. 130–133 – читање, разговор о прочитаном и самосталан рад на задацима.		
– Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 52.		
– Анализа урађеног.		
– Домаћи задатак: РВ: радна свеска, стр. 53; ОВ: уџбеник 2б, стр. 129; нацртати у свесци животињу по избору и обележити делове њеног тела.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/зadatке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 56.	Наставна јединица: Животиње се различито хране	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова: <i>биљојед, месојед и сваштојед</i> ; – упознавање са различитим начинима исхране животиња.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.4, 1ПД.2.1.3, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, текстуална, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 104, 105; РВ: радна свеска, стр. 54, 55; ОВ: уџбеник 2б, стр. 134, 135, 137		
ТОК ЧАСА		
– Анализа домаћег задатка и презентовање прикупљених занимљивости о животињама (задатак са 54. часа).		Уводни
– Питањима из РВ: уџбеника, стр. 104; ОВ: уџбеника 2б, стр. 134 уводимо ученике у обраду ове наставне јединице. – Ученици уз нашу помоћ објашњавају појмове <i>биљојед, месојед и сваштојед</i> . – Након тога ученике делимо у 3 групе. Прва група има задатак да на основу описа исхране животиња из уџбеника и радне свеске (РВ: радна свеска, стр. 55; ОВ: уџбеника 2б, стр. 137) одреди биљоједе, друга група месоједе, а трећа сваштоједе. Називе животиња треба да запишу, након чега ће учитељ према извештајима група формирати табелу. Табела треба да садржи 3 колоне које представљају три групе животиња разврстаних према начину исхране. У табелу унети децје одговоре. Допунити табелу заједничким откривањем још неких животиња које припадају тим групама. – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 54; ОВ: уџбеника 2б, стр. 134, 135.		
– Провера урађеног. – Домаћи задатак: РВ: радној свесци, стр. 55; ОВ: уџбеника 2б, стр. 137.		Главни
Литература:		
Завршни		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 57.	Наставна јединица: Где живе животиње	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање појмова <i>домаће</i> и <i>дивље животиње</i> ; – упознавање различитих станишта и услова живота у њима; – прилагођеност животиња условима станишта у којима живе.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.6, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 106, 107, 108; РВ: радна свеска, стр. 56, 57; ОВ: уџбеник 2б, стр. 136, 138, 139, 140, фотографије (CD), наставни лист		
ТОК ЧАСА – Ученицима дајемо наставни лист на коме су написани називи следећих животиња: жирафа, коза, јеж, крава, коњ, лав, мачка, панда, кит, пирана, пас, јагуар, антилопа, змија, јеленак, делфин, кокошка. Задатак ученика је да заокруже животиње које не живе у нашим крајевима. (Могуће је и записати имена животиња на табли, а ученици треба да прочитају одговоре.) – Ученици затим усмено одређују место становања животињама које нису заокружене. – Следи разговор: По чему се разликују услови у којима живе крава и вук? Шта је све потребно кртици да би живела? Шта све човек чини за козу? Зашто животиње из зоо врта и поред све бриге понекад немају младунце? – Обрада садржаја из уџбеника – читање и разговор о прочитаном. Анализу текста прате илустрације са CD-а које приказују животиње које нису наведене у уџбенику. – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 56, 57; ОВ: уџбенику 2б, стр. 138, 139. – Анализа урађеног читањем одговора. – Ученицима према моделу <i>Та дивна створења – дабар</i> (прилог 38) дајемо задатак да направе „личну карту” животиње по властитом избору. Радови треба да буду поткрепљени фотографијама тих животиња. Упућујемо ученике на додатне изворе информација: дечје енциклопедије о животињама, корисне интернет сајтове, научно-популарне емисије о животињама.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 58.	Наставна јединица: Животиње	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање стечених знања о животињама.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.4, 1ПД.1.1.5, 1ПД.2.1.3, 1ПД.2.1.4, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалoшка, писани радови ученика	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 58–60; ОВ: уџбеник 2б, стр. 141, 142, 143, радови ученика		
ТОК ЧАСА – Радови који представљају „личне карте” животиња служе као мотивациона игра „Погоди о којој животињи је реч”. Одабрани ученици одговарају на питања осталих само са да или не, док се не утврди које животиње су описивали. Подстичемо ученике да постављају питања из „личне карте” коју су радили. Након тога, ученици показују своје радове. – Самостални рад ученика на задацима у РВ: радној свесци, стр. 58–60; ОВ: уџбеник 2б, стр. 141, 142, 143. – Анализа урађеног читањем одговора. – Ученичке радове истичемо на видно место у учионици како би сви ученици добили прилику да подробније упознају различите животиње и сазнају занимљиве податке о њима.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 59.	Наставна јединица: Човек је део живе природе; човек и природа	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – проширивање знања о живој и неживој природи; – усвајање знања о односу човека и природе; – развијање еколошке свести.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.1, 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.2.3, 1ПД.2.1.2.		
Наставне методе: дијалoшка, текстуална, илустрaтивно-демонстрaтивнa		Облици рaдa: фронтaлни, индивидуaлни
Настaвнa средствa: РВ: уџбеник, стр. 109, 110, 111; РВ: рaднa свескa, стр. 61; ОВ: уџбеник 2б, стр. 144, 145, 146, 147		
ТОК ЧАСА – Мотивациoни рaзгoвoр бaзирaмo нa уводним питањимa из РВ: уџбеникa, стр. 109; ОВ: уџбеникa 2б, стр. 144. – Aнaлизирaмo сaдржaјe из уџбеникa – ученици уoчaвaју особинe људи кoje их издвaјaју од остaлих живих бићa. – Рaзгoвaрaмo сa ученицимa o пoвeзaнoсти чoвeкa и прирoдe и дaјeмo дoдaтнa пoјaшњeњa. Користимo текстoвe и фoтoгрaфијe из РВ: уџбеникa, стр. 110, 111; ОВ: уџбеникa 2б, стр. 146, 147. – Сaмoстaлни рaд ученикa у рaднoј свeсци (3. зaдaтaк дaјeмo зa дoмaћи). – Пoвeрa урaђeнoг читaњeм oдгoвoрa. – Зрнцe зaнимљивoг знaњa – РВ: уџбеник, стр. 111; ОВ: уџбеник 2б, стр. 147 и рaзгoвoр o прoчитaнoм. – Прaвимo пaнo нa тeмy „Сaчувaјмo прирoду”. – Ученици пишy пoрукe <i>Кaкo сaчувaти прирoду</i>. Зa слeдeћи чaс трeбa дa дoнeсу фoтoгрaфијe или својe цртeжe кojимa ћe илустрoвaти својe пoрукe.		Уводни
		Глaвни
		Зaвршни
Литерaтурa:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 60.	Наставна јединица: Без воде нема живота	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – обнављање и проширивање знања о распрострањености воде и значају воде за живи свет; – обнављање и проширивање знања о основним својствима воде; – развијање еколошке свести код ученика.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.2.1, 1ПД.1.2.2, 1ПД.1.3.1, 1ПД.2.1.5.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, текстуална, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 112; ОВ: уџбеник 26, стр. 148, наставни лист		
ТОК ЧАСА – Мотивациона активност – <i>Водени квиз</i> (прилог 39). – У наставку часа разговарамо са ученицима о томе коме је све вода неопходна за живот. - Како људи уносе воду у свој организам? Одакле биљке црпе воду? Где животиње у природи проналазе воду? Шта би се десило са живим бићима када не би било воде? – Прилог 40, а) – Заједно долазимо до закључка да жива бића не могу преживети без воде. Вода је услов живота и опстанка на нашој планети. У уџбенику се налази фотографија планете Земље. - Када се наша планета погледа из свемира, која боја преовладава на њој? Зашто је то тако? – Прилог 40, б) – Истичемо: људско тело садржи велике количине воде. Тела животиња и биљака су такође богата водом. Многим живим бићима вода је станиште. – Ученици усмено наводе имена животиња и биљака којима је вода станиште, а затим, уз нашу помоћ, одговарају на питање: - По чему се животиње које живе у води разликују од осталих животиња које живе на копну? – Прилог 40, в) – Разговарамо са ученицима о води у природи, односно у којим облицима се она појављује. – Заједно закључујемо да воде има свуда: у ваздуху, испод земље, на површини земље, у телима живих бића и да се у природи појављује у различитим облицима. – Прилог 40, г) – Самостални рад ученика на наставном листу. Ученици исправљају грешке у тексту а затим читају своја решења.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 61.	Наставна јединица: Вода у природи кружи	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – уочавање да вода у природи кружи мењајући своја агрегатна стања; – именовање агрегатних стања воде; – разумевање да је вода, без обзира у ком стању се налази, подједнако важна за сва жива бића.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.3.1, 1ПД.2.3.1, 1ПД.3.3.1.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика, експериментална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 113; ОВ: уџбеник 2б, стр. 150		
ТОК ЧАСА		
– Мотивациони разговор: • Шта можете да видите када погледате у небо? На шта вас подсећају облаци? Када облака има најмање на небу? Како изгледају облаци који најављују јаку кишу и невреме? Да ли сте се икада питали како настају облаци? (На овом часу имате прилику да сазнате како они настају.) Шта остаје после кише на асфалту или земљи? Када гране сунце шта се дешава с тим барицама? Да ли је вода из њих неповратно нестала? (Хајде да и то сазнамо.)		
– Ученици разгледају илустрацију у уџбенику на којој је приказано кружење воде у природи. – Уочавају шта загрева сву воду у природи. – Заједно са ученицима закључујемо: Сунце је услов кружења воде. У природи је све повезано. – Разговарамо са ученицима о томе шта се дешава с водом коју сунце загрева: • Зашто не можемо да видимо водену пару која се диже у висину? Када водена пара која се дигла у висину наиђе на хладан ваздух, она се згусне и од ње настају облаци. • Шта све може да пада из облака? Истичемо: Вода која се враћа на земљу наставља да испарава, а део ње нестаје у тлу. У земљи се вода скупља у подземним потоцима и рекама. Када се тамо поново накупи превише воде, она избија поново на површину. Излази у облику малих извора или гејзира. Прича о кружном кретању воде стално креће испочетка. Шта стоји на почетку те приче? – На табли цртамо сунце, а ученици у својим свескама и заједно илуструјемо кретање воде.		
– Опционо – извођење огледа у школској кухињи: <i>Како настаје облак.</i> Поступак: 1. Вода треба да прокључа у лонцу. 2. Врелу воду полако пресипамо у стаклену посуду. 3. Тањирић на коме се налазе коцкице леда, стављамо преко отвора посуде. 4. Замрачујемо просторију. 5. Укључујемо батеријску лампу. Ученици ће имати прилику да виде како се водена пара у додиру са хладним ваздухом претвара у „облак”.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 62.	Наставна јединица: Како настају киша, снег, магла	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – упознавање са појавама које настају променом температуре воде и ваздуха (магла, киша, снег); – увиђање везе између загревања и хлађења воде и ваздуха и промена временских прилика.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.2.3.1, 1ПД.3.3.1.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 114, 115, 116; РВ: радна свеска, стр. 62, 63; ОВ: уџбеник 2б, стр. 149, 151, 152, 153, 154		
ТОК ЧАСА – Мотивациона активност – ученици усмено објашњавају кружење воде у природи. – Рад на садржајима из РВ: уџбеника, стр. 114; ОВ: уџбеника 2б, стр. 151 – читамо и разговарамо о прочитаном; дајемо додатна објашњења о томе како настају киша, снег и магла. – Самостални рад ученика у РВ: радној свесци, стр. 62, 63; ОВ: уџбенику 2б, стр. 149, 154. – Провера урађеног. – Занимљива зрнца знања – прилог 41. – Ученицима дајемо упутство за извођење огледа у РВ: уџбенику, стр. 115, 116; ОВ: уџбенику 2б, стр. 152, 153.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 63.	Наставна јединица: Вода	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање стечених знања о води као услову живота, њеном кружењу и облицима појављивања у природи; – развијање сарадње у оквиру групног рада.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.2.1, 1ПД.1.3.1, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.3.1, 1ПД.3.3.1.		
Наставне методе: дијалогска, монолошка, писани радови ученика, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни
Наставна средства:		
ТОК ЧАСА – Делимо ученике у 4 групе и дајемо упутства: ученици прве групе добијају задатак да нацртају и објасне кружење воде у природи. Ученици друге групе имају задатак да објасне како настају киша и снег. Трећа група ученика треба да објасни како настају облаци и магла. Четврта група треба да објасни како настају град и лед. Илустрације које ученици треба да нацртају уз текстове су: занимљиве пахуљице, облаци и игло. Свака група треба да да своје објашњење зашто је вода услов за живот на земљи. Подсећамо ученике на важност сарадње у групи, на међусобно слушање, уважавање и договарање. – Ученици по групама раде задатке. – Свака група извештава урађено. – Следи размена на нивоу одељења – како су се ученици у групама договарали, који су се проблеми јављали, и како су решавани. – Игра <i>Легене фијуре</i>.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 64.	Наставна јединица: Сунце – извор светлости и топлоте	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – развијање способности уочавања осн. појава и процеса у природи и њихове повезаности; – разумевање да су сунчева светлост и топлота један од услова опстанка живих бића.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.5.4, 1ПД.2.1.1.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, писани радови ученика, игровне активности		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 117, 118, 119; РВ: радна свеска, стр. 64; ОВ: уџбеник 26, стр. 155–158		
ТОК ЧАСА		
– Игра <i>Шта би било кад би овако било</i> • Шта би било да од Сунца добијамо само топлоту? • Како бисмо разликовали дан и ноћ? • Шта би било да од Сунца добијамо само светлост? • Како бисмо се огрејали? Подстичемо ученике да дају што духовитије одговоре које записујемо и качимо на пано. – Када кажем сунце, на шта све помислите (игра асоцијација)?		
– Разговарамо са ученицима о значају Сунца за живи свет на земљи: • Како изгледају биљке у природи зими? Зашто биљке у природи зими не ничу из земље и не цветају? Шта раде животиње? Које животиње спавају у зимским скровиштима? Зашто оне зими спавају? Које птице пред зиму одлазе на југ? Зашто то раде? Зашто све у природи мирује зими? Зашто у пролеће почињу да ничу нове биљке? Шта помаже дрвећу да добија младо зелено лишће? Зашто животиње излазе из својих скровишта? У чему је највећа разлика између зиме и лета? На шта вас Сунце подсећа? Због чега вода испарава из река, језера, мора? Хајде да замислимо свет без Сунца. Опишите тај свет. – Цртамо Сунце на табли и на његовим крацима исписујемо реченице које казују зашто је оно важно за целокупну природу (РВ: уџбеник, стр. 117; ОВ: уџбеник 26, стр. 155). То и ученици раде у својим свескама. – Заједно са ученицима закључујемо: без Сунца живот на земљи не би био могућ. Било би мрачно и хладно. Сунчева светлост и топлота су неопходни свим живим бићима. Сунце је веома важно за правилан раст и развој деце и младунчади животиња јер се од његовог дејства у организму ствара витамин Дe који је веома важан за правилан раст и развој.		
– Разговарамо и о штетности прекомерног излагања сунцу: • Шта чините лети да се заштитите од јаког сунца? Шта све треба да понесете са собом на плажу? Зашто? Које доба дана је најбоље за сунчање? – Дајемо упутство за извођење огледа у РВ: уџбенику, стр. 118; ОВ: уџбенику 26, стр. 156.		
– Дајемо ученицима задатке – дешифровање поруке. Порука гласи БЕЗ СУНЦА НЕМА ЖИВОТА . За знакове написати слова измешаним редоследом. 🎵☀️♠️♦️🎵😊◼️🎵☀️◀️◼️♀️◼️😊♂️◦◼️ – Домаћи задатак: радна свеска, 64. стр. Напомена: садржаји у РВ: уџбенику, стр. 120; ОВ: уџбенику 26, стр. 158 и односе се на дугу нису обавезни, а самим тим ни 2 задатка у радној свесци. Обрада тог садржаја зависи од расположивог времена и заинтересованости ученика.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 65.	Наставна јединица: Ваздух – услов живота; ветар	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – проширивање знања о важности ваздуха за живи свет; – усвајање знања о ветру и начину његовог искоришћавања.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.3.1, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.2.2, 1ПД.2.3.1.		
Наставне методе: дијалогска, текстуална, експериментална		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 121, 122; РВ: радна свеска, стр. 66; ОВ: уџбеник 26, стр. 159, 160, 161		
ТОК ЧАСА – Мотивациони разговор на основу уводних питања из РВ: уџбеника, стр. 121; ОВ: уџбеника 26, стр. 159. – Обрада садржаја из РВ: уџбеника, стр. 121; ОВ: уџбеника 26, стр. 159 – разговор о прочитаном тексту. – Решавање загонетке <i>БИЈЕ ТЕ ПОВАЗДАН, А НЕ ВИДИШ ГА. (ветар)</i> – Прављење лепеза од папира. – Обрада садржаја из РВ: уџбеника, стр. 122; ОВ: уџбеника 26, стр. 160 – разговор о прочитаном тексту. – Зрнце занимљивог знања – РВ: уџбеник, стр. 122; ОВ: уџбеник 26, стр. 160. – Опционо: извођење огледа на часу из прилога 42. – Дајемо ученицима упутство за праћење временских прилика и њихово бележење у календар временских прилика (РВ: радна свеска, стр. 66; ОВ: уџбеник 26, стр. 161).		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 66.	Наставна јединица: Земљиште	Тип часа: обрада
Циљеви и задаци часа: – усвајање знања о значају земљишта за жива бића; – усвајање знања о основним карактеристикама три врсте земљишта.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.3.1, 1ПД.2.1.1.		
Наставне методе: дијалогска, илустративно-демонстративна, писани радови ученика	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 123, 124; РВ: радна свеска, стр. 67; ОВ: уџбеник 26, стр. 162, 163, 164		
ТОК ЧАСА		
– На табли је написано: Услови за живот на земљи: вода ваздух сунчева светлост сунчева топлота		
Задатак ученика је да уоче који елеменат неживе природе недостаје на листи.		
– Игра асоцијација – кључна реч је <i>земљиште</i> .		
– Разговарамо са ученицима: • Зашто је земљиште потребно биљкама? Зашто биљке имају корен? Шта се догоди са биљком када се ишчупа из земље заједно са кореном? Размишљајте о томе када берете цвеће.		
– Описујемо ученицима неке животиње којима је земљиште станиште и тражимо од њих да на основу нашег описа погоде о којим животињама је реч.		
– Ученици уочавају да те животиње живе у земљи.		
– Објашњавамо им да и у земљишту има ваздуха. Кртице копањем земљу чине растреситијом и ваздух кроз њу боље пролази.		
Значи, земљиште је и станиште. Многе животиње копају своје зимско склониште у земљи. Ту им је топлије, а има и ваздуха. Земљиште омогућава опстанак биљака и животиња, а без њих не би ни човек преживео.		
• Зашто је људима потребно земљиште? Зашто су људи градили своја насеља близу плодне земље?		
– Зрнце занимљивог знања, РВ: уџбеник, стр. 123; ОВ: уџбеник 26, стр. 163.		
• Шта још људи ископавају из дубине земље? Како се зову људи који ископавају разне руде из земље? Шта све људи могу наћи када дубоко копају земљу?		
– Самостални рад ученика у РВ: радној свесци, стр. 67; ОВ: уџбеник 26, стр. 163 и анализа урађеног.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 67.	Наставна јединица: Услови живота	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање знања о елементима неживе природе, њиховим својствима и значају; – развијање сарадње у групном раду.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.3.1, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.3.1, 1ПД.3.3.1.		
Наставне методе: дијалогска, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, групни, рад у пару
Наставна средства: наставни лист		
ТОК ЧАСА – Ученици усмено одговарају на питања: • Како делимо природу? • Шта чини живу природу? • Шта чини неживу природу? • На који начин су жива и нежива природа повезане? – Делимо ученике у 4 групе и дајемо упутства за рад. Свака група носи назив једног елемента неживе природе. Делимо питања за сваку групу (прилог 43). – Ученици раде по групама. – Групе представљају урађено. – Следи размена на нивоу одељења о сарадњи у оквиру група, проблемима који су се дешавали, начинима превазилажења и слично. – Рад у пару – ученици смишљају по три питања о условима живота, постављају их једни другима и усмено одговарају.		
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/зadatке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 68.	Наставна јединица: Човекова околина	Тип часа: обрада	
Циљеви и задаци часа: – усвајање знања о значају здраве животне околине и начинима њеног загађивања; – развијање еколошке свести ученика.			
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.2.3, 1ПД.2.2.3.			
Наставне методе: дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивнa, практичнa рaдoви		Облици рада: фронтални, индивидуални, групни	
Наставна средства: РВ: уџбеник, стр. 125; ОВ: уџбеник 2б, стр. 165, фотографије (CD), филм			
ТОК ЧАСА			Уводни
– Мотивациона активност – читање и разговор о песми из РВ: уџбеника, стр. 125; ОВ: уџбеника 2б, стр. 165.			
– Упоређивање и анализа уочених разлика на фотографијама из уџбеника и са CD-а. – Гледање документарног филма „Тужна Морава”, који се може наћи на <i>You Tube</i> . – Размена утисака и коментара.			
– Излазак у непосредну околину – уочавање и описивање њеног изгледа. – Предлог за заједничку акцију – прилог 44.			Главни
Литература:			Завршни

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/зadatке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 69.	Наставна јединица: Нежива природа	Тип часа: утврђивање
Циљеви и задаци часа: – утврђивање стечених знања из области неживе природе.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.3.1, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.2.2, 1ПД.2.3.1. 1ПД.3.3.1.		
Наставне методе: дијалoшка, писани радови ученика		Облици рада: фронтални, индивидуални
Наставна средства: РВ: радна свеска, стр. 66, 68, 69; ОВ: уџбеник 2б, стр. 161, 166, 167		
ТОК ЧАСА – Анализа календара временских прилика (РВ: радна свеска, стр. 66; ОВ: уџбеник 2б, стр. 161). – Самостални рад ученика у РВ: радној свесци, стр. 68, 69; ОВ: уџбеник 2б, стр. 166, 167. – Провера урађеног читањем и коментарисањем одговора.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Редни број: 70.	Наставна јединица: Жива и нежива природа	Тип часа: систематизација
Циљеви и задаци часа: – систематизација и провера знања из области живе и неживе природе.		
Стандарди постигнућа: 1ПД.1.1.2, 1ПД.1.1.3, 1ПД.1.1.4, 1ПД.1.1.5, 1ПД.1.2.3, 1ПД.2.1.1, 1ПД.2.2.3, 1ПД.3.1.1, 1ПД.3.3.1.		
Наставне методе: дијалoшка, игровне активности		Облици рада: фронтални, групни
Наставна средства: квиз питања (прилог 45 или презентација на CD-у)		
ТОК ЧАСА – Најава наставне јединице, објашњење правила квиза и подела ученика у екипе. – Квиз <i>Упоишреби „кликере“</i> (прилог 45 или презентација на CD-у). – Сумирање резултата и проглашење најуспешније екипе. – Чланови победничке екипе уз помоћ наставника смишљају још нека питања која нису била обухваћена квизом и постављају их својим другарима. Питања се упућују остатку одељења, а одговара онај ко се први јави.		Уводни
		Главни
		Завршни
Литература:		

У одговарајућу колону уцртајте знак ✓ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

11. ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1

Мотивациона активност – решавање асоцијације

ТАБЛА А1	ЗВОНО Б1	ЛОПТА В1	ДНЕВНИК Г1
КЛУПЕ А2	45 МИНУТА Б2	ЖМУРКЕ В2	ОЦЕЊУЈЕ Г2
ЋАЦИ А3	МУЗИЧКО Б3	ТРКЕ В3	УЧИ ДЕЦУ Г3
ПАНО А4	СВЕТ ОКО НАС Б4	ЈУРКЕ В4	РОДИТЕЉСКИ САСТАНАК Г4
УЧИОНИЦА А	ЧАС Б	ИГРА В	УЧИТЕЉ/ИЦА Г
Ш К О Л А			

ПРИЛОГ 2

ДИСЦИПЛИНСКА ПРАВИЛА ЗА ЋАКЕ У 19. ВЕКУ

1. Сваки ученик мора на време долазити у училиште и без нужде не изостајати.
2. У училишту треба бити миран и на оно што се говори треба пазити.
3. Сваки мора своје ствари чувати.
4. Сваки мора бити чист, умивен и очешљан.
5. Истину ваља говорити.
6. С другима ваља живети у љубави и братски.
7. Нико не сме срамотне речи говорити, нити срамотно певати, нити псовати.
8. Нико не сме туђе затајити.
9. Нико не сме ништа мрљати ни кварити.
10. Нико не сме поред себе ножиће и друге штетљиве ствари имати.

Жика Живуловић

ОБАВЕЗЕ УЧИТЕЉА У 19. ВЕКУ

Учитељи нису смели више да шамарају децу, да их вуку за уши или туку прutom. Нису смели ни да их срамоте, дају погрдна имена, понижавају. Новим законом је било забрањено да се од деце тражи да седе у магарећој клупи, да љубе земљу или да пањ с ланцем вуку. Учитељи су ђаке могли да казне стајањем у ћошку или да им забране да учествују у заједничким играма.

ПРИЛОГ 3

Припремни задатак:

Пре обраде наставних садржаја који треба да приближе и додатно прошире појам породице као групе најближих сродника у којој постоје права и обавезе свих њених чланова, било би добро и сврсисходно сваком од ученика дати задатак да на већем папиру (лист из блока за цртање бр.5) направи „портрет” своје породице који ће представити другарима у одељењу.

Ученике треба усмерити да:

- напишу с ким живе и да укратко опишу чланове своје породице;
- нацртају чланове своје породице или да залепе њихове фотографије;
- истакну шта сваки члан њихове породице уме најбоље да ради (по чему је посебан и омиљен);
- наброје омиљене заједничке активности;
- опишу неко заједничко путовање или излет и да га поткрепе цртежом или фотографијом;
- на крају треба да напишу зашто је породица ВАЖНА.

ПРИЛОГ 4

- Предвиђени наставни садржаји великим делом се наслањају на стечено знање из првог разреда као и на лично искуство самих ученика, тако да кроз разговор и дискусију на часу можете доћи до спонтаних, значајних запажања, мисли и закључака о томе ко чини породицу, шта значи појам сродства и најближег сродника, која су права и обавезе сваког члана породице и које су најзначајније вредности породице као групе у којој живимо.
- Важно је да ученицима објасните и помогнете да разумеју и позитивно прихвате сазнање и чињенице да не живе сва деца са својим правим родитељима, већ са људима који су их усвојили, са рођацима или у домовима. Вредност породице се мери љубављу, пажњом и позитивним, узајамним односом и сарадњом чланова породице, без обзира да ли дете живи са оба родитеља, с једним родитељем или са родитељима или рођацима који су га усвојили. Можете и да организујете заједничку акцију прикупљања играчака и гардеробе за децу која живе у домовима. Подстакните ученике да напишу лепе поруке и нацртају цртеже, које ћете заједно са прикупљеним стварима, уз помоћ школе, родитеља или неке социјалне установе, уручити деци којој ће ваш чин причинити радост.
- Битно је и да ученици разумеју и разликују обавезе и дужности одраслих и деце у породичном животу. Кроз разговор са децом треба доћи до дефинисања и разумевања сазнања о важности испуњавања породичних обавеза због бољег функционисања породице као и постизања хармоничности и склада у свакодневном животу.
- Шта одрасли чланови породице својим радом обезбеђују? (Новац за храну, струју, грејање, гардеробу, играчке, простор за становање, намештај...) Шта су све потребе једне породице? Како настаје једно домаћинство? Зашто је важно да родитељи испуњавају своје обавезе? Зашто је породици потребан новац?
- Разговарајте са ученицима о цепарцу и значају штедње новца. Упознајте их и са пословицом *Зрно по зрно пољача, камен по камен пољача*. На часу ликовне културе ученици могу да праве штедне касице, а на часу српског језика могу да пишу краћи састав на тему „Кад уштедим новчиће, купићу ...”
- Зашто су још родитељи важни својој деци? Шта деца уче од својих родитеља?
- Истакните колико је важно да сви у породици нешто раде према својим способностима и могућностима. Како деца могу помоћи својим родитељима и другим члановима породице? Које обавезе треба да имају деца у породици? Зашто је важно да деца испуњавају своје породичне обавезе? Чему они тада доприносе? Подстакните децу да износе сопствена искуства и да буду искрена и критична у одмеравању и процењивању сопственог доприноса бољем функционисању породице.
- Ученици треба да разликују и разумеју шта су права свих чланова једне породице. Која права имају одрасли и деца у својим породицама? Како се права могу остварити и задовољити?
- Истакните значај међусобног поштовања, разумевања и подршке. Како родитељи показују поштовање својој деци? На које све начине им могу пружити подршку? Како деца могу родитељима показати своје поштовање и љубав? О чему се све договарају чланови породице? Шта породица заједнички планира? На који начин чланови породице брину једни о другима? Како се решавају проблеми у породици?

ПРИЛОГ 5

Предлози за драматизације:

1. Актери су брат, сестра и мама. Брат је поломио омиљену сестрину лутку. Штета је направљена и шта сад?

Одаберите три групе ученика који ће на различите начине представити понашање брата, сестре и маме у оваквој ситуацији.

Прва група треба да одлуми и смисли текст за:

Мајку која сина кажњава грубим слањем у ћошак. Сестру која ужива у тој казни и додатно, ругањем брату, отежава његов положај. Брата који плаче и протестује због мамине казне и сестриног ругања.

Друга група треба да одлуми и смисли текст за:

Брата и сестру који се свађају и међусобно оптужују. Маму која смирено и разложно објашњава деци да се свађом и тучом ништа не може ни поправити ни решити; сина саветује да чува сестрине играчке, јер су оне њој исто толико драге и важне као и њему његове; кћерку умирује речима да се играчка може поправити, што, на крају, и чини. Мамино понашање и речи позитивно утичу на децу која се брзо мире и заједнички смишљају нову игру.

Трећа група треба да одлуми и смисли текст за:

Маму која нема стрпљења и разумевања за догађај који се десио и ни на један начин не жели да учествује у њему. Оставља децу да сами нађу решење проблема у чему она не успевају. Свађа се завршава тако што брат и сестра демонстративно одлазе, свако у своју собу, где на папирима цртају једно друго а затим грубо ишарају и прецртају нацртане ликове.

Након одиграних сцена, подстакните све ученике да изнесе своје мишљење о ономе што су видели и чули као и да дају нека другачија решења за сличне проблеме који се дешавају и у њиховим породицама.

2. Актери су тата, брат и сестра. Сестра сама учи и вежба за контролни задатак из математике. Показује тати и старијем брату урађене задатке у којима они проналазе грешке.

Прва група треба да одлуми и смисли текст за:

Тату и брата који гледају утакмицу, љуте се и галаме на њу што им смета и што не успева сама да реши задатке.

Сестру, која због њихове реакције, уплашено и разочарано поново седе за сто, питајући се – Шта сада да радим?

Друга група треба да смисли и одлуми текст за:

Тату и брата који јој се подсмевају и ругају због незнања и несналажења, не прихватајући њено објашњење да јој треба само мало додатног објашњења.

Сестру која, постиђена и тужна, одустаје од даљег вежбања и одлази у своју собу.

Трећа група треба да представи:

Тату и брата који јој свесрдно објашњавају и помажу да схвати задатке, охрабрујући је да ће контролни урадити добро, а ако се то и не деси, наставиће да вежбају док не постигне успех.

Ученици треба да коментаришу ову проблемску ситуацију, да дају своја виђења и решења као и да изнесе сличне, њима познате проблеме и начине њиховог решења.

ПРИЛОГ 6

НАСТАВНИ ЛИСТ – *Ко је ко*

	ОНИ СУ ТЕБИ	ТИ СИ ЊИМА
МАМИНА МАМА		
ТАТИН ТАТА		
МАМИНА СЕСТРА		
ТАТИН БРАТ		
МАМИН БРАТ		
ДЕДИНА МАМА		

ПРИЛОГ 7

Мотивациона активност

Час можете започети игром *Поџогитије где живе ова деца*.

Наведите им неке карактеристичне детаље на основу којих ће ученици моћи да погоде да ли се ради о детету које живи у граду или детету које живи у селу.

На пример:

Ана воли лети да лута са другарицама по оближњим ливадама на којима беру разнобојно цвеће од којег праве венчиће.

Марко недељом често одлази са родитељима у позориште где гледа занимљиве представе за децу.

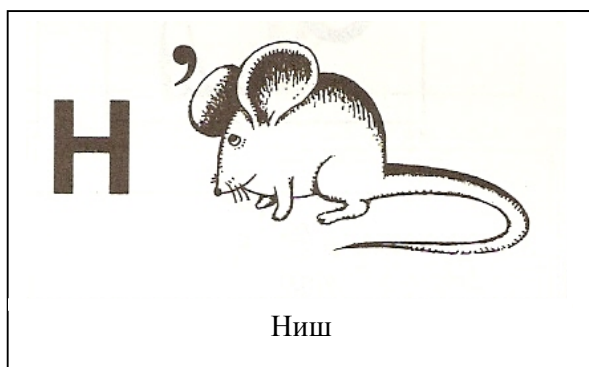
Јована зими понекад може да види срндаће и срне које долазе по сено које им људи остављају надомак шуме.

Лука воли да одлази са татом и другарима у спортске дворане у којима се одигравају важне утакмице.

Ученици могу и сами да наставе игру смишљајући реченице које откривају село или град.

ПРИЛОГ 8

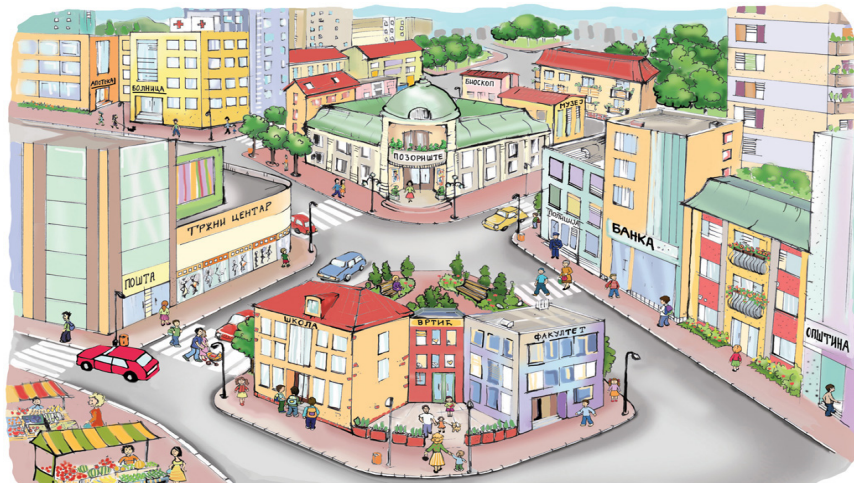
РЕБУСИ

ПРИЛОГ 9

НАСЕЉЕ – ГРАД

На слици је град у коме живи девојчица Ива.

Живим у згради између банке и општине. Управо улазим у своју зграду. Моји родитељи су на послу. Тата ради у пошти, а мама у апотеци. Моја сестра иде у вртић који се налази поред моје школе. Мој брат је студент на правном факултету.

Често са учитељицом и другарима из одељења посећујем деčја позоришта. У слободно време мој брат одлази на стадион да гледа фудбалску утакмицу. Викендом мама и тата одлазе у куповину, на пијаци и у тржни центар. За то време ја вежбаам свирање на клавиру јер идем у музичку школу. Касније се са другарицом играм у парку иза школе. Живот у мом граду је веома занимљив.

1. Где људи живе у граду?

2. Којим се пословима баве становници града?

3. Где би ти у граду могао/могла да:

а) погледаш изложбу слика _____;

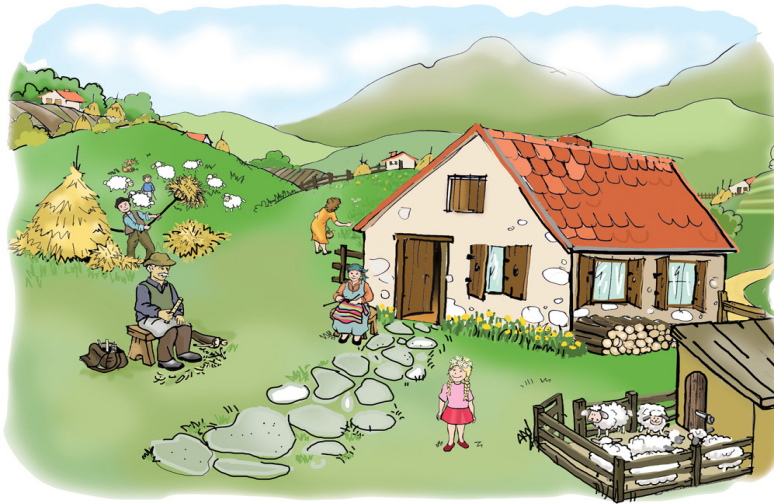
б) пошаљеш писмо баки _____;

в) гледаш филм који се приказује _____.

4. Где све деца могу безбедно да се играју у граду?

НАСЕЉЕ – ПЛАНИНСКО СЕЛО

Упознај једно планинско село и девојчицу Наду која живи у њему.

Моје село се налази на планини Златибор. У њему су куће далеко једна од друге. Сеоска школа и црква налазе се иза брда. Код лекара одлазимо у градски дом здравља.

Мој тата има стадо оваца. Од њих добијамо месо, млеко и вуну. Правимо сир, а од вуне бака плете џемпере и чарапе. Мама све то продаје на пијаци у оближњем граду. Док деда сече дрва у шуми, ја често тамо берем боровнице и купине које су веома укусне и здраве. Током лета мама бере лековите биљке на оближњој ливади. Када их осуши, припрема нам чај који нас греје и лечи у дугим зимским данима.

1. Како су распоређене куће у планинском селу?

2. Које послове сада обављају чланови Надине породице?

3. Које користи имају од оваца које чувају?

4. Чему служе дрва која су сложена уза зид куће?

НАСЕЉЕ – РАВНИЧАРСКО СЕЛО

Сада упознај једно равничарско село и дечака Ивана који живи у њему.

Моје село се налази близу реке Саве. У њему су улице широке и дугачке. Куће су збијене једна уз другу. У центру села налази се црква, а у њеној близини моја школа.

Моји родитељи гаје поврће у башти која се налази иза наше плаве куће. Наш комшија гаји краве, свиње и гуске. Гушчијим перјем пуни јастуке и јоргане. Мој стриц Мита такође гаји домаће животиње. На пијаци продаје млечне производе и јаја. Током лета и јесени становници мог села имају много посла на њивама, јер тада сазри пшеница, кукуруз и сунцокрет.

1. Како су распоређене куће у равничарском селу?

2. Чиме се баве људи у Ивановом селу?

3. Које биљке људи гаје:

а) у баштама _____;

б) на њивама _____.

4. Које животиње гаје становници Ивановог села?

ТАЧНИ ОДГОВОРИ – ГРАД

1. У зградама са више спратова и у кућама.
2. Поштар, апотекар, лекар, учитељ, глумац, пекар, продавац...
3. а) у музеју;
б) у пошти;
в) у биоскопу.
4. У свом дворишту, у парку, на игралишту...

ТАЧНИ ОДГОВОРИ – ПЛАНИНСКО СЕЛО

1. У планинском селу куће су далеко једна од друге.
2. Тата пласти сено. Мама бере лековите биљке. Бака плете џемпер. Деда прави фрулицу од дрвета. Надин брат чува овце.
3. Од оваца добијају месо, млеко од којег праве сир и вуну од које бака плете џемпере и чарапе.
4. Дрва служе за огрев.

ТАЧНИ ОДГОВОРИ – РАВНИЧАРСКО СЕЛО

1. Куће су збијене једна уз другу.
2. Гаје биљке и домаће животиње.
3. а) поврће: купус, парадајз, лук, шаргарепу, кромпир, паприку...
б) кукуруз, пшеницу, сунцокрет.
4. Гаје краве, свиње, гуске и кокошке.

ПРИЛОГ 10

ГРАД

Могући ток часа:

Шта бих поклонила деци у граду

*Градској деци поклонила бих цело а не парче неба
Јер деци као птици пуно неба треба
Да виде где сунце изађе и зађе
Таг почетиак и крај дуге зачас се пронађе
Деци градској правила бих бркове од шек муженој млека
Док хлеб шойли и румени на столу их чека*

*Дала бих им пошле од сена и сламе
И склонила од јужве и градске талаше
Па снове слашке само би снили
И здрави и румени увек би били*

*Свако би добио јајње или ждребе
Јаре или шеле
Па да се љубе, мазе, веселе
Са шаквим другом деца су духом као и шелом здравија веле*

- Разговарајте са ученицима о утисцима које је песма оставила на њих. Шта недостаје деци у граду?
- Оиграјте са њима и игру асоцијација. На шта прво помисле када чују реч *град*?
- У наставку часа разгледајте са ученицима велику илустрацију града у уџбенику и разговарајте о карактеристикама града и градског живота. Подстакните ученике да запазе и опишу све препознатљиве објекте у граду, као и да упореде слику града са градом у коме живе или у коме су били. Чиме се све баве људи у граду? Које послове обављају?
- Кроз разговор који пре свега треба да се ослања на децја запажања и њихова сопствена искуства, заједнички дођите до закључка о томе шта је град, по чему је препознатљив и какав је начин живота људи у њему.
- Повежите садржај и мотиве песме из уводног дела часа са питањем које поставља девојчица са илустрације која се налази у уџбенику – Шта мислиш, како ја проводим своје слободно време у граду?
- Задатак *Пођи у обилазак града!*

Ученици треба да изаберу неки лик са илустрације и да замисле заједничку шетњу кроз град. Који превоз би могли да користе? Шта би све посетили? Зашто би, нпр. ушли у музеј или пошту? Које послове обављају људи који ту раде? Шта би све занимљиво могли да виде у граду? Где би се поиграли?

Задатак је предвиђен за рад у пару.

Завршне активности

Градимо град од лево коцкица.

Ученици смишљају стихове за песму која би се звала „Шта бих поклонио/ла деци у селу”.

СЕЛО

РАВНИЦА И У РАВНИЦИ ИВАНОВО СЕЛО НАДИНО СЕЛО У ПЛАНИНИ

Предлози за ток часа:

- За мотивациони садржај могу вам послужити стихови које сте заједно са децом смишљали у завршном делу претходног часа. Шта би деца из града могла да поклоне деци која живе на селу? Који објекти и садржаји постоје у граду, а нема их у селу?
- Ученицима као припрему за овај час можете дати задатак да донесу фотографије и други сликовни материјал који могу да разгледају уочавајући препознатљиве карактеристике села.
- Која села познају? Шта су све тамо видели? Шта су радили? Чег се најрадије сећају? Шта им је сметало? Шта би променили?
- Игра – *Замислимо да смо у овом шренуџу у селу*
- Реците деци да затворе очи и замисле да се налазе у селу. Које звукове чују? Подстакните их да опонашају звукове из природе. Које мирисе могу да осете? Које боје виде? Шта би радо рукама дотакли? Шта би убрали са дрвета? Из баште? Каквог је укуса воћка/поврћка?
- У наставку часа разгледајте илустрације равничарског и планинског села које се налазе у уџбенику. Подстакните децу да запазе и опишу што више детаља по којима се препознаје равничарско, односно планинско село.
- У уџбенику су предвиђени занимљиви задаци који мотивишу децу да заинтересовано посматрају илустрације, проналазе скривене детаље, препознају животиње и биљке, одговарају на постављена питања, замишљају и причају приче о дечаку и девојчици који живе у равничарском, односно планинском селу.
- Заједно дођите до закључка о карактеристикама села као врсте насеља, начину живота људи у њима и пословима које претежно обављају.
- Упоредјујући село у равници и на планини деца треба да запазе и опишу уочљиве разлике.
- На основу разговора, слика и личног искуства ученици у уџбенику треба да напишу по неколико реченица о томе како би провели један дан са својим вршњаком у равничарском, односно планинском селу.
- У завршном делу часа деца цртају једно сеоско двориште на основу понуђеног текста и сличица у уџбенику.

Народна веровања и обичаји

Један од најважнијих момената у животу сеоске породице свакако представља зидање куће. У Мачви и Шумадији постоји обичај да се место на коме ће се кућа подићи изабере тако што се поставе четири камена на четири кућна угла. Ако се наредног дана бар под једним каменом нађе каква животињица, копају се темељи, а ако се не нађе, камени се премештају на друго место. Будући укућани понављају поступак све док коначно не пронађу срећно место.

У неким крајевима право место за подизање куће тражено је тако што се увече пусте овце и тамо где оне легну и мирно проведу ноћ, људи могу спокојно почети градњу.

Добро место за подизање куће је и на мравињаку, да се множе укућани, као и тамо где петао пева, јер где петао не пева, ту среће нема.

Погодно место за градњу куће проверавало се и по звуку. Ако од ударања у ледину предео одзвања, место је срећно.

- По народном веровању кућу не треба градити на раскршћу нити на месту где је некада било велико дрво, које је посечено или се само осушило.
- Ученицима можете дати истраживачки задатак да од старијих укућана или родбине сазнају народне обичаје и веровања која се односе на бирање места за подизање куће, као и на градњу куће.

ПРИЛОГ 11

Игра – *Шта све повезује становнике једног насеља*

Поделите ученицима различите улоге којима ће представити неке од разноврсних потреба које имају становници једног насеља као и занимања људи који им у остваривању тих потреба могу помоћи.

лекар, медицинска сестра – пацијенти; наставник – ученици; ватрогасац – људи којима се запалила кућа; пекар – гладни школарци; возач аутобуса – путници, глумац – публика; тренер – спортисти; продавац – купци; кројач – муштерије; сељаци који на пијаци продају поврће, воће, млечне производе – купци...

Помозите ученицима да се припреме за кратке сценске импровизације.

Када једна група ученика одигра своју улогу, нпр. лекар – пацијенти, разговарајте са њима о:

- потребама и разлозима због којих људи одлазе лекару,
- установама у насељу у којима људи могу да се лече и контролишу своје здравље,
- начинима на које лекари могу помоћи људима,
- о томе како би се људи лечили да у насељу не постоје болнице, домови здравља и људи који у њима раде,
- правилима понашања и одговорности лекара и пацијената.

Примените слична питања и за остале ситуације. Неки ученици могу да одиграју ситуације у којима један од чланова касни на посао, одбија тај дан да ради... Подстакните ученике да анализирају такве ситуације и изведу закључке о могућим проблемима које оне изазивају.

ПРИЛОГ 12

НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА: ***Насеља***

ТИП ЧАСА: утврђивање

ОБЛИК РАДА: фронтални, индивидуални, групни

НАСТАВНЕ МЕТОДЕ: дијалошка, текстуална, практични радови ученика

НАСТАВНА СРЕДСТВА: Енциклопедија „Желим да знам зашто”, материјал потребан за технику папир–пластика

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ЧАСА: утврђивање појмова и основних карактеристика села и града.

ТОК ЧАСА

1. АКТИВНОСТ

– Разговор о прочитаном тексту *Зрнце занимљивої знања* – Енциклопедија „Желим да знам зашто”, стране 222 и 223.

2. АКТИВНОСТ

– Понављамо:

Шта су насеља? По чему се све разликују град и село? Каква села могу бити? Која је разлика између планинских и равничарских села? Чиме се баве људи у селу? Чиме се баве људи у граду?

3. АКТИВНОСТ

– Ученици су подељени у групе. Треба да направе село или град у техници папир–пластика.

Литература:

Енциклопедија „Желим да знам зашто”, Бригид, Ависон и др, Impulse European Organization, 2007.

НАСЕЉА

Људи су подигли насеља да би у њима живели и радили. Насеља су **градови** и **села**. Разликујемо их по изгледу, величини, броју становника, пословима које раде становници и начину њиховог живота.

Села разликујемо по томе да ли се налазе у равници или на планини. У равничарским селима куће су саграђене једна поред друге. Улице су обично широке и дугачке. У планинским селима куће су разбацане по падинама брда и планина, па зато у овим селима нема улица.

У селу људи гаје поврће, воће и разне житарице. Чувају и домаће животиње. Неке производе односе у град да продају, а један део задржавају за себе.

Села имају основне школе, цркве, продавнице. За све што је људима потребно, а немају у селу, одлазе у оближњи град.

У **градовима** живи много људи. То су велика насеља са много улица и раскрсница. Људи живе у кућама и зградама са више спратова.

У градовима се налазе болнице, школе, позоришта, биоскопи, музеји, велики стадиони... Људи раде различите послове.

Живот људи у селу не би био могућ без рада људи у граду.
нити би живот у граду био могућ без рада људи из села.

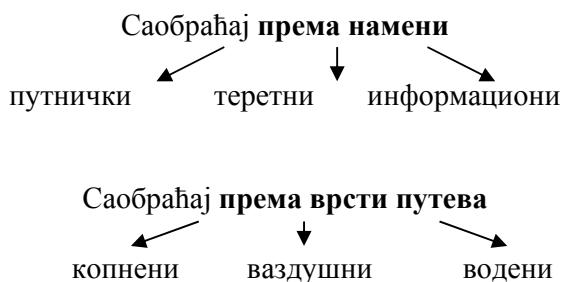
ПРИЛОГ 14

- Воз је превозно средство које се креће на железничким шинама. Рудари су употребљавали гвоздене или дрвене шине по којима су гурали вагонете с камењем, угљем или рудом. Вагонете су некад вукли и коњи. Прву локомотиву коју је покретала парна машина направио је 1804. енглески инжењер Ричард Тревитик. Коришћена је за вучу вагонета у једној железари.
- Људи су први пут запловили преко воде пре више десетина хиљада година. Њихова прва пловила вероватно су била дебла која су користили да би се одржали на води. Касније су повезивали дебла како би направили сплавове или су их дубили и тако добијали примитивне чамце. У пределима где није било великог дрвећа правили су пловила од материјала који им је био доступан, на пример, од трске или животињске коже. Ова пловила омогућавала су им да траже боља места за рибарење или да стижу до ловишта. Ова прва пловила покретала су једноставна весла или мотке којима су се одупирали о речно дно. Први бродови на једра за које знамо направљени су у древном Египту, око 3500 година пре наше ере.
- Људи су користили кола која су вукли коњи, волови или друге крупне животиње током више од 5000 година пре него што је изграђено возило на сопствени погон. То су била необична кола на парни погон, намењена вучи топова, а направио их је године 1769. Француз Николас Кињо. Његова кола могла су да развију брзину од само пет километара на час.
Доба аутомобила стварно је почело развојем мотора са унутрашњим сагоревањем. У мотору са унутрашњим сагоревањем енергија која се налази у гориву претвара се у кретање. Прво возило на погон ове врсте направио је немачки инжењер Карл Бенц 1885. године. То возило на три точка, које је имало мотор на петролеј достигало је брзину од 15 километара на час.
- Први бицикли, звали су се „дрвени коњићи”, били су направљени пре око 200 година. Возача је покретао бицикл одупирући се ногом од тло. Први бицикл који се покретао педалом направио је шкотски ковач Киркпатрик Макмилан 1839. године.
- Хиљадама година људи су посматрали птице у лету и сањали како да и они то постигну. Многи су то и покушали. Испричајте ученицима митску причу о Икару и Дедалу.
- Први човеков лет остварен је у Паризу 1783. године, балоном на загрејани ваздух. У балону браће Монголфје налазили су се први пилот и путник, а лет је трајао 25 минута. Ваздух у балону загревао се помоћу сламе која је горела на тлу. Летачи су такође почели да граде ваздушне бродове – балоне аеродинамичног облика који су се кроз ваздух кретали помоћу мотора. Балони и ваздушни бродови – цепелини називају се летелицама лакшим од ваздуха јер се дижу у ваздух који је лакши од њих.
1903. године браћа Орвил и Вилбур Рајт направили су аероплан са бензинским мотором који су назвали Флајер 1. Они су извели први лет аеропланом са мотором, који је трајао само 12 секунди.

ПРИЛОГ 15

САОБРАЋАЈ

Саобраћај је превоз људи, робе као и пренос порука, вести и обавештења.

ПРИЛОГ 16

Предлози за групни рад (корелација са садржајима српског језика и ликовне културе):

- израда необичних саобраћајних средстава комбиновањем различитих материјала;
- склапање и конструисање превозних средстава од лево коцкица;
- прикупљање фотографија и цртежа најразличитијих саобраћајних средстава за одељењски пано или плакат;
- дневник једног вашег заједничког путовања (рекреативна настава, излет);
- писање писама и разгледница;
- слање заједничких имејл порука;
- коришћење Интернета;
- тражење занимљивих вести из новина, часописа;

ПРИЛОГ 17

Садржаје наставних јединица које се тичу саобраћајне културе требало би реализовати изласком на улицу. Како се прописи и правила понашања у саобраћају не могу усвојити на једном часу, мора се користити свака прилика да се ученици упозоре и да им се дају неопходна обавештења.

Амбијентално учење ученицима пружа прилику да буду активни учесници у усвајању и примени саобраћајних правила и прописа. У конкретним ситуацијама можете истаћи суштински значај поштовања саобраћајних правила и саобраћајне културе уопште.

У уџбенику ученицима се обраћа лик саобраћајног полицајца који им саопштава основне ствари о безбедном понашању у саобраћају. Било би добро да организујете посету или заједнички излазак са правим саобраћајним полицајцем што ће за ученике сигурно представљати занимљив и активан вид учења.

У насељима где постоји градски превоз треба организовати заједничку возњу при којој поновите ученицима правила понашања у превозу:

- не гурамо се при уласку и изласку из возила;
- седимо на седиштима;
- старијим особама, инвалидима и родитељима са малом децом уступамо место;
- ако стојимо, обавезно се држимо за држаче;
- купујемо карту;
- не цртамо и не пишемо по возилу, не лепимо жваке;
- у возилима градског превоза не треба да се једе и пије;
- не галамимо, не довикујемо се.

МАЛИ ГРОФ У ТРАМВАЈУ

*Једна жена
у трамвају
дила
трају.*

*А синчић је млео
као жрвањ бео:
– Мама, ја бих сео.
– Мама, ја бих сео.*

*Чујкала је муф
и викала: – Уф!
Какав је то ред
кад ти седи дед
и још не знам кој
а не синчић мој!*

*Устао је дед
Да не квари ред.
Синчић реко: – Оф!
И сео ко троф.*

Драган Лукић

ПРИЛОГ 18

Импровизујте игру у којој ће група ученика одређеним предметима обележавати пут, који ће остале одвести нпр. до школске библиотеке у којој ће их чекати библиотекарка (договорите се унапред) и предати им књигу о грчкој митологији или бајке о којима је било речи на часу.

ПРИЛОГ 19

Игра *Тражимо скривене предмете*

Потребно је неколико ситних предмета (школски прибор) и цедуљице на којима ћете написати нпр.

Црвена оловка се налази на јућу.

Лењир је на сувројној сирани од јућа.

Гумица за брисање је на сирани светића на којој излази сунце.

Свеска за светић око нас налази се на зајагу.

Изаберите две екипе у којима ће бити по четири ученика. Распоредите предмете у простору на четири стране света. Прочитајте екипама реченице са цедуљица. Сваки ученик у екипи треба да запамти једну реченицу и да је тачно понови. Екипа у којој су ученици боље запамтили и изговорили реченице стиче право да тражи предмете. Сваки члан те екипе тражи предмет следећи упутство из реченице коју је тачно поновио. Ако су ученици из обе екипе били подједнако успешни у запамћивању реченица, онда на ваш знак у исто време крећу у потрагу. Побеђује она екипа која прва сакупи све предмете. У следећем кругу игре промените екипе, као и предмете и цедуљице.

ПРИЛОГ 20

*Брдо до брда
и у средини долина
и ојетѝ брдо до брда...
још једно брдо до брда
и у средини долина
и у долини ѝај
и насликан је
брдовѝ крај.*

*Равно и равно,
ѝравно и равно,
равно и ѝравно...
ѝравно и равно,
ни у ѝола брда
да удари ѝѝица–
еѝо, насликана је
и равница.*

Драган Лукић

ПРИЛОГ 21

Предлози за самостални и групни практични рад:

- прикупљање пригодних текстова, слика, цртежа о рељефу, текућим и стајаћим водама околине за одељењски пано;
- сликање на плоснатим каменчићима донетим са обала;
- прављење разредне збирке од материјала који су ученици сакупили у заједничком обиласку оближње воде.
- прављење различитих облика рељефа и вода од глинамола, пластелина или дас–масе.

Заједнички одељењски рељеф може се направити и од исцепкане новинске хартије.

Поступак:

- исцепкану хартију ставити у кофу, налити водом, промешати и оставити да преноћи;
- процедити, додати брашно кувано у води или лепак за тапете и добро промешати;
- од прохлађене масе ученици обликују рељеф на пластичној, дрвеној или картонској подлози која има обод. За успешније обликовање рељефа потребно је направити одговарајуће нацрте.
- када се рељефни облици осуше и стврдну, ученици их боје одговарајућим бојама;
- на крају се могу додати и различити детаљи од дрвета или осушених биљака који ће представљати биљни свет;
- кућице и животиње се могу направити од пластелина или лево коцкица.

ПРИЛОГ 22

Игра Уловиѝе ѝрешке

Игор је спустио брод од камена у реку. Гледао је како бродѝћ плови према извору те реке. Рекао је својој другарици Маји да је извор место где река понире у земљу и нестаје. Маја се окренула у правцу тока баре и десном руком показала леву обалу реке, а левом руком десну обалу.

Прошетали су и видели једно мало језеро које се улива у реку. Игор је објаснио Маји да се место где се једна текућа вода улива у неку другу воду назива ток. Махали су и риболовцима који су пецали птице.

ПРИЛОГ 23

Квиз *Упоишребѣ „кликере”*

1. Ко ради на образовању и васпитању деце у школама?
а) кловнови б) новинари в) наставници г) глумци
2. Шта ради школски библиотекар?
а) припрема ужину б) звони за крај часа в) поправља кварове
г) позајмљује књиге деци
3. Школско правило је:
а) долазити на време у школу; б) јести на часу;
в) јурцати ходницима; г) говорити ружне речи.
4. Твоје право у школи је:
а) да узимаш туђ прибор без питања; б) да се ругаш другарима;
в) да слободно изражаваш своје мишљење; г) да телефонираш на часу.
5. Свети Сава се слави:
а) 31. децембра; б) 1. маја; в) 7. јануара; г) 27. јануара.
6. У прошлости ученици су у школама писали:
а) пенкалом; б) фломастером; в) гушчијим пером; г) графитном оловком.
7. Дом је:
а) место у коме се приказују филмови на великом платну;
б) кућа или стан у којем живимо заједно са својим укућанима;
в) велика просторија са позорницом и седиштима за публику;
г) место на коме можеш купити карту за одлазак на море.
8. Ужу породицу чине:
а) стриц, деда, дедин комшија и његова жена;
б) мама, ујак, братанац и теча;
в) прабаба, њена ћерка, праунук и кум;
г) родитељи и њихова деца.
9. Ујна, тетка, прадеда, брат од стрица припадају:
а) комшијама; б) широј породици; в) ужој породици.
10. Прабаба и прадеда су родитељи:
а) твојих родитеља; б) родитељи твог стрица; в) родитељи твог деде или бабе.
11. У сеоским породицама некада људи су се окупљали око:
а) телевизора; б) огњишта; в) компјутера; г) бунара.
12. У селима се људи:
а) превозе трамвајима; б) шетају булеварима;
в) хране у ресторанима; г) баве узгојем домаћих животиња.
13. У граду можеш посетити:
а) музеј и позориште; б) фарму свиња; в) шумску брвнару.

14. У насељу се људи понашају правилно ако:
а) бацају ђубре где им падне на памет; б) исписују графите по зидовима;
в) уништавају зеленило; г) не ломе клупе и клацкалице у парковима.
15. Воду са чесама некада су људи точили у:
а) пластичне флаше; б) лименке; в) тестије; г) вазе.
16. Саобраћај је:
а) израда апарата за домаћинство;
б) превоз људи, робе као и пренос порука, вести и обавештења;
в) нега и помоћ болесним људима;
г) образовање и васпитање деце.
17. Према врсти путева, саобраћај делимо на:
а) путнички, теретни и информациони;
б) копнени, ваздушни и водени.
18. Телефон и телевизор су средства:
а) теретног саобраћаја; б) ваздушног саобраћаја; в) информационог саобраћаја;
г) копненог саобраћаја.
19. Коловоз је површина намењена за кретање:
а) пешака; б) авиона; в) једрилица; г) аутомобила.
20. Путем без тротоара крећемо се обавезно његовом:
а) десном страном; б) левом страном; в) средином.
21. Када идеш са другарима у школу, при преласку улице:
а) идеш у групи и не размишљаш;
б) сам провераваш да ли ти нека возила иду у сусрет;
в) обавештаваш маму телефоном да ниси понео блок за цртање;
г) додајујеш лопту другу.
22. Ако тражиш некога ко живи у згради која има више спратова, треба да знаш:
а) име његовог комшије; б) број ципела; в) спрат и број његовог стана;
г) број степеника до његовог стана.
23. Ако десну руку испружиш ка истоку, лева ће ти показати:
а) север; б) запад; в) југ.
24. У одређивању страна света могу ти помоћи:
а) часовник, мобилни телефон и рачунар;
б) омиљени часопис, компјутерска игрица и албум са фотографијама;
в) компас, годови на пању и маховина на кори дрвета.
25. Рељеф чине:
а) улице и зграде у насељу;
б) паркови, тргови и фонтане;
в) шуме, скијалишта и купалишта;
г) сва узвишења, удубљења и равнине на земљишту.
26. Необичан облик рељефа који личи на шуму окамењених стубова је:
а) Камено село; б) Ђавоља варош; в) Ђердапска клисура; г) Илина вода.

27. Воде које не теку зовемо:

- а) потоци и брзаци; б) водопади и слапови; в) стајаће воде;
г) текуће воде.

28. Место где се једна текућа вода улива у другу воду зовемо:

- а) ток реке; б) десна обала; в) извор; г) ушће.

29. На брзим планинским речицама налазе се:

- а) аква паркови; б) клизалишта; в) воденице – млинови;
г) ветрењаче.

30. Животиња која поново живи у Засавици је:

- а) антилопа; б) зебра; в) медвед; г) дабар.

ПРИЛОГ 24

Игра *Чиџра каже*

У овој игри учествују сви ученици, а учитељ је (за почетак) водитељ. Игра се на следећи начин:

Водитељ изговара разне налоге, нпр. чигра каже устани, чигра каже скакући у месту, чигра каже корак лево, чигра каже чучни... (дајте налоге за различите облике кретања и покретања).

Међутим, кроз налоге који почињу са *чиџра каже*, провуците и налоге без њих, нпр. окрени се у месту, корак десно, чучни, устани... Циљ је да ученици усредсреде своју пажњу на налоге које чују и да раде само оно што чигра каже. Ако испуне неки налог који није почео са *чиџра каже*, испадају из игре. Победник је онај ко последњи остане у игри и он постаје водитељ следеће игре.

ПРИЛОГ 25

За експеримент је потребан следећи материјал: хоризонтална даска која се по потреби може претворити у стрму равну, тела различитог облика, гумена трака (ластиш), подлоге од различитог материјала.

Ток експеримента:

Испитајте од чега зависи покретање тела (сила – јаче или слабије затегнут ластиш, облик и величина тела, подлога), тако што ћете мењати једну величину задржавајући друге две константним.

- А: 1. Исто тело – коцка
2. Иста подлога
3. Различите силе

- Б: 1. Исто тело – коцка
2. Различите подлоге
3. Иста сила

- В: 1. Различите величине тела – коцке
2. Иста подлога
3. Иста сила

- Г: 1. Различити облици тела
2. Иста подлога
3. Иста сила

Напомена: За различите силе користите три положаја ластиша – јако, средње и слабо затегнут. За различите подлоге можете користити даску, стиропор, грубу шмирглу и крупно таласаст картон. За различите величине тела користите мању и већу коцку или мању и већу лоптицу. За различите облике тела користите коцку, лоптицу, ваљкасте предмете.

1. Које облике кретања уочаваш на цртежима?

2. Шта покреће предмете са цртежа? Повежи линијама.

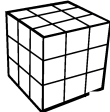
вучење

снага ветра

снага воде

гурање

3. Који ће се предмет најбрже кретати ако се закотрља? Обој га.

4. Заокружи слово испред тачног одговора.

По којој подлози ће се лопта даље откотрљати?

а) по трavi

б) по бетону

в) по песку

5. Када ће лопта прећи веће растојање? (заокружи слово испред тачног одговора)

а) ако је дечак баци јаче

б) ако је дечак баци слабије

6. Ко ће се брже кретати? Обој одговарајући цртеж.

Њихово кретање зависи од: (заокружи)

а) јачине мишића

б) облика тела

в) отпора средине

г) подлоге по којој се крећу

ДАНИ У СЕДМИЦИ

*Игра коло наоколо:
Понедељак момак јак,
коловођа лак.
До њега је ућорак.
У средини рега,
ситно везе срега.
Четвртак се клањи,
њега њећак прањи.
А субота сама,
прећлиће ноћама.
На крају у венцу,
недеља на кецу.
Оштрад су се састали,
нису с колом престали.*

Драган Лукић

ПРИЛОГ 28

КАЗАЉКЕ ПУТУЈУ, ВРЕМЕ ПРОЛАЗИ

Некада давно време се није могло мерити тако тачно као данас јер није било справа за мерење времена – часовника. Пошто је људима било важно да се договоре када ће се састати да би заједно обавили неки посао, настојали су да смисле начин који ће им помоћи да се оријентишу у времену.

Први мерачи времена, још пре више од 2600 година, били су сунчани сатови. Пошто су уочили да је сенка човека који стоји или каквог усамљеног дрвета најкраћа у подне, а у рано јутро и предвече најдужа, начинили су сунчани часовник. Тај часовник је био једноставан. Састојао се од штапа пободеног у земљу око кога су биле исписане бројке. Када би сенка штапа покрила једну од тих бројки, знало се да је онолико часова колико та бројка означава. Међутим ти часовници су показивали време само током обданице, и то под условом да су временске прилике одговарајуће.

Да би знали колико је времена протекло после заласка сунца, људи су користили ватрене сатове. Ови сатови су били за једнократну употребу. У ствари, на великој свећи су били уцртани подеоци који су показивали сате. Колико је сати прошло људи су читали тако што би погледали до ког подеока је свећа изгорела.

Први пешчани сатови појавили су се пре 700 година. Пешчани сат састоји се од два уским пролазом спојена ваљкаста стаклена суда. У једном од њих налазио се изузетно ситан сув песак. Из тог суда, који се налазио изнад оног другог, песак је цурио у доњи суд. Када би сав песак исцурео, пешчани сат би се окретао и песак би поново цурио. Међутим, ови сатови су показивали само да је прошао један сат, а не колико је сати.

Тек пошто су измишљени часовници – машине, људи су могли увек тачно знати колико је сати. Први такви сатови су постављени на куле и црквене торњеве и бројем удараца клатна о звоно саопштавали колико је сати.

Касније, у петнаестом веку, људи су научили да праве и мање часовнике, зидне и стоне. Зидни часовници су имали клатно и један или два тега који су својом тежином покретали точкиће у унутрашњости часовника.

Први цепни сат направио је у 17. веку Кристијан Хигенс. Наредних 250 година сатове су правиле занатлије које су назване сајцијама, а потом су се појавили и сатови произведени у фабрикама.

Непознати аутор

ПРИЛОГ 29

РАСПЕВАНА ГОДИНА

Децембар је снежан,
утабаних стаза,
деца жељно чекају
седог Деда Мраза.
Јануар се бели,
јеле плешу бал.
Снег је нама дошао
као морски вал.
Фебруар је месец
кад сав снег оде,
поплаве се селе,
набујају воде.
Март је врло тужан,
тад и небо плаче,
ливаде се натопе,
а пупољци каче.

Април игра птица,
поток вежба скок,
пуно љубичица
пчела скупља сок.
Мај је месец маште,
на облаку стојим,
сањам лепе снове,
или звезде бројим.
Јун је пун сунца,
зелени се гај
и док облак бунца,
липа спрема чај.
Јул је на мору
или на планини,
сунцем пламте зоре,
ноћ на месечини.

Док август одмара,
септембар се шуња,
удри лето по глави,
па настане муња.
Стиже строги септембар,
који ђаке гњави,
бреза скида хаљину,
жуто даје трави.
Чувајте се децо,
октобар се спрема,
ветар захуктао
шале више нема.
Новембар полако
почиње да стари
прави место зими
скупља своје ствари.

ПРИЛОГ 30

Квиз Упоишреби „кликере”

1. Тачно – нетачно!

Кретање је промена положаја тела.
Постоји само један облик кретања.
Дан је исто што и обданица.
Дан је подељен на 25 часова.
Подне је у 12 сати.
Кад се заврши 24. сат, јутро је.
За мерење времена људи користе справу звану компас.
Часовник се састоји од бројчаника и казаљки.
Мала казаљка показује минуте, а велика сате.
Један сат има 45 минута.
Сви месеци имају 31 дан.
Година има укупно 365 дана.
Календарска година траје од 1. јануара до 1. септембра.
Током године смењује се 12 годишњих доба.
На дан доласка лета обданица је најкраћа.
У дане када почињу јесен и пролеће, обданица и ноћ подједнако трају.

2. Избаци уљеза!

На кретање утичу:

- а) облик тела б) подлога по којој се тело креће в) боја предмета
г) отпор средине д) јачина којом покренемо тело

Делови дана су:

- а) јутро б) пре подне в) после подне г) школски одмор
д) вече ђ) ноћ

Месец највише може да има:

- а) 28 дана б) 27 дана в) 29 дана г) 30 дана д) 31 дан

3. Одговори тачно!

Преступна година броји укупно:

- а) 366 дана б) 367 дана в) 365 дана

Свако годишње доба траје:

- а) 6 месеци б) 4 месеца в) 3 месеца

Пети месец у години је:

- а) фебруар б) септембар в) август г) мај

Нова година почиње:

- а) 1. септембра б) 31. децембра в) 1. јануара

4. Допуни реченице!

Дан чине ноћ и _____.

Према положају _____ и облику и дужини сенке, можеш да одредиш доба дана.

Бројчаник је уређени низ бројева од _____ до _____.

Мала казаљка показује _____, а велика _____.

Месеци који имају 30 дана су: _____, _____, _____ и _____.

Одређени дан у месецу и години називамо _____.

Јесен почиње у _____, а завршава се у децембру.

Зима почиње у децембру, а завршава се у _____.

Обданица је _____ оног дана када долази зима.

Ако је сада 20 децембар, пре три седмице био је _____ новембар.

Ако је сада 1. јануар, за _____ дана биће Свети Сава.

ПРИЛОГ 31

Некада су животне потребе људи биле врло скромне. У давна времена људи су само сакупљали плодове и бавили се ловом, јер су се хранили месом уловљених животиња и правили одела од животињске коже. Других потреба тада нису имали, па зато није било разних занимања. Начин људског живота се временом мењао и човекове потребе су постајале све веће. Људи су се почели бавити сточарством, затим земљорадњом, а касније настају разни занати, трговина и саобраћај.

Начин људског живота се стално мењао током векова, и за то време настајала су све нова и нова занимања. Занимања су се све више делила зато што један човек није могао да начини за себе и своју породицу све што му је било потребно. Нема човека који би знао и могао радити све: да производи храну, шије одело, зида кућу, гради фабрике, мостове, машине, тка платно итд. Сваки човек данас има обично по једно или два занимања. Једни раде у фабрикама, други обрађују земљу, неки се баве занатима, а има и рудара, машиновођа, шофера, инжењера, телефониста, писмоноша, новинара итд. Многи људи раде у трговинским предузећима, а неки граде путеве, хидроцентралне, фабрике, зграде за становање, школе и железничке пруге. Сви ти људи обављају послове којима се олакшава и улепшава људски живот и задовољавају животне потребе.

Текст преузет из Дечје енциклопедије

ПРИЛОГ 32

Наставни лист

МАТЕРИЈАЛ	ОСОБИНЕ (СВОЈСТВА)			
	тврд	провидан	лак	савитљив
дрво				
глина				
гума				
метал				
тканина				
стакло				
камен				

Квиз Употреби „кликере“

- пет људских потреба;
- пет људских занимања;
- три предмета који служе лекарима као прибор за рад;
- три стара заната;
- три производа који се праве од памука;
- три природна материјала;
- три предмета од метала;
- три особине стакла;
- елементе струјног кола.

Археолог се бави истраживањем космоса.
Ветеринар лечи птице.
Каишеви се праве од меса.
Папир се прави од дрвета.
Ћилим се тка на разбоју.
Грнчар прави корпе.
Радијатори се праве од пластике.
Гума може бити природна и вештачка.
Тканина се топи када се запали.
Глина проводи топлоту.
Гума је растегљива.
Метал не подноси високе температуре.
Реч азбест значи запаљив.
Жива се налази у компасу.
Температуру ваздуха меримо термометром.
Материјали се на топлоти скупљају.
Назив електрицитет потиче од грчке речи електрон.
Никола Тесла је био наш познати писац.
Струја се производи у кућним електричним апаратима.

Струју не проводе: а) пластика б) дрво в) гума г) метал

ПРИЛОГ 34

Природа

Све тајне и знања у природи се уче
само је треба често посматрати
Треба је волети, питати, учити
треба је стално упознавати

Тајне свих лекова чува у себи
за болести незнане и знане
Па шта само крије у себи
мали лист слеза ил' нане

Три песме коса и мало слане
плус мало сунца са стране
Шта ли још треба да се догоди
да цветић лек постане

Само шта можеш све да видиш
на зеленој шумској сцени
Такву палету боја и звукова
сваки уметник највише цени

Чувајмо зато природу нашу
ту велику књигу протеклих дана
И у њој тражимо одговоре
на сва своја питања

ПРИЛОГ 35

Хербаријум је збирка пресованих, осушених биљака.

УПУТСТВО ЗА ПРАВЉЕЊЕ ХЕРБАРИЈУМА

Сакупљање биљака:

- биљке сакупљати ујутро када је сунчан дан;
- од сваке врсте биљака узети само један примерак;
- зељасте биљке пажљиво вадити из земље са кореном, ножићем или лопатицом;
- одабрати оне биљке које имају развијене листове и цветове;
- биљке стављати у пластичне кесице.

Пресовање биљака:

- одстрањује се земља као и трули или суви делови биљке;
- биљка се пажљиво смешта међу странице новинске хартије са папирићем на који треба написати *назив биљке, датум и место* на којем је пронађена;
- биљку потом треба притиснути тешким предметом;
- уколико је биљка пуна сокова, треба чешће мењати листове хартије;
- биљке пресовати двадесетак дана.

Прављење хербаријума:

- пресоване биљке лепити селотејпом на сваку десну страну празне свеске (без линија и квадратића) или на појединачне листове које треба сложити у фасциклу;
- у дну странице преписати податке са папирића за сваку биљку;

Хербаријум треба да има бар 20 биљака.

Да би хербаријум био занимљивији, пожељно је пронаћи песме о неким биљкама и написати их на леву страну свеске.

Примери песама

Камилица

*На ђланини ливадица
На њој расће камилица
Мила лица девојчица
Многих боли лечилица
Несћавачу сћавалица
Сћомачићу блажилица
А за косу свиленица
Једна права здравилица*

Нана

*Нана је једна фина дама.
Мента је њено друго име.
Шеширић плавџ носи на
глави.
Она је прави бисер у трави.

У листу своје многе векове
прави и чува разне лекове.
И као права апотека
да пружи помоћ једва чека.*

Бела рада

*Мало сунце
с белим венчићем
на глави

Прогрејало
у зеленој трави

Због њега се
небо лепше плавџ.*

Добрица Ерић

ПРИЛОГ 36

Лековите биљке

Нана (метвица) израста најчешће око 50 cm. Цела биљка мирише на ментол. Препознатљива је по плавом цвету. Употребљава се за болести стомака, против прехладе, за ублажавање кашља. Добра је у случајевима тровања. Користи се и за израду козметичких производа.

Жалфија (кадуља) расте у облику грма висине до 60 cm. Препознатљива је по љубичасто – плавом цвету угодног мириса. Употребљава се за лечење рана и испирање уста. Пчеле праве мед хранећи се њеним соком. Користи се за прављење лекова.

Камилица

*На ђланини ливадица
На њој расће камилица
Мила лица девојчица
Многих боли лечилица
Несћавачу сћавалица
Сћомачићу блажилица
А за косу свиленица
Једна права здравилица*

Лековитост *маслачка* познавали су људи од давнина. Лековит је његов корен, а листови *маслачка* представљају прву пролећну салату богату витаминима и зато их треба користити.

ПРИЛОГ 37

Занимљивости

Жирафа је највиша копнена животиња. Може да достигне висину куће на спрат, до 5,5 метара.

Ној је највиша и најтежа птица на свету. Може достићи висину аутобуса (2,5 метара).

Плави кит је највећа животиња која је икада постојала – већи је и од највећег диносауруса.

Плави кит може да буде тежак колико и 150 аутомобила.

Плава ајкула је највећа риба на свету. Може достићи тежину 40 аутомобила.

Тиграсти питон може да порасте толико да одговара дужини шест поређаних бицикала. То је најдужа змија на свету.

Адресе неких од сајтова који вам могу помоћу у реализацији наставних задатака и циљева:

www.zivotinjsko-carstvo.com

www.zvrk.rs

www.zasavica.org.rs

www.orca.rs

ПРИЛОГ 38

ТА ДИВНА СТВОРЕЊА

Велики градитељ – дабар

Дабар је један од највећих глодара на свету. Може бити тежак до 32 кг и дужи од метра.

Где живи? Живи у шумама на обалама река и језера. Обожава воду.

Како изгледа? Има сјајно, тамно крзно „које га кошта живота” (људи га убијају због крзна). Има 4 велика зуба секутића који непрестано расту, па дабар стално грицка дрво и тупи га (скраћује).

Шта једе? Храни се, пре свега, кором дрвета, али и другим биљкама, трском, копривом...

Која је његова омиљена активност? Пливање. На задњим ногама има кожице између прстију које су значајне за пливање. Наравно, важну улогу има и реп. У води може да отвори очи – то му је важно док гради кућу.

Шта уме да ради? Користи дрво и блато како би преградио реке и направио језера. У томе му помажу остали чланови породице.

Своје јазбине граде у виду гомила гранчица и грана на средини језера. Кућа им је, дакле, на води, али је њена унутрашњост сува.

Породица: Дабар живи у јазбини, у породици која се састоји од родитеља и младунаца.

Надимак – Трапавко: Помало је трапав на копну. Реп му служи као столица када је на копну.

ПРИЛОГ 39

Водени квиз

1. **Колико је стара вода на нашој планети?**
 - а) 100 година
 - б) настала је малопре
 - в) постојала је и пре диносауруса
2. **Да ли има довољно воде за све становнике на планети?**
 - а) Наравно. Можеш да је трошиш колико хоћеш!
 - б) Не! Сваки пети становник на планети је жедан.
 - в) Само је у земљи у којој ми живимо има довољно.
3. **Кад не затвараш славину док переш зубе, потрошиш:**
 - а) литар воде
 - б) 18–20 литара
 - в) око три литра
4. **Вода стиже у славине:**
 - а) из река, језера и подземних вода
 - б) из купатила и кухиње
 - в) са Северног пола
5. **Када се у реку излије литар неке хемикалије, она загади:**
 - а) 10 литара воде
 - б) 100 литара воде
 - в) милион литара
6. **Колико у твом телу има воде?**
 - а) нимало
 - б) јако мало
 - в) већи део твог тела заузима вода

Ученицима треба образложити тачне одговоре.

1. **(в)** Вода на планети постоји милионима година. Постојала је и пре појаве првих живих бића. **Нежива природа је старија од живе природе.**
2. **(б)** Ученицима треба рећи да у свету има мало пијаће воде (око 3% укупне количине воде је пијаћа вода, а од тога 2% чини лед). У многим земљама недостатак пијаће воде озбиљно угрожава живот њихових становника.
3. **(б)** Образложење овог одговора треба повезати са претходном информацијом о недовољној количини пијаће воде. Деци треба скренути пажњу да само једним малим покретом руке могу да зауставе непотребно отицање воде.
4. **(а)** Из река, језера и подземних токова вода до наших кућа путује дугим цевима. Пре него што је користимо, пролази кроз филтере за пречишћавање. Зашто?
5. **(в)** Чак милион литара! Воду загађује и кућна хемија: детерџенти, шампони, сапуни...
6. **(в)** Две трећине људског тела чини вода. Човек дуже може да издржи без хране него без воде.

ПРИЛОГ 40

а) Велики број биљака које живе у пустињама и поднебљима где киша пада изузетно ретко развио је мноштво начина за преживљавање. Кактуси уместо лишћа имају бодље које имају малу површину с које не испарава течност из биљке, а могу да служе и као заштита од жедних животиња. Кактуси су стабла и грање претворили у резервоаре у које складиште сву влагу која се око њих појави и тако успеју да преживе периоде суше.

И животиње се морају привикавати да остану дуже без воде, или да преваљују огромне раздаљине како би пронашле мало воде у пустињским удубљењима. Тако је нпр. камила изванредно прилагођена животу у пустињама. Стопала су јој опремљена неком врстом јастучића, те се лако креће по песку; има стомак који је прави резервоар за воду; грба од масти служи јој као резервни извор снаге; ноздрве може затворити да спречи продирање песка у њих за време пустињских олуја. Многе мале пустињске животиње немају уопште потребе да пију воду. Течности потребне њиховом организму узимају из језгра биљака којима се хране или током ноћи лижу росу са влажних листова или камења.

б) Океани, мора и језера заузимају више простора од копна. Тако велика количина воде навела је људе на помисао да су резерве воде на планети неисцрпне. Оно што се дешава с водом, међутим, натерало их је да то мишљење промене. Нашу планету почела је да мучи несташица пијаће воде јер њена потрошња расте из дана у дан. И квалитет воде је све гори, па су у многим земљама људи присиљени да купују воду јер вода која до њих стиже из водовода није добра.

в) Вода у њему брзо тече, бистар је, срне у шуми из њега пију воду. То је.....
Велика, слана вода у којој можеш да пливаш до миле воље је....
Тече од извора до ушћа, ако је довољно широка по њој могу да плове бродови...
Жабина је кућа....
Лед на врховима планина је....
Када загревамо воду у лончићу, из њега се у ваздух диже....
Ескимии живе у кућама од...
Снег пада из
Воде има и дубоко у земљи и због ње људи копају и праве.....
Ујутро се на биљкама могу видети ситне капљице воде које називамо....
Због ње нам треба кишобран. То је

г) Наставни лист:

Вода је течност која има мирис руже и укус сладоледа. Непровидна је. У природи нема много воде. Сва вода која се налази на планети је за пиће. За реке и њене становнике је најбоље када је вода пуна пластичних отпадака. У бистрим потоцима нема живота. Вода се у природи појављује само у течном стању.

ПРИЛОГ 41

Занимљива зрнца знања:

Шта су киселе кише?

Издувни гасови и испарења из димњака фабрика и електрана стварају облаке који су помало кисели, јер садрже испарења киселина. Облаци често пређу стотине километара пре него што из њих почне да пада киша или снег. Те падавине могу да буду толико киселе да униште дрвеће, усеве, језера и реке на које падну.

Да ли сте чули за црвену кишу?

Да, истина је, у неким крајевима падала је црвена киша. Ова ретка појава настаје због моћног олујног ветра. Он понекад има толику снагу да у висину подиже велику количину прашине, која може бити и црвене боје. Када та црвена прашина наиђе на облак из којег пада киша, капи се обоје у црвено.

А да ли сте чули да су с неба падале жабе?

И то је истина.

Забележено је да су у Енглеској са неба падале жабе. И њих је снажни олујни ветар подигао из неке बारे. Кад је снага ветра ослабила, жабе су почеле да падају с неба. Можете ли да замислите чуђење људи који су томе присуствовали?

Како је настало веровање да су градоносни облаци але?

У давна времена људи су јако страховали од града, чија крупна и снажна зрнца за неколико минута могу опустошити њиве, повртњаке, воћњаке. Страх и неразумевање природних појава натерали су људе да поверују да су градоносни облаци натприродна бића – але или аламуње.

Але су замишљали као огромне, страшне животиње сличне змијама или аждајама, прождрљиве толико да за час могу да смажу све усеве пристигле за жетву и брање.

ПРИЛОГ 42

ОГЛЕДИМА ДО ЗНАЊА

КАКО МОЖЕШ ДА „ВИДИШ” ВАЗДУХ?

ПОТРЕБАН МАТЕРИЈАЛ:

- акваријум или велики бокал напуњен водом обојеном помоћу неколико капи мастила
- провидна пластична чаша

ПОСТУПАК

Причврсти марамицу на дно провидне пластичне чаше.

Чашу окрени отвором надоле и у вертикалном положају полако, потпуно урони у воду.

Извади из воде и провери да ли се марамица поквасила.

Зашто се марамица није поквасила?

Зашто вода није ушла у чашу иако је она била потпуно уроњена у воду отвором надоле?

Можда је нешто спречава да се пење?

Да ли се то „нешто” може видети?

Сада нагни чашу са марамицом мало у страну и поново урони у воду. Појављују се мехури ваздуха.

Вода полако улази у чашу. Марамица је поквашена и пада на дно акваријума.

ОБЈАШЊЕЊЕ

Шта смо видели? Приликом урањања вертикално постављење пластичне чаше са марамицом у воду марамица остаје сува. Ако се пластична чаша мало нагне, појављују се мехури ваздуха, који постепено излази из чаше, а вода улази у чашу и марамица се накваси. **То значи да је ваздух ушао у чашу и спречавао пењање воде.**

Нагињањем чаше ваздух се испусти из ње (мехурићи сведоче о томе), вода улази и накваси марамицу.

КАКО СВЕЋА МОЖЕ ДА ГОРИ ПОД ВОДОМ?

ПОТРЕБАН МАТЕРИЈАЛ:

- акваријум или велики бокал напуњен водом, обојеном помоћу неколико капи мастила
- мала рођенданска свећа причвршћена за пловак
- тегла

ПОСТУПАК

Причврсти свећу на пловак и запали је.

Пажљиво стави запаљену свећу на површину воде.

Покриј свећу теглом и постепено теглу урањај у воду.

Свећа на пловку урања заједно са теглом у воду.

Свећа под теглом је испод површине воде, а није се угасила!

Ако свећа дуже остане под водом ипак се угаси. Зашто?

Понови експеримент! Поново се исто догађа!

ОБЈАШЊЕЊЕ:

Шта смо видели? Приликом урањања у воду вертикално постављене тегле, испод које се налази упаљена свећа, свећа се неће поквасити, угасити! Зашто? **Испод тегле се налази ваздух који спречава пењање воде.** Зато се свећа неће угасити. Ако свећа дуже гори – ипак се угаси. Зашто? Приликом дужег горења, свећа потроши сав кисеоник из ваздуха, а без њега не може да гори.

НАПРАВИ СВОЈ ТОРНАДО

ПОТРЕБАН МАТЕРИЈАЛ:

- тегла
- течни сапун
- сирће
- вода

ПОСТУПАК

Напуни три четвртине тегле водом.

Стави кашичицу течног сапуна у теглу.

Додај кашичицу сирћета.

Затвори теглу и треси је да се састојци помешају.
Заврти теглу у круг.
Течност ће фомирати мали торнадо.

КАКО ЗАГАЂЕН ВАЗДУХ УТИЧЕ НА ЖИВЕ ОРГАНИЗМЕ

За овај оглед потребна је благовремена припрема. Недељу дана пре овог часа са ученицима посадите пшеницу.

– Преполовите две пластичне флаше и додајте воде колико је потребно да семе пшенице у њој огрезне. Сачувајте горње делове флаше са затварачем. Ученици треба да заливају пшеницу кад год примете да је то потребно.

– После недељу дана када пшеница довољно израсте, узмите једну посуду са израслом пшеницом и изађите са ученицима напоље. Замолите неког возача (можда сте то управо ви) да упали мотор. Посуду са пшеницом коју сте понели прислоните на ауспух аутомобила око 1–2 минута. Потом затворите флашу.

– Са ученицима посматрајте следећа 2–3 дана шта се дешава са пшеницом у флашама.

– Ученици треба да упореде изглед пшенице и да објасне шта се десило са пшеницом која је трпела утицај штетних издувних гасова.

ПРИЛОГ 43

ГРУПА ВОДА

1. Где све има воде?
2. Које је вода неопходна за живот?
3. Како се биљке снабдевају водом?
4. У којим се облицима вода може наћи у природи?
5. Објасни кружење воде у природи.

ГРУПА СУНЦЕ

1. Шта добијамо од сунца?
2. Како сунце помаже биљкама?
3. Због чега је сунце веома важно за децу и младунчад животиња?
4. Како настаје сенка?
5. Како се лети штитимо од сунца?

ГРУПА ВАЗДУХ

1. Шта је из ваздуха неопходно живим бићима?
2. Где је ваздух најчистији?
3. Какав је ваздух у градовима и због чега је такав?
4. Шта је ветар?
5. Шта мислиш како ваздух можемо спасити од загађивања?

ГРУПА ЗЕМЉИШТЕ

1. Наведи животиње које живе у земљи.
2. Наведи врсте земљишта које знаш.
3. Које су особине црнице?
4. Које су особине глинуше?
5. Које су особине пескуше?

ПРИЛОГ 44

Како човек угрожава земљиште?

Не би ли постигао да земља даје што више плодова, човек користи све више хемијских препарата. Само током једне године у свету се потроши око 6 милијарди тона разних хемикалија. Међу отпаcima којима човек затрпава земљу налази се све више оних који се не могу разложити: пластика, стиропор, стакло, алуминијумске конзерве.

Са ученицима можете извести оглед – *Шта ће се десити за неколико месеци?*

Негде у близини школе, на погодном месту, закопајте заједнички у земљу: огриске од јабуке, коре од банана, лишће, пластичну флашу, алуминијумску конзерву, папирну кесу, пластичну кесу, памучну крpicу, лоптицу направљену од жвакаћих гума.....

После неколико месеци проверите шта се догодило са закопаним стварима. Немојте да заборавите да запишете шта сте све закопали. Ученици треба да напишу своја запажања и закључке о томе шта се распало, шта је делимично променило свој облик и стање а шта је остало непромењено.

Разговарајте са ученицима о проблему отпадака. Саопштите им податак да сваки човек годишње баци око 30 килограма пластичне амбалаже, што чини једну трећину отпадака на депонијама. Спаљивањем пластике и алуминијума значајно се трује атмосфера. Шта они могу да учине да се та огромна количина отпадака смањи? Направите листу предлога.

ПРИЛОГ 45

Квиз *Упоишреби „кликере”*

1. Допуни реченице!

Природа је све оно што нас окружује, а што није створио _____.

Делимо је на _____ и _____ природу.

Живу природу чине: _____, _____ и _____.

Неживу природу чине: _____, _____, _____ и _____.

Биљке не могу да мењају место, али се _____.

Биљке делимо на _____ и _____.

Према начину исхране, животиње делимо на: _____, _____ и _____.

2. Избаци уљеза!

Жива бића имају заједничке особине:

а) рађају се и расту б) размножавају се и остављају потомство

в) уче и раде г) старе и умиру

Биљке саме себи стварају храну. При томе производе:

а) ваздух б) кисеоник

Делови биљке су:

а) корен б) стабло в) лист г) стопало

Стабла биљака могу бити:

а) зељаста б) свиленкаста в) дрвенаста

Животиње су сврстане у следеће групе:

а) сисари б) птице в) кућни љубимци г) рибе д) гмизавци

ђ) водоземци е) инсекти

У зависности од тога где живе, животиње делимо на:

а) дивље б) домаће в) шумске

Врсте земљишта су:

а) црница б) пескуша в) глинуша г) муљ

Сунце нам даје:

а) свестлост б) кисеоник в) топлоту

Вода се у природи јавља у следећим стањима:

а) чврстом б) течном в) кружном г) гасовитом

3. Тачно – нетачно!

Жива бића не могу да опстану без Сунца, воде, ваздуха и земљишта.

Дрвеће може бити листопадно и горопадно.

Човек је живо биће које говори, мисли, ствара, гради. По томе се не разликује од осталих живих бића.

Када је чиста, вода има мирис боју и укус.

Вода у природи не нестаје, већ мења стања и кружи.

Ваздух је неопходан живим бићима за кретање.

Чист ваздух нема боју и мирис.

Кад се ваздух покрене, настаје дуга.

Човек може да опстане без природе.

12. Литература:

1. Блумова ревидирана таксономија (Bloom's Revised Taxonomy), преузето 2014. са сајта: <http://www.coe.sdsu.edu/eet/Articles/bloomrev/index.htm>
2. Ивић, И., Пешикан, А., Антић, С. (2009). Водич за добар уџбеник, Општи стандарди квалитета уџбеника, Завод за уџбенике, Београд.
3. Материјал са семинара *Читањем и писањем до критичког мишљења*, Центар за интерактивну педагогију.
4. Павловић Бабић, Д., Гламочак, С., Оцењивање ученика, Приручник за семинар, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
5. Подстицање развоја метакогнитивних вештина код ученика, преузето 2014. са сајтова: <http://www.slideshare.net/laurentiusadhyatmoko/developing-metacognitiveskills#>
6. <http://www.mx1.educationforthinking.org/sites/default/files/page-image/1-02MetacognitiveDevelopment.pdf>
7. http://www.learner.org/courses/learningclassroom/support/09_metacog.pdf
8. Савовић, Б., Бјекић, Д., Најдановић Томић, Ј., Гламочак, С., (2007). Примена тестова знања у основној и средњој школи, Београд.
9. Хавелка, Н., Хебиб, Е., Бауцал, А., (2003). Оцењивање за развој ученика, Министарство просвете и спорта, Центар за евалуацију, Београд.